

Käännösuniversaalit ja temporaalirakenne talouskielessä

Johanna Pulla
Tampereen yliopisto
Kieli-, käännös- ja kirjallisuus-
tieteiden yksikkö
Monikielisen viestinnän ja
käännöstieteen koulutusohjelma
B-työkieli saksa
Pro gradu -tutkielma
Maaliskuu 2011

Tampereen yliopisto
Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö
Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen koulutusohjelma
B-työkieli saksa

PULLA, JOHANNA: Käännösuniversaalit ja temporaalirakenne talouskielessä

Pro gradu -tutkielma 62 sivua + saksankielinen lyhennelmä 12 sivua
Maaliskuu 2011

Tässä tutkielmassa selvitetään, toteutuvatko käännöskielestä esitetyt käännösuniversaalihypoteesit epätyypillisistä frekvensseistä ja lausetasoisesta yksinkertaistumisesta suomennetussa talouskielessä. Tarkoituksena on tutkia ilmiötä tarkastelemalla yhtä suomen kielen lauseenvastiketta, temporaalirakennetta sekä virkkeitä, joissa rakenne esiintyy. Lausetasoisista yksinkertaistumista tutkitaan myös aineistojen virkepituuksia vertailemalla. Lisäksi tavoitteena on selvittää, käytetäänkö temporaalirakenteita eri tavalla käännössuomen aineistossa verrattuna alkuperäissuomen aineistoon.

Tutkielman aineistona on viisi suomennettua Euroopan keskuspankin *Kuukausikatsausta* ja yhdeksän alun perin suomeksi kirjoitettua Suomen Pankin julkaisua, joista neljä on *Euro & Talous* -julkaisuja sekä viisi *Talouden näkymät* -julkaisuja. Aineistot on valittu tarkasteluun sillä perusteella, että niiden kieli on talouskieltä ja että ne ovat mahdollisimman verrannollisia keskenään. Verrannollisuus on tärkeä kriteeri, kun tarkastellaan käännöskieltä suhteessa alkuperäiskieleen.

Tutkimus osoitti, että temporaalirakenteita käytetään suhteellisesti hieman enemmän käännössuomen aineistossa. Voidaan myös sanoa, että käännössuomen aineistossa esiintyy epätyypillisiä frekvenssejä, sillä aikasuhteiden käytössä havaittiin selviä eroja alkuperäissuomeen verrattuna. Käännössuomen aineistossa käytetään selvästi enemmän temporaalirakenteen aiemmuutta ilmaisevaa muotoa ja huomattavasti vähemmän rakenteen samanaikaisuutta ilmaisevaa muotoa alkuperäissuomen aineistoon nähden. Mielenkiintoiseksi osoittautuivat myös tulokset temporaalirakenteen aiemmuutta ilmaisevasta muodosta, sillä muodon käyttötavat eroavat käännössuomen osalta alkuperäissuomesta enemmän kuin samanaikaisuutta ilmaisevan muodon käyttö. Lisäksi kiinnostavaa on se, että temporaalirakenteita käytetään molemmissa aineistoissa kuvaamaan ajan lisäksi myös syytä, ehtoa sekä rinnakkaista tilannetta.

Virkkeiden tarkastelu osoitti, että käännössuomessa käytetään useampia tiivistäviä rakenteita samassa virkkeessä. Koska tutkimus osoitti käännössuomen olevan tiiviimpää temporaalirakenteiden käytön osalta, ei käännöskielestä esitetty lausetason yksinkertaistumishypoteesi toteutunut tutkittujen rakenteiden ja virkkeiden osalta. On kuitenkin otettava huomioon, että tulokset koskevat vain yhtä lauseenvastiketta. Tutkimuksessa saatiin myös selville, että käännössuomen aineiston virkkeet ovat pidempiä kuin alkuperäissuomen virkkeet, joten lausetason yksinkertaistuminen ei myöskään virkepituuksien osalta toteudu Kuukausikatsauksissa.

Avainsanat: käännössuomi, talouskieli, temporaalirakenne, käännösuniversaalit, epätyypilliset frekvenssit, yksinkertaistuminen

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	1
2 TALOUSKIELI	3
2.1 Yleiskieli ja erikoiskieli	3
2.2 Horisontaalinen jako ja vertikaaliset tasot	3
2.3 Talouskielen osa-alueet	4
2.4 Talouskielen ja -tekstien erityispiirteitä	6
2.5 Taloustekstien kääntäminen	7
3 KÄÄNNÖSUNIVERSAALIT	7
3.1 Taustalla deskriptiivinen käännöstutkimus ja kohdekielipainotteisuus	7
3.2 Käännösuniversaaliajatuksen synty	9
3.3 Käännösuniversaalin monimuotoisuus	10
3.4 S- ja T-universaalit	11
3.5 Epätyyppilliset frekvenssit	11
3.6 Yksinkertaistuminen	13
4 LAUSEENVASTIKKEET JA AIEMPI KÄÄNNÖSSUOMEN LAUSERAKENTEIDEN TUTKIMUS	15
4.1 Lauseenvastikkeista	15
4.2 Temporaali- ja referatiivirakenne	16
4.2.1 Temporaalirakenne	16
4.2.2 Referatiivirakenne	18
4.3 Aiempi käännössuomen lauserakenteiden tutkimus	19
5 TUTKIMUSAINEISTO	22
5.1 Tutkimusaineiston kuvaus	22
5.2 Euroopan keskuspankin <i>Kuukausikatsaus</i>	24
5.3 Suomen Pankin <i>Euro & Talous ja Talouden näkymät</i>	25
6 TUTKIMUSMENETELMÄ	25
6.1 Menetelmän kuvaus	25
6.2 Tutkittavien esiintymien haku	28
7 ANALYYSI	29
7.1 Temporaalirakenteen esiintymismäärät	29
7.2 Temporaalirakenteen esiintyminen virkkeissä	33
7.2.1 Temporaalirakenteen <i>essA</i> -muoto	33
7.2.2 Temporaalirakenteen <i>tUA</i> -muoto	37
7.3 Temporaalirakenteen ja hallitsevan lauseen suhde	40
7.3.1 Temporaalirakenteen <i>essA</i> -muoto	41
7.3.2 Temporaalirakenteen <i>tUA</i> -muoto	43
7.4 Temporaalirakenteen subjekti	44
7.4.1 Temporaalirakenteen <i>essA</i> -muoto	44
7.4.2 Temporaalirakenteen <i>tUA</i> -muoto	46
7.5 Virkepituus	47
7.6 Yhteenveto	51
8 LOPUKSI	55
LÄHTEET	57
DEUTSCHE KURZFASSUNG	

1 Johdanto

Kun on tutkittu alkuperäiskielen ja käännöskielen eroja sekä mahdollisia käännösuniversaaleja, on tutkimuksen kohteena ollut usein kaunokirjallisuus. On kuitenkin tärkeää tutkia myös muita tekstilajeja, jotta nähdään, pätevätkö käännöskielestä esitetyt hypoteesit myös niissä. Kaunokirjallisten tekstien lisäksi myös muut tekstilajit – tässä tapauksessa taloustekstit – ansaitsevat tulla tutkituiksi, kun halutaan selvittää millaista käännösuomi on alkuperäis-suomeen verrattuna. Talouskielen tarkastelu on perusteltua, sillä talouden vaikutusta politiikkaan, yhteiskuntaan, kieleen ja jokapäiväiseen elämään ei voi kieltää. Käännetyt taloustekstit ovat tärkeitä tutkimuksen kohteita, koska myös käännetyillä talousteksteillä voidaan ajatella olevan vaikutusta alalla käytettyyn kieleen.

Tutkielman aineisto koostuu viidestä suomennetusta Euroopan keskuspankin *Kuukausikatsauksesta* sekä yhdeksästä Suomen Pankin alun perin suomeksi kirjoitetusta julkaisusta, joista viisi on *Talouden näkymät* -julkaisua ja neljä *Euro & Talous* -julkaisua. Analysoitavat aineistot on valittu sillä perusteella, että ne edustavat hyvin talouskieltä ja ovat mahdollisimman verrannollisia keskenään. Vaikka aiemmat tutkimukset käännösuniversaaleista on tehty laajemmilla aineistoilla, soveltuvat myös tämän tutkielman aineistot hyvin tutkimuksen kohteiksi. Aineistojen tarkastelu on perusteltua, sillä tarkoituksena ei ole nykyisten verrannollisten korpusten tavoin saada selville yleistettävää tietoa, vaan enemmänkin testata aiempia hypoteeseja uudenaikaisessa yksittäisessä aineistossa ja nähdä aineistossa vallitsevia piirteitä. Tutkimuksen avulla voidaan myös selvittää, eroavatko taloustekstien käännökset alun perin suomeksi kirjoitetuista teksteistä niin kuin käännösten oletetaan eroavan.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, onko Euroopan keskuspankin *Kuukausikatsausten* suomennoksissa havaittavissa käännösuniversaaleiksi luokiteltuja piirteitä, kuten epätyypillisiä frekvenssejä ja lausetasoista yksinkertaistumista. Epätyypillisiä frekvenssejä ja lausetasoista yksinkertaistumista lähestytään yhden suomen kielen lauseenvastikkeen, temporaalirakenteen ja sen sisältävien virkkeiden tarkastelun kautta. Lauseenvastikkeiden käyttö tekee tekstistä tiivistä, mikä on yksi erikoisalojen tekstien piirre. Temporaalirakenteet ovat olleet aiemminkin tutkimuksen kohteena, kun on tutkittu epätyypillisiä frekvenssejä ja lausetasoista yksinkertaistumista (ks. Eskola 2002, Puurtinen 2005). Nämä tutkimukset (mt.) ovat osoittaneet, että temporaalirakenteita käytetään enemmän käännösuomessa.

Käännösuniversaalien tarkastelun lisäksi tavoitteena on selvittää, käytetäänkö temporaalirakenteita käännytyissä talousteksteissä alun perin suomeksi laadittuihin julkaisuihin verrattuna samoin vai onko rakenteiden käytössä eroja. Temporaalirakenteen esiintymismääriä ja käyttöyhteyksiä vertailemalla selvitetään, miten ja minkälaisissa virkkeissä temporaalirakenteita käytetään talouskielessä. Temporaalirakenteiden käytön tutkiminen antaa uutta tietoa suomennetun ja suomeksi kirjoitetun talouskielen piirteistä, sillä erikoiskielten oletetaan esimerkiksi sisältävän yleiskieltä enemmän kieltä tiivistäviä rakenteita. Tutkielmassa selvitetään myös, millaista aineistojen talouskieli on rakenteiden osalta verrattuna yleiskieleen. Tässä työssä tutkitaan myös temporaalirakenteita sisältävien virkkeiden pituuksia, sillä yksi tapa selvittää käännösten yksinkertaistumista suhteessa alkuperäiskieleen, on virkepituuksien tarkastelu.

Johdannon jälkeen käsittelen luvussa 2 talouskieltä yhtenä erikoiskielenä ja esittelen talouskielen ominaispiirteitä, jotka erottavat sen yleiskielestä. Selvitän myös lyhyesti, mitä erikoiskielisten tekstien kääntäminen kääntäjältä vaatii. Luvussa 3 keskityn käännösuniversaalien käsittelyyn. Määrittelen käännösuniversaalien käsitteen ja esittelen käännösuniversaaleista aiemmin tehtyjä tutkimuksia. Tässä luvussa esittelen myös oman tutkimukseni kannalta tärkeimmät käännösuniversaalit eli epätyypilliset frekvenssit ja yksinkertaistumisen. Luvussa 4 määrittelen tutkittavan temporaalirakenteen sekä lisäksi referatiivirakenteen, koska se esiintyy aineistoissa samoissa virkkeissä temporaalirakenteiden kanssa. Lisäksi kuvailen temporaalirakenteen käyttötapoja ja aiempia tutkimuksia suomennosten lauserakenteista. Aineistot ja aineistojen laatijatahot esittelen luvussa 5. Lisäksi perustelen käytetyn aineiston sopivuuden tutkielmaan sekä kuvailen aineiston kokoamisperiaatteet. Käytetyn tutkimusmenetelmän esittelen ja perustelen luvussa 6. Samassa luvussa kerron myös tutkimusprosessin valmistelusta. Analyysiosiossa (luku 7) vertailen temporaalirakenteen esiintymistä, rakenteen sisältäviä virkkeitä sekä rakenteen käyttöä käännösuomen ja alkuperäissuomen aineistoissa. Tarkastelen myös aineistojen virkepituuksia. Luvussa 7 esittelen yhteenvedon tuloksista ja vertailen tutkimustuloksia aiempiin tutkimustuloksiin. Luvussa 8 kokoan johtopäätökset yhteen.

2 Talouskieli

2.1 Yleiskieli ja erikoiskieli

Ihmisten käyttämä kieli voidaan jakaa yleiskieleen ja erikoiskieleen. Kielitoimiston sanakirjan (2006, 655) määritelmän mukaan yleiskieli on ”suositusten mukainen kirjoitettu ja puhuttu kieli”, joka ei sisällä erikoisalalla käytettyä sanastoa. Yleiskieltä käytetään normaalissa arjessa. Erikoisosaamista vaativalla erikoisalalla käytetty kieli määritellään sen sijaan erikoiskieleksi, joka sisältää alalla käytettäviä termejä (Terminologian sanasto 2006). Tutkielmassa tarkasteltava talouskieli on yksi lukuisista erikoiskielistä. Erikoiskielen erottaa yleiskielestä ensisijaisesti erikoiskieliset ilmaisut (DUW 2003, 511). Nämä ilmaisut ovat tietynlaisia vakiintuneita ilmaisuja (Stolze 2002, 12). Piirteitä, jotka erottavat erikoiskielen, tässä yhteydessä talouskielen, yleiskielestä, käsitellään talouskielen ja -tekstien näkökulmasta luvussa 2.3, sillä erottavat piirteet ovat tietyllä tavalla myös tarkastelun kohteena tässä työssä.

2.2 Horisontaalinen jako ja vertikaaliset tasot

Erikoiskielet voidaan jaotella horisontaalisesti useampaan eri erikoisalan kieleen ja talouskieli on yksi niistä. Talouden lisäksi erikoisaloja ovat esimerkiksi oikeus, lääketiede ja tekniikka. (Fluck 1996, 16; Spillner 2002b, 33.) Erikoisalojen kielet saavat vaikutteita toisistaan. Esimerkiksi talouskieli saa sanastollisia vaikutteita Hundtin (1998, 1303) mukaan politiikasta ja myös esimerkiksi oikeuskielestä.

Kun erikoiskielet saavat vaikutteita toisistaan, niiden jaottelu ja luokittelu yhdeksi tietyksi kokonaisuudeksi ei ole aina yksiselitteistä. Horisontaalisen jaottelun lisäksi kunkin erikoisalan kielen sisällä voidaan erottaa erilaisia vertikaalisia tasoja. Tämä koskee myös talouskieltä. Vertikaalinen jaottelu perustuu siihen, millä tasolla viestitään. Näkemykset siitä, kuinka monta vertikaalista tasoa erikoiskielissä esiintyy, ovat kehittyneet ajan myötä. Fluck (1996, 17) esittelee kuinka aluksi erikoisalan kielessä nähtiin kaksi vertikaalista tasoa. Toisella tasolla on tieteellisissä julkaisuissa käytetty tieteen teoreettinen kieli (*Theoriesprache*) ja toisella se kieli, jota käytetään suullisessa viestinnässä (mts. 17). Tämä kaksitasoinen jaottelu oli kuitenkin puutteellinen ja Fluckin (1996, 21) mukaan myöhemmin Hahn (1981, 283)¹ jakoi eri-

¹ Hahn, Walter v. (toim.) 1981. *Fachsprachen*. Darmstadt. (Fluck 1996, 284)

koisalan kielen kolmeen tasoon. Ylimmällä tasolla on kieli, jota käytetään tieteen ja tutkimuksen parissa (*Theoriesprache*). Toisella tasolla on alan sisäisessä viestinnässä käytetty kieli (*Fachliche Umgangssprache*). Toisella tasolla käytettävä kieli on yleensä puhuttua kieltä. (Fluck 1996, 21) Spillner (2002b, 33) käyttää toisesta tasosta suomennosta ”työpajakieli” (*Werkstattssprache*) ja toteaa, että tasoista voidaan usein käyttää eri nimityksiä, vaikka niillä tarkoitetaan samaa. Kolmas taso muodostuu ulkoisen viestinnän kielestä (*Verteilersprache*) eli kielestä, jota käytetään, kun viestinnän toisena osapuolena on tavallisia ihmisiä, jotka eivät ole kyseisen alan asiantuntijoita (Fluck 1996, 21; Spillner 2002b, 33).

Hoffmann (1985, 64–70) on esitellyt edellisiä tarkemman jaottelun, jossa kielessä erotetaan viisi tasoa. Ylimmällä tasolla on muiden jaotteluiden tavoin tieteellisissä julkaisuissa ja tutkimuksessa käytetty abstrakti tieteen kieli (*Sprache der theoretischen Grundlagenwissenschaften*). Ylimmällä tasolla kieli on tarkoin säädelyä ja tiettyjen konventioiden mukaista. Mitä alemmaksi tasoilla mennään, sitä konkreettisemmaksi ja helpommaksi ymmärtää ilman tietoja alasta kieli muuttuu. Toiseksi ylimmälle tasolle sijoittuu kokeellisten tieteiden kieli, jota asiantuntijat käyttävät hyödyntäessään tutkimuksia ja teoriaa (*Sprache der experimentellen Wissenschaften*). Keskimmaiselle tasolle sijoittuu soveltavan tieteen ja tekniikan kieli, jota asiantuntijat ja esimerkiksi suunnittelijat käyttävät työssään (*Sprache der angewandten Wissenschaften und der Technik*). Toiseksi alimmalla tasolla voidaan ajatella olevan kielen, jota materiaali tuotannossa työskentelevät käyttävät päivittäisessä viestinnässä työyhteisön sisällä (*Sprache der materiellen Produktion*). Alimmalle tasolle sijoittuu kieli ja viestintä, joissa toisena osapuolena ovat tavalliset ihmiset ja kieli on lähes yleiskieltä, mutta sisältää jonkin verran erikoisalan sanastoa (*Sprache der Konsumtion*). Kahden alimman tason kielten voidaan ajatella olevan puhuttua kieltä. (Hoffmann 1985, 64–70.)

2.3 Talouskielen osa-alueet

Erikoiskielten vertikaalinen jako ei kuitenkaan yksin kuvaa tarpeeksi hyvin talouskielen monimuotoisuutta. Talouskieli on hyvin moniulotteinen ja Spillnerin (2002a, 145–146; 2002b, 33) mukaan erilaisista osa-alueista rakentuva kokonaisuus. Useat erikoiskielet, kuten myös talouskieli, voidaankin jakaa edelleen myös pienempiin osa-alueisiin (Fluck 1996, 16). Spill-

ner (2002b, 34) käyttää talouskieleen Gutkindin (1931, 385)² jaottelua, jossa talouskieli erotellaan viiteen eri osa-alueeseen. Talouskieli muodostuu kyseisen jaottelun (mts.) mukaan kauppakirjeenvaihdon kielestä, raha- ja tavarakaupan kielestä, liiketaloustieteiden kielestä, pörssikielestä sekä lehti-ilmoitusten ja mainosten kielestä, joissa voidaan erottaa erilaisia vertikaalisia viestinnän tasoja (ks. yllä). Vaikka talouskieli jakautuu eri osa-alueisiin, se käsittelee hyvin usein kuitenkin vain pörssikieleksi tai taloussanomalehtien käyttämäksi kieleksi (Hundt 1998, 1269). Beckerin ja Hundtin (1998, 126–127) mukaan talouskieli voidaan nähdä myös instituutioiden käyttämänä kielenä. Instituutionäkökulma tuo talouskielen tarkasteluun uuden ulottuvuuden, ja talouskielen moniulotteisuus korostuu entisestään. Instituutioiden käyttämä kieli voidaan Beckerin ja Huntin (mts.) jaottelun perusteella eritellä kolmeen ryhmään: oikeusjärjestelmän kieleen, hallinto- ja virkakieleen sekä talousinstituutioiden kieleen. Talousinstituutioita ovat esimerkiksi pankit ja vakuutusyhtiöt. Myös talousinstituutioiden kielessä on nähtävissä useampia vertikaalisia tasoja kuin kolme tasoa. Talousinstituutioiden kielessä on ylimmällä tasolla Hoffmannin (1985, 64–70) viisitasoisen mallin perusteella tieteen ja tutkimuksen parissa käytetty kieli, joka on muodollista, sisältää paljon termejä, esimerkiksi myös laskukaavoja ja teksteissä lauserakenteet ovat tietyn kaavan mukaisia. Alimmalle tasolle voidaan ajatella sijoittuvan pankkivirkailijoiden kommunikoinnin asiakkaiden kanssa.

Edellä esitellyn perusteella tutkielman talouskielisten aineistojen voidaan ajatella edustavan talousinstituutioiden käyttämää talouskieltä, koska aineistojen laatijoita ovat pankit. Samalla voidaan ajatella, että kyse on Hoffmannin (1985, 64–70) mallin mukaan vertikaalisella tasolla keskitasolla käytetystä kielestä (*Sprache der angewandten Wissenschaften und der Technik*). Tekstien kielen voidaan ajatella sijoittuvan kyseiselle tasolle, koska julkaisujen laatijat ovat alan asiantuntijoita ja kohderyhmänä ovat ensisijaisesti muut alan ammattilaiset. *Kuukausikatsausten* kohderyhmiä ovat EU:n jäsenvaltioiden kansalliset keskuspankit sekä Suomen Pankin julkaisujen kohderyhmiä ovat Suomessa toimivat pankit sekä muut taloustahot.

² Gutkind, Curt Sigmar 1931. Bemerkungen zur Struktur der modernen französischen Wirtschaftssprache. *Neuphilologische Monatschrift* 1931:2, 385–393. (Spillner 2002b, 40)

2.4 Talouskielen ja -tekstien erityispiirteitä

Erikoisalan tekstit erottuvat yleiskielisistä teksteistä. Selkeimmin ne erottuvat muista teksteistä sanastoltaan (Hoffmann 1998, 416) ja ilmaisuiltaan (DUW 2003, 511). Tämä pätee myös talouskielisiin teksteihin. Talouskielen sanasto muodostuu suuresta määrästä tilastokieltä (ks. Viertiö 1999, 27) tai graafijargonista (ks. Karvonen 1996, 153). Talousteksteissä asioiden muutoksia aiempaan nähden kuvataan lukujen avulla ja erilaisilla tilastoja kuvaavilla verbeillä kuten *nousee*, *laskee* (Karvonen 1996, 153). Hiidenmaa (2000, 35–36) puhuu kasvun retoriikasta. Kasvun retoriikalla kuvaillaan Hiidenmaan (2000, 36) mukaan asioita siten, miten ne ovat esimerkiksi lisääntyneet tai vähentyneet. Tämän lisäksi runsas numeroiden käyttö teksteissä kertoo kasvun retoriikasta (mts. 36). Sanaston lisäksi erikoiskielisillä teksteillä on monia tyypillisiä piirteitä, joiden voidaan ajatella koskevan myös suomenkielisiä erikoisalan tekstejä. Kalverkämper (1998, 36) ja Stolze (2002, 19) esittävät, että erikoisalan teksteille on tyypillistä se, että niissä asiat ja ilmiöt ovat etusijalla ja ihmiset toimijoina taka-alalla. Karvosen (1996, 155) mukaan taloustekstien toimijat ovat usein abstrakteja. Tällaisia abstrakteja toimijoita ovat esimerkiksi *kasvu* tai *investoinnit*. Asioiden korostuessa erikoisalojen tekstien virkkeet ovat usein passiivissa ja sisältävät runsaasti substantiiveja sekä substantiivien määreitä (Kalverkämper 1998, 36; Stolze 2002, 19). Hoffmann (1998, 416) mainitsee, että erikoisalojen tekstit eroavat muista teksteistä myös lauserakenteiltaan. Lauserakenteiden eroavaisuuteen yleiskieleen verrattuna vaikuttaa pyrkimys kielelliseen ekonomiaan. Kielellisellä ekonomialla tarkoitetaan tiiviiden ilmaisujen käyttöä. Sekä Fluck (1996, 56) että Stolze (1999, 96) esittelevät molemmat Benešin (1973, 45; 1981, 81)³ näkemyksen kielen tiivistymisestä. Asioiden ilmaiseminen tiiviisti ja kielen tiivistyminen tarkoittaa lyhyempien ja tiiviimpien ilmaisujen käyttöä finiittiverbien eli persoonamuotoisten verbien sijaan. Finiittiverbit voidaan korvata esimerkiksi käyttämällä verbien infiniittimuotoja, partisiippeja tai lauseadverbiaaleja. (Fluck 1996, 56; Stolze 1999; 96.) Tässä tutkielmassa huomio kiinnittyy myös ilmaisujen tiivyyteen, sillä tarkasteltava temporaalirakenne on yksi suomen kielen infiniittinen muoto ja rakenteen käyttö on yksi tapa saada kielestä tiiviimpää.

³ Beneš, Eduard 1973. Die sprachliche Kondensation im heutigen deutschen Fachstil. Bungarten, Theo (toim.) 1973. *Linguistische Studien III*. Düsseldorf. 40–50. (Fluck 1996, 298)

Beneš, Eduard 1981. Die formale Struktur der wissenschaftlichen Fachsprachen in Syntaktischer Sicht. Bungarten, Theo (toim.) 1981. *Wissenschaftssprache. Beiträge zur Methodologie, theoretischen Fundierung und Deskription*. München. 185–212. (Stolze 1999, 256)

2.5 Taloustekstien kääntäminen

Erikoisalojen teksteille, kuten myös talousteksteille, on tyypillistä, että niissä on asiasisältö etusijalla. Kääntämisen näkökulmasta asiasisällön vastaavuus on tärkeää, kun käännetään erikoiskielisiä tekstejä. Jotta kääntäjä pystyy kääntämään lähdetekstin sisällön mahdollisimman tarkasti kohdekielelle, pitää kääntäjän vieraan kielen osaamisen lisäksi tuntea sekä ymmärtää. (Fluck 1996, 136.) Tässä tapauksessa kääntäjän on tärkeää tuntea talouden tapahtumia ja ilmiötä. Kääntäjältä vaaditaan asiasisällön kääntämistä ymmärrettävästi kohdekielelle, sillä erikoiskielisten tekstien ymmärrettävyys on tärkeä tekijä etenkin silloin, kun tekstit ovat julkisia tekstejä ja, jos lukijoina ovat muutkin kuin alan ammattilaiset (Stolze 2002, 20–21). Lisäksi kääntäjän on tunnettava sanasto ja termit sekä asiayhteydet, joissa niitä käytetään. Sanaston monimerkityksisyyden lisäksi kääntäjille asettavat haasteita myös lauserakenteet (Fluck 1996, 138). Esimerkiksi lähdetekstin pitkät määriteketjut saattavat aiheuttaa ongelmia hahmottaa lähdetekstin sisältöä ja saada se kääntymään luontevasti kohdekielelle.

3 Käännösuniversaalit

3.1 Taustalla deskriptiivinen käännöstutkimus ja kohdekielipainotteisuus

Kontrastiivinen tutkimus käännöstieteessä on hyvin pitkälti keskittynyt vertailemaan lähde- ja kohdetekstiä keskenään. Lähde- ja kohdetekstien vertailussa käsitteet, kuten uskollisuus lähdetekstiä kohtaan sekä ekvivalenssi eli vastaavuus ovat hallinneet suhtautumista käännöksiin (Baker 1993, 235; Chesterman 2000, 16.) Käännöksiä on myös arvotettu suhteessa lähdetekstiin, lähdekieleen ja kohdekieleeseen (Chesterman 2004a, 35–38). Tutkimuksen painopiste on kuitenkin vähitellen siirtynyt pois normilähtöisestä ja arvottavasta näkökulmasta. Näkökulman vaihdos on osittain deskriptiivisen käännöstutkimuksen ansiota, jonka ensimmäisenä toi esille James Holmes 1970-luvulla, ja Holmesin ajatuksista jatkoi Gideon Toury 1980-luvulla (Toury 1995, 7). Sitä ennen deskriptiivistä tutkimusta oli hyödynnetty enemmän muilla tieteenaloilla. Chestermanin (1997, 37) mukaan deskriptiivisessä käännöstutkimuksessa keskitytään ilman ennakkokäsityksiä siihen, minkälaisia käännökset ovat eikä siihen, millaisia käännösten pitäisi olla. Deskriptiivisen lähestymistavan taustalla on pyrkimys oppia ymmärtämään käännöksiä, kääntämistä ja kääntämiseen vaikuttavia tekijöitä aikaisempaa paremmin. (Toury 1995, 17–18; Chesterman 1997, 37.)

Deskriptiivisen lähestymistavan mukaan kääntäminen ymmärretään sosiokulttuuriseksi ilmiöksi eli käännökset ovat yhteydessä kielenulkoiseen maailmaan ja kulttuuriin. Kääntäjät nähdään toimijoina, jotka eivät toimi irrallaan ympäristöstä, vaan ympärillä olevat asiat vaikuttavat kääntäjien toimintaan, ratkaisuihin ja käännösprosessiin. Esimerkiksi normit ovat ympärillä olevia asioita, jotka vaikuttavat käännösprosessiin ja lopulta myös käännökseen. (Toury 1995, 54–56.) Käännösprosessiin vaikuttavat Touryn (mts. 56–58) mukaan kolmenlaiset normit. Initiaaliset normit ovat niitä, joiden perusteella kääntäjä valitsee, noudattaako hän kohdekielen vai lähdekielen normeja kääntäessään tekstejä. Sen lisäksi kääntäjään vaikuttavat preliminäariset normit, eli mitä käännetään ja käännetäänkö suoraan vai jonkun jo kerran käännetyn tekstin kautta. Myös operationaaliset normit vaikuttavat kääntämiseen. Operationaalisilla normeilla Toury (mts. 58) tarkoittaa niitä normeja, jotka ohjaavat kääntäjän päätöksentekoa käännösprosessin aikana. Operationaaliset normit vaikuttavat esimerkiksi siihen, miten teksti muotoillaan (mts. 58). Chesterman (1997, 64–70) lisää Touryn normeihin vielä odotusnormit sekä ammatilliset normit. Odotusnormit syntyvät lukijoiden odotuksista ja ne vaikuttavat ammatillisiin normeihin. Ammatilliset normit ohjailevat käännösprosessia. Ne ovat normeja, jotka ohjaavat kääntäjän käyttäytymistä. (Mts. 64–70.) Normien lisäksi kääntäjien käyttäytymiseen vaikuttavat käännösstrategiat. Strategiat ovat kääntäjän valitsemia ja käyttämiä käännösmenetelmiä, ja esimerkiksi myös ne vaikuttavat käännöskielen piirteiden syntyyn. (Eskola 2002, 50–51.)

Kun deskriptiivisen näkökulman myötä käännökset on nähty osana ympäröivää maailmaa ja kulttuuria, nähdään ne nimenomaan osana kohdekulttuuria (Toury 1995, 29). Tämän lähestymistavan taustalla on Even-Zoharin (1990) polysysteemiteoria, jonka perusteella käännöskieli nähdään osana kohdekielen systeemiä. Sen myötä, että käännökset on ymmärretty osana kohdekielen systeemiä ja kohdekulttuuria, käännöksiä on alettu vertailla myös alun perin kohdekielellä kirjoitettuihin teksteihin, jotta saadaan selville millaista käännöskieli on alun perin kohdekielellä kirjoitettuun kieleen verrattuna. Kohdekielisen vertailun taustalla on etenkin Frawleyn (1984, 169) huomio, että käännökset muodostavat niin sanotun oman kolmannen koodin (*third code*) ja erottuvat siis sekä lähde- että kohdekielen koodeista. Kun käännökset muodostavat niin kutsutun kolmannen koodin, ei käännöksiä voi enää arvostella suhteessa lähde- tai kohdekielen koodeihin (mts. 173). Frawleyn (mts. 169) huomio kolmannesta koodista sekä käännösten ja alun perin kohdekielisten tekstien vertailu ovat synnyttäneet keskustelua käännöskielen piirteistä suhteessa alkuperäiskieleen sekä mahdollisista käännösuniversaaleista, joiden syntyyn käännösprosessi vaikuttaa.

3.2 Käännösuniversaaliajatuksen synty

Käännösuniversaalit määritellään kaikille käännöksille yhteisiksi piirteiksi, jotka erottavat käännökset alun perin kohdekielellä kirjoitetuista teksteistä. Ne ovat kaikille käännöksille tyypillisiä ja yhteisiä piirteitä kieliparista, ajasta ja paikasta riippumatta. (Chesterman 2004b, 3.) Kun tutkitaan käännösuniversaaleja, tarkastellaan kokonaisvaltaisesti kääntämisen erikoisluonteesta ja käännösprosessin vaikutuksesta syntyneitä ilmiöitä (Baker 1993, 243; Eskola 2002, 48).

Ensimmäisenä hypoteesin käännösprosessin vaikutuksesta syntyvistä käännöskielen universaaleista piirteistä esitteli Mona Baker (1993, 243). Baker (mts. 243) määrittelee käännösuniversaalit sellaisiksi piirteiksi, jotka esiintyvät tyypillisemmin käännöksissä kuin alkuperäiskielisissä teksteissä. Baker pohjasi oletuksensa muun muassa Vanderauweran (1985, 97–98, 102) tuloksiin eksplisiittistymisestä ja yksinkertaistumisesta. Vanderauweran (1985) havaitsi lauserakenteiden yksinkertaistumista tutkimalla hollannista englantiin käännettyä kaunokirjallisuutta. Bakerin oletukset perustuvat myös Blum-Kulkan (1986) hypoteesiin käännösten eksplisiittistymisestä eli selkiintymisestä suhteessa lähdetekstiin. Blum-Kulka (mts. 17–19) havaitsi käännöksissä lisäyksiä sekä välimerkkien vaihtoa tutkimalla hepreasta englantiin käännettyjä tekstejä.

Eksplisiittistymisen⁴ (*explicitation*) lisäksi Baker (1993, 243–244) luokittelee käännösuniversaaleiksi yksinkertaistumisen (*simplification*), konventionaalistumisen (*conventionalization*), toiston välttämisen (*reduction of repetition*) sekä epätyypilliset frekvenssit (*untypical frequencies*). Tutkimusten myötä käännösuniversaaleiksi on voitu Bakerin esittelemien piirteiden lisäksi luokitella myös Touryn (1995) interferenssi (*interference*) sekä Tirkkonen-Conditiin (2002, 2005) kohdekielisten uniikkiainesten aliedustuminen (*under-representation of target-language-specific items*) ja Maurasen (2000) epätyypilliset leksikaaliset yhdistelmät (*untypical lexical patterning*).

⁴ Vehmas-Lehto (2003, 330) käyttää eksplisiittistymisestä nimitystä eksplikointi ja tarkoittaa sillä kääntäjän käyttämää strategiaa.

3.3 Käännösuniversaalien monimuotoisuus

Käännösuniversaalit eivät ole ongelmattomia ja käännöstieteessä onkin käyty keskustelua käännösuniversaalien luonteesta. Ongelmia aiheuttaa se, voidaanko käännösten piirteitä pitää universaaleina, koska tähänastiset havainnot käännöskielen piirteistä koskevat vain osaa käännöskielestä. (Chesterman 2004a, 41–42; Jantunen 2004, 50.) Chesterman (2004a, 43; 2004b, 10) nostaa esille, että monet tutkijat käyttävät tästä syystä eri nimityksiä käännöskielen tyypillisistä piirteistä. Bernardini ja Zanettin (2004, 52) ymmärtävät universaalit yleisiksi tendensseiksi (*general tendencies*) tai laajalle levinneiksi normeiksi (*norms*). Toury (1995, 274) puhuu interferenssin laista (*law of interference*), jolla tarkoitetaan lähdekielen vaikutusta, ja standardisoitumisen laista (*law of growing standardization*), jolloin lähdetekstin elementit korvautuvat tavallisemmilla kohdekielen elementeillä harvinaisempien sijaan (mts. 267–268). Toury (2004, 29) perustelee laki-sanankäyttöä sillä, että lait sallivat poikkeusten olemassaolon. Eskola (2002) käyttää tutkimuksessaan nimitystä lainalaisuus eikä universaali, sillä universaaleja on lisääntyneen tutkimuksen myötä alettu pitää enemmänkin yleisinä säännönmukaisuuksina (*regularities*) tai oletuksina kuin ehdottomina totuuksina (Chesterman 2004a, 43; Jantunen 2004, 46).

Eskola (2002, 47) jakaa käännöskielen ominaispiirteet universaaleiksi eli yleisiksi lainalaisuuksiksi ja paikallisiksi lainalaisuuksiksi. Yleisillä lainalaisuuksilla Eskola tarkoittaa piirteitä, jotka koskevat kaikkea käännöskieltä ja paikallisilla lainalaisuuksilla niitä piirteitä ja ilmiöitä, jotka esiintyvät vain rajatuissa tapauksissa, esimerkiksi jossakin tietyssä kielessä tai kieliparissa. Paikalliset, tiettyjen käännösten piirteet ovat myös tärkeitä tutkimuksen kohteita kaikkea käännöskieltä koskevien käännösuniversaalien ohella, sillä myös ne voivat kertoa jotakin kääntämiseen vaikuttavista asioista tai käännösprosessista. (Eskola 2002, 47.) Paikallisten piirteiden tutkimus on tärkeää myös siksi, että koskaan ei voida tutkia kaikkea kieltä vaan tutkimus on aina rajattava tiettyyn aineistoon, josta voidaan tehdä uusia havaintoja ja oletuksia mahdollisista laajoista käännösuniversaaleista. Universaalien tutkimukselle onkin luonnollista, että siinä edetään paikallisista piirteistä kohti yleisiä säännönmukaisuuksia ja universaaleja. (Chesterman 2004a, 42–43; Eskola 2002, 47–50.) Tässä tutkielmassa ei ole tarkoituksena selvittää yleisiä käännösuniversaaleja eikä tehdä laajoja yleistyksiä, vaan tutkimus rajataan koskemaan käännöskielen ominaisuuksia ja paikallisia piirteitä Euroopan keskuspankin *Kuukausikatsausten* käännöksissä.

Käännösuniversaaleista keskusteltaessa on otettava myös huomioon, että ensimmäiset käännösuniversaalitutkimukset vertailivat käännöksiä ja niiden lähdetekstejä (Baker 1993, 245) ja osa käännösuniversaalihypoteeseista on syntynyt niiden tulosten perusteella (Chesterman 2004a, 39). Kaikki käännösuniversaalit eivät välttämättä toteudu kaikissa aineistoissa, sillä osa käännösuniversaaleista voidaan havaita suhteessa lähdetekstiin ja osa vastaavaan kohdekieliseen tekstiin, joka ei ole käännös. Selkeyttä paikoin monimutkaiseen keskusteluun käännösuniversaaleista tuo Chesterman (2004a, 39–41) jakamalla käännösuniversaalit S- ja T-universaaleihin, joita käsitellään seuraavassa luvussa.

3.4 S- ja T-universaalit

Chesterman (2004a, 39; 2004b, 7) ehdottaa käännösuniversaalien jakoa mahdollisiin S- ja T-universaaleihin, jolloin tehdään ero lähestymistapojen ja aineistojen välille. Kun tutkimuksen pääpaino on S-universaaleissa (*source universals*), tarkastellaan käännöstä suhteessa lähdetekstiin sekä kääntäjän suhtautumista lähdetekstiin. S-universaaleja tutkittaessa etsitään lähde- ja kohdetekstistä samuutta. T-universaaleja (*target universals*) tutkittaessa etsitään eroja käännöksistä ja vastaavista kohdekielellä kirjoitetuista teksteistä. (Chesterman 2004a, 8.) Kun havainnoinnin kohteena ovat T-universaalit, tarkastellaan käännöstä suhteessa kohdekieliseen tekstiin ja kääntäjän suhtautumista kohdekieleen (Chesterman 2004b, 39).

Chesterman (2004b, 40) luokittelee mahdollisiksi S-universaaleiksi käännösten pidentymisen, interferenssin, standardisoitumisen, murteen normalisoitumisen, narratiivisten elementtien vähenemisen, eksplisiittistymisen, konventionaalisten kollokaattien suuremman määrän, uudelleenkääntämishypoteesin sekä toiston välttämisen. Mahdollisiksi T-universaaleiksi Chesterman (mts. 40) esittää yksinkertaistumisen, konventionaalistumisen, epätyypilliset leksikaaliset yhdistelmät sekä kohdetekstille tyypillisten elementtien aliedustumisen. Seuraavaksi esitellään tämän tutkimuksen kannalta tärkeimmät käännösuniversaalit.

3.5 Epätyypilliset frekvenssit

Epätyypillisillä frekvensseillä eli esiintymillä tarkoitetaan sitä, että jotkin ilmiöt esiintyvät käännöksissä poikkeavasti verrattuna sekä lähde- että kohdekieleen (Baker 1993, 245; Laviosa-Braithwaite 1996, 117–118). Epätyypillisiä frekvenssejä voi tarkastella suhteessa lähde-

tekstiin sekä vastaavaan alkuperäiskieliseen tekstiin. Eskola (2002, 59) esittää, että epätyypillisyydet teksteissä ovat kvantitatiivisia eli määrällisiä eroja, joita havaitaan käännettyjen tekstien ja alkuperäiskielisten tekstien välillä. Epätyypilliset frekvenssit perustuvat Frawleyn (1984, 169) huomioon, jonka mukaan käännökset muodostavat kolmannen koodin (ks. luku 3.1). Myös Jantunen (2004, 46) puhuu siitä, että käännöskielen voidaan ajatella muodostavan oman kielimuodon. Epätyypilliset frekvenssit aiheuttavat usein sen, että käännökset tuntuvat käännöksiltä. Tämän tutkielman analyysiosiossa (luku 7) pyritään selvittämään, onko aineiston temporaalirakenteiden käytössä määrällisiä eroja, mahdollisia epätyypillisiä frekvenssejä.

Aikaisemmin käännöskielen ja kohdekielen eroihin suhtauduttiin negatiivisesti. Vehmas-Lehto (1989) näki kvantitatiiviset poikkeamat piilovirheinä, joilla tarkoitti ymmärtämistä vaikeuttavia käänöksien epäluonteivia ilmauksia (mts. 2, 28). Karhu (1997) käytti ilmausta piilopoikkeama. Piilopoikkeamalla Karhu (mts. 72) tarkoitti sitä, että käänöksissä käytetään kohdekieleen kuuluvia rakenteita, mutta rakenteita käytetään niille epätyypillisissä yhteyksissä. Nykyisin (ks. esim. Eskola 2002, 59), kuten myös tässä työssä, erot ymmärretään piirteiksi, jotka kuuluvat käännöskieleen. Eroja ei nähdä puutteina, koska ymmärretään, että kääntämiseen vaikuttavat monet eri tekijät. Jantunen (2004, 46) esittää huomion, että käänösuniversaalit perustuvat ainakin tietyssä määrin epätyypillisiin frekvensseihin, sillä käänösuniversaaleja tutkittaessa tarkastellaan itse asiassa epätyypillisiä frekvenssejä.

Epätyypillisiä frekvenssejä voi esiintyä tekstissä eri tasoilla. Esimerkiksi Jantunen (2002, 2004) on tutkinut sanaston epätyypillisiä frekvenssejä. Sanaston epätyypilliset frekvenssit ilmenevät siten, että jotakin sanaa käytetään käänöksessä vähemmän tai enemmän kuin kohdekieleessä ja vastaavassa tekstissä on totuttu (Jantunen 2004, 46). Esimerkki sanaston epätyypillisistä frekvensseistä on Jantunen (2004, 215) tutkimustulos astemäärätteiden *hyvin* ja *kovin* yliedustumisesta käänöksissä. Lausetasolla epätyypilliset frekvenssit ilmenevät esimerkiksi eroina lauserakenteiden määrissä ja niiden käyttötavoissa. Esimerkiksi lauseenvastikkeita (ks. Eskola 2002, 2005) tai sivulauseen aloittavia konjunktioita (ks. Puurtinen 2005) on voitu käyttää käänöksessä poikkeavasti verrattuna kohdekieleessä totuttuun. Eskolan (2002) ja Puurtisen (2005) tutkimuksista kerrotaan enemmän luvussa 4.3. Sanastollisia ja lausetasoisia epätyypillisyyksiä on käsitelty myös samassa yhteydessä (ks. Jantunen & Eskola 2002).

3.6 Yksinkertaistuminen

Yksinkertaistuminen nousee käännosten piirteistä usein ensimmäisenä esille (Paloposki 2005, 25). Se on myös yksi Chestermanin (2004b, 40) jaottelun mukaisista T-universaaleista. Yksinkertaistumisella tarkoitetaan kielen yksinkertaistamista korvaamalla monimutkaisia rakenteita yksinkertaisemmilla rakenteilla sekä suppeamman sanaston käyttöä suhteessa alun perin kohdekielellä kirjoitettuihin teksteihin (Baker 1993, 244; Laviosa-Braithwaite 1996, 115–116; Nevalainen 2005, 139).

Yksinkertaistumishypoteesin taustalla on luvussa 3.2 mainittu Vanderauweran (1985) tutkimus, jossa vertailtiin käännoksiä niiden lähdeteksteihin. Yksinkertaistumistutkimuksen edelläkävijänä voidaan kuitenkin pitää Laviosa-Braithwaitea (1996), joka tutki ensimmäisenä yksinkertaistumista yksikielisellä verrannollisella aineistolla eli vertaili käännettyä englantia alun perin englanniksi kirjoitettuun. Tämän jälkeen yksinkertaistumista on pidetty T-universaalina. Laviosa-Braithwaiten mukaan yksinkertaistumista voi esiintyä monella eri tasolla käännoksissä. Yksinkertaistuminen voidaan jakaa leksikaaliseen eli sanastolliseen, syntaktiseen eli lausetasoiseen sekä tyylilliseen yksinkertaistumiseen. (Mts. 115–116.) Laviosa-Braithwaite tutki muun muassa sanaston vaihtelua sekä lausepituutta. Yksinkertaistumisesta lausetasolla hän sai ristiriitaisia tuloksia, mutta sanastotasoinen yksinkertaistuminen toteutui tarkastellussa aineistossa (mts. 147). Suomessa käännoosuomen yksinkertaistumista on tutkittu enimmäkseen sanasto- ja lausetasolla. Muun muassa Nevalainen (2005) ja Jantunen (2004) ovat tutkineet sanastollista yksinkertaistumista. Lusetasoiseen yksinkertaistumiseen käännoosuomen osalta ovat ottaneet kantaa Eskola (2002, 2005) sekä Puurtinen (2005). Heidän tutkimuksistaan lisää luvussa 4.3.

Lausetasoista yksinkertaistumista voi tutkia esimerkiksi analysoimalla lauserakenteita sekä virkepituuksia (Laviosa-Braithwaite 1996, 115–116) niin kuin myös tässä työssä tehdään temporaalirakenteiden tarkastelun ohessa (luku 7). Yksinkertaisimmillaan lausetasoinen yksinkertaistuminen on sitä, että lauseet ovat lyhyempiä kuin ne lauseet, joihin niitä verrataan. Lausetasoista lauserakenteiden yksinkertaistumista voidaan tulkita olevan monenlaista. Eskolan (2002, 81–82) mukaan kielen tiivistyminen (ks. luku 2.3) on pohjimmiltaan merkki kielen yksinkertaistumisesta. Puurtinen (2005, 212) esittää vastakkaisen näkökulman, jota hän pohjustaa väitöskirjassaan (1995, 216) ilmi tulleilla havainnoilla. Hänen (2005, 212) mukaansa

tiivis ja infiniittisiä rakenteita eli verbin nominaalimuotoja sisältävä kieli on vaikeasti ymmärrettävää ja hankalaa luettavaa, jolloin se ei ole myöskään yksinkertaista. Vaikka Puurtisen aineisto oli lastenkirjallisuutta, jossa ymmärrettävyys ja luettavuus korostuvat erityisesti, on ymmärrettävyydellä tärkeä rooli myös tämän tutkielman aineistossa, koska aineiston mahdollisia lukijoita ovat myös muut kuin talouden ammattilaiset ja koska asiasisällön on välityttävä oikein. Myös Laviosa-Braithwaite (1996, 115–116) on puhunut sen puolesta, että yksinkertaistuminen on infiniittisten rakenteiden korvausta yksinkertaisemmilla finiittisillä rakenteilla eli persoonamuotoisilla verbeillä. Tässä tutkielmassa ei kuitenkaan tarkoiteta sitä, että infiniittirakenteet tekisivät kaikissa tapauksissa tekstistä hankalampaa luettavaa, sillä joskus kyseiset rakenteet saattavat myös selkeyttää muuten hankalaa tekstiä. Käännöskielen yksinkertaistuminen ymmärretään tässä tutkielmassa vähempänä temporaalirakenteiden käyttönä alkuperäissuomeen verrattuna. Lisäksi tutkielmassa tarkoitetaan lausetasoisella yksinkertaistumisella lyhyempien lauseiden käyttöä verrattuna alkuperäissuomeen. Yksinkertaistumisen vastakohtana on tässä tutkielmassa tiivis kieli, mikä on yksi erikoiskielisten tekstien ominaisuuksista (luku 2.3).

Sen lisäksi, että yksinkertaistuminen voidaan ymmärtää eri tavoin, on se myös muuten monimutkainen ilmiö. Nevalainen (2005, 140) nostaa esille yksinkertaistumisen monimuotoisuuden, sillä se liittyy moneen universaali-ilmiöön. Esimerkiksi kohdekielisten uniikkiainesten aliedustuminen käännöksissä voidaan Nevalaisen (mts. 140) mukaan tulkita käännöskielen yksinkertaistumiseksi. Myös Chesterman (2004a, 44) on esittänyt huomion, että hypoteesit universaaleista tarkoittavat enemmän tai vähemmän samaa, niiden ollessa erittäin lähellä toisiaan ja joskus jopa hieman päällekkäisiä. Tämä pätee myös yksinkertaistumiseen. Erittäin lähellä yksinkertaistumisilmiötä on esimerkiksi konventionaalistuminen eli käännöksissä käytetään tavallisia ja yleisiä ilmauksia lähdetekstissä esiintyvän luovan ilmaisun sijaan tai verrattuna alkuperäiskieleen käännösten kieli on vähemmän luovaa. Konventionaalistumisen lisäksi myös normaalistuminen sekä standardisoituminen ovat ilmiöinä lähes samoja keskenään ja erittäin lähellä yksinkertaistumisilmiötä. (Mts. 44.)

4 Lauseenvastikkeet ja aiempi käännessuomen lauserakenteiden tutkimus

4.1 Lauseenvastikkeista

Lauseenvastikkeet ovat rakenteita, jotka vastaavat sivulauseita. Ne voidaan myös korvata vastaavalla sivulauseella. Lauseenvastikkeet ovat hyvin lausemaisia, mutta ne eivät kuitenkaan ole täydellisiä lauseita, koska niistä puuttuu finiittinen eli persoonamuotoinen verbi. Finiittisen verbin sijaan lauseenvastikkeet rakentuvat infiniittisestä eli nominaalimuotoisesta verbistä. (Wiik 1983, 270–272; Vilkuna 2000, 338.) Lauseenvastikkeilla voidaan ilmaista asiat tiiviisti ja siksi niitä käytetään enemmän kirjoitetussa kuin puhutussa kielessä. Niitä käyttämällä saadaan vaihtelua tekstiin. (Iisa & Oittinen & Piehl 2006, 290.) Lauseenvastikkeiden määrittelyyn vaikuttavat monet muutkin niiden ominaisuudet (ks. esim. Wiik 1983), joita ei tässä tutkielmassa ole kuitenkaan tarpeellista käsitellä, sillä tutkielman kannalta tärkeä näkökulma on, että lauseenvastikkeet voidaan korvata niitä vastaavalla sivulauseella.

Iso suomen kielioppi (=VISK, Hakulinen ym. 2004, § 876) luokittelee suomen kielen yleisimmiksi lauseenvastikkeiksi referatiivisen, temporaalisen, finaalisen, modaalisen lauseenvastikkeen ja statuslauseenvastikkeen. Lauseenvastikkeista voidaan käyttää myös nimitystä infiniittinen lauseke (ks. esim. VISK § 876). Monet kielioppiteokset (ks. esim. Itkonen & Määmies 2007, 82) käyttävät kuitenkin lauseenvastike-nimitystä etenkin yllä mainituista yleisimmistä lauseenvastikkeista ja erottavat tällä tavoin lauseenvastikkeet muista infinitiiveistä.

Seuraavaksi esitellään temporaalinen lauseenvastike sekä referatiivinen lauseenvastike, joka esiintyy tutkittavassa aineistossa samassa virkkeessä tutkielman aineistossa temporaalisen lauseenvastikkeen kanssa. Tarkasteltuja lauseenvastikkeita kutsutaan myös temporaalirakenteiksi ja referatiivirakenteiksi (ks. esim. VISK § 538, § 543) ja tässä tutkielmassa käytetään kyseisiä nimityksiä niiden tiiviimmän ilmaisumuodon vuoksi.

4.2 Temporaali- ja referatiivirakenne

4.2.1 Temporaalirakenne

Temporaalirakenteella on sama tehtävä kuin aikaa ilmaisevalla *kun*-lauseella ja se voidaan myös korvata sillä (VISK § 543; Itkonen & Maamies 2007, 82). Temporaalirakenteella on kaksi muotoa. Rakenteen verbi muodostuu E-infinitiivin inessiivistä eli *essA*-muodosta tai *tUA*-infiniitistä eli *tUA*-muodosta. Temporaalirakenteen *essA*-muoto kuvaa tilannetta, joka on samanaikainen hallitsevan lauseen tilanteeseen nähden. (VISK § 543, § 544.)

1) *Yritysten tulokset heikkenivät selvästi talouden taantuman voimistuessa*⁵. (Talouden näkymät 1/2009, 15)⁶

2) *Yritysten tulokset heikkenivät selvästi, kun talouden taantuma voimistui*.⁷

Temporaalirakenteen *tUA*-muoto ilmaisee tapahtumaa tai tilannetta, joka on aiempi kuin hallitsevan lauseen tilanne. Rakenteen esittämä aiempi tilanne on saattanut jo päättyä tai tilanne voi olla myös päättymätön. (VISK § 544.) Seuraava esimerkki havainnollistaa *tUA*-muodon käyttöä:

3) *Inflaatioidonnaisten joukkolainojen markkinat näyttävät kaiken kaikkiaan vakautuneen kolmen viime kuukauden aikana niiden jännitteiden jälkeen, joita oli havaittavissa Lehman Brothers -investointipankin ajauduttua konkurssiin syyskuussa 2008.* (Kuukausikatsaus 9/2009, 38)

4) *Inflaatioidonnaisten joukkolainojen markkinat näyttävät kaiken kaikkiaan vakautuneen kolmen viime kuukauden aikana niiden jännitteiden jälkeen, joita oli havaittavissa, kun Lehman Brothers -investointipankki ajautui konkurssiin syyskuussa 2008.*

Temporaalirakennetta käytetään sekä puhutussa että kirjoitetussa kielessä, mutta enemmän kirjoitetussa kielessä. Rakenteen *essA*-muotoa esiintyy yleiskielessä 19 kappaletta tuhatta lausetta kohden ja *tUA*-muoto on *essA*-muotoa harvinaisempi ja sitä esiintyy yleiskielessä 147

⁵ Lihavoinnit esimerkeissä ovat kirjoittajan tekemiä ja niillä havainnollistetaan temporaalirakenteen käyttöä.

⁶ Julkaisut on luettavissa Suomen Pankin internetsivuilla Julkaisut-osiossa ja sivunumerot viittaavat internetsivulla oleviin julkaisuihin.

⁷ Esimerkit lauseenvastikkeista ovat peräisin aineistosta, mutta vaihtoehdotiset esimerkit ovat kirjoittajan laatimia.

kappaletta 27 339 lauseessa eli 5,3 kappaletta tuhatta lausetta kohden (Ikola ym. 1989, 325–326, 453).

Temporaalirakenteen käytössä pitää ottaa huomioon erilaisia asioita. Esimerkiksi rakenteen subjektin muoto on huomioitava. Jos temporaalirakenteella on subjekti, on sen subjekti geneetiivissä (esimerkki 1). Subjektina voi olla myös persoonapronomini, jolloin temporaalirakenteeseen lisätään omistusliite. Omistusliite liitetään ilmaisemaan subjektia myös silloin, kun subjekti on sama kuin hallitsevan lauseen subjekti. Rakenne voi myös esiintyä ilman subjektia. (VISK § 546, § 547.) Temporaalirakenteen subjektin ei tarvitse aina olla sama kuin hallitsevan lauseen subjektin, sillä hallitseva lause voi olla myös passiivissa. Tällaisissa tapauksissa temporaalirakenteen subjekti voi olla passiivilauseen objekti. (Itkonen & Maamies 2007, 82–83.)

Ison suomen kieliopin (VISK § 544, § 545) mukaan temporaalirakenteen ja hallitsevan lauseen suhde voidaan tulkita monin eri tavoin. Suhde voidaan tulkita aikasuhteeksi, jolloin kuvataan joko samanaikaista tai aikaisempaa tilannetta tai tapahtumaa hallitsevaan lauseeseen nähden. Tämän lisäksi temporaalirakennetta käytetään myös muiden lauseiden paikalla ja suhde voidaan tulkita:

- a) vertailevaksi *kun taas*-lauseeksi.
- b) kausaalista syy- ja seuraussuhdetta kuvaavaksi *koska*-lauseeksi.
- c) ehtoa ilmaisevaksi *jos*-lauseeksi.
- d) tasavertaiseksi, rinnastettavaksi lauseeksi hallitsevan lauseen kanssa. (VISK § 545.)

Temporaalirakenteella on eri tulkintatapoja siitä syystä, että myös *kun*-lauseet saavat joskus samanlaisia tulkintoja (VISK § 545, § 1122). *Uudessa Kielioppaassa* (Itkonen & Maamies 2007, 83) kuitenkin huomautetaan, että temporaalirakenteen rinnasteinen käyttö tai rakenteen käyttö *jos*-lauseen sijaan ovat virheellisiä rakenteen käyttötapoja. Samassa yhteydessä (mts. 83) kuitenkin huomautetaan, että on joitakin vakiintuneita ilmauksia, joissa *jos*-lauseen sijaan käytetään temporaalirakennetta kuten *tarvittaessa*. Myös *Kielenhuollon käsikirjassa* (Iisa, Oittinen & Piehl 2006, 297) neuvotaan, että lauseenvastikkeena temporaalirakenteen ei kuulu ilmaista syytä eikä ehtoa, vaan vain aikaa. Näkökulmaeroihin vaikuttaa se, että *Iso suomen kielioppi* on deskriptiivinen teos, kun taas *Uusi kieliopas* ja *Kielenhuollon käsikirja*

ovat normatiivisia. Normatiivinen lähestymistapa on hyvä kielen opetuksessa, mutta deskriptiivinen lähestymistapa sallii esimerkiksi kielen kehittymisen ja kielen käyttötapojen muutokset. Onhan muistettava, ettei mikään kieli pysy muuttumattomana vaan muuttuu ja kehittyy ajan myötä. Kun tämän tutkielman analyysiosiossa (luku 7) tutkitaan temporaalirakenteen suhdetta hallitsevaan lauseeseen, tarkoituksena on *Ison suomen kieliopin* (VISK 2004) tavoin kuvailla, missä eri yhteyksissä rakennetta käytetään, eikä tarkoituksena ole arvostella rakenteen käyttötapaa.

Temporaalirakenteeksi luetaan myös *mennessä* ja *kuluessa* ilmaisut (VISK § 390). Ilmaisut rajataan kuitenkin tässä tutkielmassa tarkastelun ulkopuolelle samoin kuin Eskolan (2002) tutkimuksessa, sillä niitä ei käytetä lauseenvastikkeiden kaltaisissa ilmauksissa vaan ne ovat muotoutuneet omiksi ilmaisuiksi. Lisäksi niiden rajausta tutkielman ulkopuolelle mahdollistaa paremmin tulosten vertailun aiempiin tuloksiin.

4.2.2 Referatiivirakenne

Referatiivirakenne on myös yksi suomen kielen lauseenvastikkeista. Referatiivirakennetta voidaan käyttää subjektina tai objektina olevan alisteisen *että*-lauseen sijaan. Referatiivirakenteen verbi rakentuu *vAn-*, *neen-* tai *tUn-*tunnuksesta. Rakenteen *vAn*-muotoa käytetään ilmaisemaan tilannetta, joka on hallitsevan lauseen tilanteeseen nähden päättymätöntä. Tilanne voi olla samanaikainen kuin hallitsevan lauseen tai sitten se voi seurata hallitsevan lauseen tilannetta. (VISK § 538; Itkonen & Maamies 2007, 84.) Seuraava esimerkki havainnollistaa *vAn*-muodon käyttöä:

5) *Tuotannollisten investointien kasvun odotetaan nopeutuvan⁸ hieman vuonna 2010.*
(Talouden näkymät 2/2008, 8)

6) *Odotetaan, että tuotannollisten investointien kasvu nopeutuu hieman vuonna 2010.*

Referatiivirakenteen *neen-* ja *tUn-*muodot ilmaisevat tilannetta, joka on aiempi kuin hallitsevan lauseen tilanne tai kokonaan päättynyt. Nämä rakenteet voivat myös ilmaista tilannetta, joka on alkanut aiemmin kuin hallitsevan lauseen tilanne ja jatkuu edelleen. (VISK § 538.)

⁸ Alleiviivaukset ovat kirjoittajan tekemiä ja niillä havainnollistetaan referatiivirakenteen käyttöä.

7) *Pk-yrityksistä 42 % ilmoitti pankkilainojen saatavuuden heikentyneen [...].*
(Kuukausikatsaus 3/2010, 45)

8) *Pk-yrityksistä 42 % ilmoitti, että pankkilainojen saatavuus on heikentynyt [...].*

4.3 Aiempi käännessuomen lauserakenteiden tutkimus

Käännessuomen lauserakenteita on tutkittu aikaisemminkin. Vehmas-Lehto (1989), Karhu (1997), Puurtinen (1995, 2005) sekä Eskola (2002, 2005) ovat verranneet käännessuomen lauserakenteita alkuperäissuomen lauserakenteisiin. Kaikille näille tutkimuksille on yhteistä, että niillä pyritään kasvattamaan kääntäjien tietoisuutta käännessuomen ominaisuuksista.

Vehmas-Lehto (1989) oli ensimmäinen, joka nosti käännessuomen tutkimuskohteeksi alkuperäissuomen rinnalle. Väitöskirjassaan hän vertaili venäläisiä lehtitekstejä, niiden suomennoksia ja alun perin suomeksi kirjoitettuja lehtitekstejä. Hän tutki muun muassa lausepituuksia, lauserakenteita, nomineita sekä niiden määreitä luettavuuden näkökulmasta. Vehmas-Lehdon (1989) tutkimuksen lähtökohtana oli selvittää, miten käännessuomen täyttävät niille asetut kohdekieliset vaatimukset ja miten käännessuomen voitaisiin parantaa. Kyseisessä tutkimuksessa erot käännessuomen ja alkuperäissuomen välillä nähtiin puutteina, piilovirheinä (ks. luku 3.5), mikä eroaa nykyisestä suuntauksesta. Vehmas-Lehto (1989) sai tutkimuksessaan selville, että tarkasteltavien käännessuomen lauserakenteet poikkesivat alkuperäissuomen lauserakenteista ja pitkät määreet sekä pitkät lauseet vähensivät käännessuomen luettavuutta (mts. 135–138, 180).

Myös Karhu (1997) vertaili artikkelissaan alun perin suomeksi kirjoitettuja uutisia ja suomennettuja uutisia normilähtöisestä näkökulmasta. Tutkimuksen kohteena olivat suomennosten nominaalilauseiden piilopoikkeamat (ks. luku 3.5). Hän tutki nominaalilauseiden määriä ja rakenteita siitä näkökulmasta, onko käännessuomen tarkasteltavien lauseiden rakenne sama kuin vastaavien suomenkielisten lauseiden rakenne. Karhu (1997) sai tutkimuksessaan selville, että suomennetut uutiset eroavat alun perin suomeksi kirjoitetuista uutisista. Suomennosten nominaalilauseet olivat raskaampia rakenteiltaan kuin alun perin suomeksi kirjoitettujen uutisten nominaalilauseet, mutta kyseisiä lauseita käytettiin kuitenkin suomennoksissa vähemmän (mts. 74–76).

Puurtinen (1995) tutki väitöskirjassaan eri aikakausina suomennettuja lastenkirjoja suhteessa alun perin suomeksi kirjoitettuihin lastenkirjoihin tarkoituksenaan selvittää käännösten luettavuutta ja hyväksyttävyyttä sekä aikakausien välistä vaihtelua. Puurtisen tutkimus oli deskriptiivinen ja kohdetekstipainotteinen, eli hänen suhtautumisensa poikkesi Vehmas-Lehdon (1989) ja Karhun (1997) näkökulmista. Puurtinen tarkasteli infiniittisiä rakenteita eli lauseenvastikkeita, partisiippiattributteja, 2. infinitiivin instruktiivia ja *minen*-nominaalimuotoja luettavuuden näkökulmasta. Hän oletti, että runsaasti infiniittisiä rakenteita sisältävä teksti on hankalampaa lukea. Tutkimuksessaan hän sai selville, että vähemmän infiniittisiä rakenteita sisältävä lastenkirjallisuus on luettavampaa (mts. 224–225). Tämän lisäksi tutkimustulokset osoittivat, että suomennoksissa käytettiin enemmän infiniittisiä rakenteita kuin alun perin suomeksi kirjoitetussa lastenkirjallisuudessa. Tutkimustuloksista selvisi myös, että infiniittiset rakenteet ovat nykyisin hyväksyttävämpiä kuin aiemmin (mts. 229).

Eskola ja Tommola (2000, 96) totesivat, että käännössuomeen kuuluu sille ominaisia piirteitä, jotka erottavat sen alun perin suomeksi kirjoitetuista teksteistä eivätkä nämä piirteet tee käännöksistä huonompia. Tähän ajatukseen perustuu myös Eskolan (2002) väitöskirja. Väitöskirjassaan Eskola (2002) tutki lauserakenteiden eroja suoraan suomeksi kirjoitetussa sekä suomennetussa kaunokirjallisuudessa. Hän selvitti käännössuomen ominaispiirteitä ja suhteutti tulokset myös käännösuniversaalihypoteeseihin. Eskolan (mts. 86–87) aineistona oli *Kaunokirjallinen verrannollinen korpus*. Korpus on osa *Käännössuomen korpusta*, joka on koottu *Käännössuomi ja kääntämisen universaalit - tutkimuksia korpusaineistolla* -hanketta varten, joka toteutettiin Joensuun yliopiston kansainvälisen viestinnän laitoksessa Savonlinnassa vuosina 1997–2001. (Mauranen 2000, 122; Mauranen & Jantunen 2005, 7–8.) Eskola tutki infiniittisiä rakenteita (referatiivi-, temporaali-, ja finaali rakenne, partisiippiattribuuttirakenteet, agenttipartisiipit, lauseenvastikemainen komitatiivi), jotka voidaan korvata sivulauseilla. Hän tarkasteli rakenteiden esiintymismääriä sekä käyttötapoja.

Temporaalirakenteen käytöstä Eskola (2002, 138–143) sai selville, että käännössuomen ja alkuperäissuomen temporaalirakenteiden määrät poikkesivat toisistaan siten, että käännössuomessa on huomattavasti enemmän temporaalirakenteita kuin alkuperäissuomessa. Hänen tutkimuksestaan ilmeni myös, että samanaikaisuutta ilmaisevaa temporaalirakennetta käytetään englannista suomennettaessa alkuperäissuomeen verrattuna kaksi kertaa enemmän. Venäjältä suomennettaessa temporaalirakenteen *essA*-muotoa käytetään myös enemmän kuin

alkuperäissuomessa, mutta vähemmän kuin englannista suomennettaessa. Lisäksi käännessuomessa oli myös sellaisia virkkeitä selkeästi enemmän, joissa esiintyy useampi temporaalirakenne samassa virkkeessä. Temporaalirakenteen aiemmuutta ilmaisevan muodon tarkastelu toi esille sen, että venäjältä suomennettaessa rakennetta käytetään enemmän kuin alkuperäissuomessa, mutta englannista suomennettaessa hieman vähemmän.

Eskolan (2002, 141–142) tutkimustulokset temporaalirakenteen subjektista osoittivat, että suomennoksissa on enemmän sekä samanaikaisuutta että aiemmuutta ilmaisevia rakenteita, joilla on sama subjekti hallitsevan lauseen kanssa. Myös eri subjektisia rakenteita on käännessuomessa enemmän samanaikaisuutta ilmaisevien rakenteiden osalta, mutta aiemmuutta ilmaisevia rakenteita on käännessuomessa alkuperäissuomea vähemmän. Temporaalirakenteiden käytön tutkimus osoitti, että määritteiden käytön osalta temporaalirakenteen sisältämät lauseet ovat monimutkaisempia käännessuomessa, joten yksinkertaistumishypoteesi ei saanut tukea (mts. 155). Eskolan tutkimuksessa käännesskielen tiivistyminen eli runsas lauseenvas-tikkeiden käyttö ei saanut yksiselitteisesti tukea (mts. 256), eikä siten hänen näkemyksensä mukainen käännesskielen yksinkertaistuminen (ks. luku 3.6) toteutunut kyseisessä tutkimuksessa. Havainnot olivat ristiriitaisia, sillä toisten rakenteiden käyttö oli selvästi runsaampaa käännessissä kuin toisten. Eskolan tutkimustulokset osoittivat kuitenkin selviä eroja rakenteiden käyttöyhteyksissä, joten käännessuniversaalihypoteesi käännesskielen epätyypillisistä frekvensseistä sai tukea (mts. 262).

Eskolan tutkimuksen jälkeen myös esimerkiksi Puurtinen (2005) on suppeammin tarkastellut referatiivi-, temporaali- ja finaalirakenteiden, *minen*-nominaalimuodon, etumääritteisen *minen*-muodon sekä joidenkin konnektoreiden määriä suomennetussa lastenkirjallisuudessa verrattuna alun perin suomeksi kirjoitettuun lastenkirjallisuuteen. Puurtinen tutki osittain samoja ilmiöitä kuin väitöskirjassaan (1995), mutta eri näkökulmasta. Hän (mts. 213, 220) sai selville, että referatiivi-, temporaali- ja finaalirakenteet ovat selvästi yleisempiä käännessä lastenkirjallisuudessa kuin alun perin suomeksi kirjoitetussa, joten hänen ymmärtämänsä käännesskielen yksinkertaistuminen, jota käsiteltiin luvussa 3.6, ei saanut tukea. Myös Puurtisen aineisto, *Lastenkirjallisuuden korpus*, on osa *Käännessuomen korpusta* (mts. 211).

5 Tutkimusaineisto

5.1 Tutkimusaineiston kuvaus

Tutkielman aineistona on viisi suomennettua Euroopan keskuspankin *Kuukausikatsausta* (3/2008, 9/2008, 3/2009, 9/2009, 3/2010) sekä yhdeksän alun perin suomeksi kirjoitettua julkaisua, joista viisi on Suomen Pankin *Talouden näkymät* -julkaisua (1/2008, 2/2008, 1/2009, 2/2009, 1/2010) ja neljä *Euro & Talous* -julkaisua (2/2009, 3/2009, 4/2009, 1/2010). Aineistot ovat saatavilla internetistä (ks. lähdeluettelo). Aineistot on koottu korpuksiksi Tampereen yliopiston kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikön Mustikka-tietokantaan⁹, jota ylläpitää käännöstieteen venäjän lehtori Mikhail Mikhailov. Aineisto on nimetty Taloustekstien verrannolliseksi korpuksiksi. Korpuksella tarkoitetaan tavallisimmin elektronisessa muodossa olevaa tekstiaineistoa, joka on kerätty kirjoitetusta tai puhutusta materiaalista elektroniseen muotoon (Lemnitzer & Zinsmeister 2006, 7). Pelkkä elektronisessa muodossa oleminen ei tee tekstistä korpusta, vaan korpuksella tarkoitetaan tietyin kriteerein kerättyä tekstikokoelmaa (Olohan 2004, 1). Tutkielman aineiston erottaa käännöstieteessä nykyisin käytetyistä verrannollisista korpuksista se, että se sisältää aineistoa vain tietyiltä tahoilta eikä useilta eri tahoilta. Aineisto soveltuu kuitenkin tutkimuksen kohteeksi, sillä tarkoituksena ei ole nykyisten verrannollisten korpusten tavoin saada kaikkiin käännöksiin kohdistuvaa yleistettävää tietoa, vaan enemmänkin testata aiempia hypoteeseja uudenlaisessa yksittäisessä aineistossa ja nähdä aineistossa vallitsevia piirteitä, jotka antavat uutta tietoa suomennettujen taloustekstien kielestä kääntäjille.

Analysoitavat aineistot on valittu sen perusteella, että ne ovat mahdollisimman verrannollisia keskenään. Verrannollisuus on erityisen tärkeä kriteeri, kun tarkastellaan käännöskieltä suhteessa alun perin kohdekielellä kirjoitettuun kieleen (Baker 1995, 234; Laviosa 1997, 290). Alkuperäissuomen ja käännössuomen aineistojen vertailtavuuteen ja kokoamiseen vaikuttavat monet tekijät, joista esimerkkinä mainittakoon sama aihepiiri, pituus ja tarkasteltava ajanjakso (ks. Baker 1995, 234; Laviosa 1997, 290–292; Olohan 2004, 42, 45–47). Jotta tutkielman aineisto olisi vertailukelpoinen, se koottiin Bakerin (1995) ja Laviosan (1997) ohjeita soveltaen. Tämän tutkielman aineiston kokoamiskriteerit ovat:

⁹ Mustikka-tietokannan (<http://mustikka.uta.fi/>) käyttö vaatii käyttäjätunnuksen ja salasanan.

- 1) **Tekstit ovat erikoisalan kieltä, talouskieltä.** Aineistot valittiin ensisijaisesti sillä perusteella, että ne käsittelevät taloutta ja, että ne ovat talousinstituutioiden tuottamia tekstejä. Aineistot vastaavat mahdollisimman paljon toisiaan sisällöllisesti.
- 2) **Tekstit ovat lähes samaa tekstilajia.** Kaikki tekstit on valittu sillä perusteella, että ne olisivat tekstilajiltaan mahdollisimman samankaltaisia. Valitut tekstit raportoivat ja selostavat taloustilanteen kehitystä sekä kertovat siihen vaikuttavista tekijöistä.
- 3) **Molempien aineistojen sanamäärä on lähes sama.** Taloustekstien verrannollinen korpus sisältää yhteensä 246 930 sanaa. Käännösuomen osuus on 121 382 sanaa ja alkuperäissuomen osuus on 125 548 sanaa. Alun perin suomeksi kirjoitettuja tekstejä on kappalemäärältä enemmän siitä syystä, että alun perin suomeksi kirjoitetut julkaisut ovat lyhyempiä kuin suomennetut tekstit. Euroopan keskuspankin *Kuukausikatsaukset* ovat pituudeltaan noin 300-sivuisia, joista varsinaisia tekstisivuja on noin 100. *Talouden näkymät* ovat pituudeltaan 90–100 sivua. Kun tilastot rajataan ulkopuolelle, varsinaista tekstiä yhdessä julkaisussa on noin 70–80 sivua. *Euro & Talous* -julkaisujen pituudet vaihtelevat noin 40 sivun ja 70 sivun välillä. Tärkeintä tutkimuksen ja vertailun kannalta ei ole yksittäisten tekstien koot vaan vertailtavien aineistojen verrannollinen sanamäärä.
- 4) **Valitut tekstit ovat samalta aikaväliltä, vuosilta 2008–2010.** Tekstit valittiin julkaisuajan perusteella ja mukaan valittiin tuoreimmat julkaisut, koska tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla kielen ilmiöitä eikä kielen kehitystä. Alkuperäissuomen aineisto sisältää kokoamishetkellä uusimmat *Talouden näkymät* ja *Euro & Talous* -julkaisut vuosilta 2008–2010. Käännösuomen aineisto sisältää Euroopan Keskuspankin julkaisut samalta ajalta. Käännösuomen aineistoon on valittu ne *Kuukausikatsaukset*, jotka on julkaistu *Talouden näkymät* -julkaisujen kanssa samana ajankohtana eli maalisi- ja syyskuussa vuosina 2008–2010. Tämä johtuu siitä, että *Talouden näkymät* -julkaisuja julkaistaan vuodessa vain näinä kahtena kuukautena. Myös *Euro & Talous* -julkaisujen valinnassa on huomioitu tämä asia.

- 5) **Aineistot sisältävät kokonaisia tekstiosioita ja kappaleita.** Tilastot ja kuviot on rajattu tarkastelun ulkopuolelle, sillä tutkimukseen haluttiin mukaan kokonaisia lauseita ja tekstiosioita. Rajaukset on tehty osittain myös teknisistä syistä, sillä tietokanta tunnistaa vain tekstiä. Pienestäkin aineistosta saa usein selville paljon, mutta tässä tutkielmassa aineiston suuruus selittyy siihen valittujen tekstien laajuudella ja sillä, kun tekstiosiot haluttiin kokonaisina mukaan. Koska tutkimukseen on valittu mukaan kokonaiset tekstit, voidaan tehdä havaintoja kaikista aineiston esiintymistä eikä vain osasta ja tulokset voidaan tällä tavoin yleistää kattamaan koko tarkasteltua aineistoa.
- 6) **Valitut tekstit ovat julkaistuja tekstejä.** Kaikki aineiston sisältämät julkaisut on luettavissa Suomen Pankin verkkosivuilla Julkaisut-osion eri alaosioissa.

5.2 Euroopan keskuspankin *Kuukausikatsaus*

Euroopan keskuspankki on euroalueen keskuspankki. Se perustettiin 1.6.1998 ja 1.1.1999 alkoi sen varsinainen toiminta, kun osassa Euroopan unionin jäsenvaltioissa otettiin käyttöön yhteisvaluutta euro. Euroopan keskuspankki hoitaa euromaiden rahapolitiikkaa ja sen päätehtävänä on euroalueen hintavakauden säilyttäminen. (European Central Bank 2010.)

Euroopan keskuspankin *Kuukausikatsaus* on yksi keskuspankin tärkeimmistä julkaisuista. *Kuukausikatsauksia* on julkaistu vuodesta 1999 asti. Niissä kerrotaan euroalueen talouden tilasta ja kehityksestä. Katsaukset ovat tärkeitä Euroopan keskuspankin talouden analysoinnin välineitä. Niissä käsitellään raha- ja reaalityömarkkinoiden kehitystä ja esitetään tilastoja kehityksestä. Ne rakentuvat tilastojen lisäksi seuraavista tekstiosioista: Talouskehitys euroalueen ulkopuolella, Rahatalous ja rahoitusmarkkinat, Hinnat ja kustannukset, Tuotanto, kysyntä ja työmarkkinat, Julkisen talouden kehitys, Valuuttakurssit ja maksutase. Euroopan keskuspankin johtokunta laatii katsaukset englanniksi ja ne käännetään kaikille EU:n virallisille kielille. (Suomen Pankki 2010b.) *Kuukausikatsaukset* suomennetaan osittain Suomen Pankin kieli- ja julkaisupalvelutoimistossa ja osittain Euroopan keskuspankissa. Katsauksia kääntää 11 kääntäjän koulutuksen saanutta kääntäjää, joilla kaikilla on kokemusta taloustekstien kääntämisestä. Kääntäjistä neljä työskentelee Suomen Pankissa, kaksi Euroopan keskuspankissa Frankfurtissa ja viisi kääntäjää työskentelee muualla. (Seitovirta 2010.)

5.3 Suomen Pankin *Euro & Talous* ja *Talouden näkymät*

Suomen Pankki toimii Suomen keskuspankkina. Se on kansallisena keskuspankkina osa Euroopan keskuspankkijärjestelmää. Suomen Pankin tehtäviä ovat hintavakauden säilyttäminen, rahapolitiikka, tutkimus, rahoitusmarkkinat, tilastot, pankkitoiminta ja rahahuolto. (Suomen Pankki 2010c.)

Euro & Talous on Suomen Pankin julkaisema taloustilanteeseen ja rahoitusmarkkinoihin keskittyvä artikkelikokoelma, joka ilmestyy seitsemän kertaa vuodessa. *Euro & Talous* -julkaisussa on artikkeleita neljästä seitsemään kappaletta ja ne käsittelevät taloustilanteen ajankohtaisia aiheita kuten finanssikriisin vaikutuksia. *Euro & Talous* on ilmestynyt vuodesta 1999 lähtien ja sitä ennen vuosina 1993–1999 se ilmestyi nimellä *Markka & Talous*. (Suomen Pankki 2010a.)

Talouden näkymät -julkaisu on *Euro & Talous* -julkaisun erikoisnumero, joka ilmestyy kahdesti vuodessa, maaliskuussa ja syyskuussa. Kyseessä on Suomen talouden ennusteraportti, jossa kuvataan talouden kehitystä. Raportti koostuu tilastojen lisäksi seuraavista tekstiosista: Pääkirjoitus, Ennusteen kokonaiskuva, Ennusteen oletukset, Rahoitusmarkkinat, Tarjonta, Kysyntä, Kustannukset ja hinnat, Riskiarvio, Muutokset edellisestä ennusteesta. *Talouden näkymät* -julkaisua on julkaistu erillisinä julkaisuna vuodesta 2004 lähtien, mutta sitä ennen Suomen Pankki julkaisi ennusteita taloudesta *Euro & Talous* lehdessä vuodesta 1999 alkaen. Sekä *Euro & Talous* että *Talouden näkymät* laaditaan Suomen Pankin rahapolitiikka- ja tutkimusosastolla. (Seitovirta 2010; Suomen Pankki 2010d.)

6 Tutkimusmenetelmä

6.1 Menetelmän kuvaus

Tässä tutkielmassa aineistoa ja aineiston kielellisiä piirteitä lähestytään vertailevasta näkökulmasta. Käännöksiä vertailevaa tekstin- ja kielentutkimusta on tehty usein vertaamalla käännöksiä niiden lähdeteksteihin, mutta vertailemalla käännöksiä alun perin kohdekielisiin teksteihin saadaan uutta tietoa käännösten kielestä ja käännösuniversaaleista. Tämän tutkielman myötä saadaan lisätietoa siitä, minkälaista suomennettu talouskieli on suhteessa alun

perin suomeksi kirjoitettuun talouskieleen. Koska tarkastelun kohteena eivät ole kaikki aineiston virkkeet, vaan vain temporaalirakenteen sisältämät virkkeet, saadaan lisätietoa vain niiden osalta. Tutkielmassa tarkastellaan myös, millaista aineistojen talouskieli on verrattuna yleiskielestä saatuihin tutkimustuloksiin.

Tutkielmassa vertaillaan temporaalirakenteen *essA*- ja *tUA*-muotojen (luku 4.2.1) käyttöä, sekä niitä sisältäviä virkkeitä suomennetuissa Euroopan keskuspankin *Kuukausikatsauksissa* ja alun perin suomeksi kirjoitetuissa Suomen Pankin *Euro & Talous* sekä *Talouden näkymät* -julkaisuissa. Tutkimus rajoittuu temporaalirakenteen sisältävien virkkeiden sekä rakenteen itsensä tarkasteluun. Muita lauseenvastikkeita tarkastellaan siltä osin, jos ne esiintyvät temporaalirakenteen kanssa samassa virkkeessä. Muiden lauseenvastikkeiden tarkempi analysointi on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle, jotta tarkasteltavien rakenteiden määrä pysyy työn kannalta kohtuullisena. Aineistoa lähestytään deskriptiivisesti eikä tarkoituksena ole arvottaa tutkimustuloksia.

Temporaalirakenteen esiintymismääriä ja käyttöyhteyksiä vertailemalla selvitetään, miten ja minkälaisissa virkkeissä temporaalirakenteita käytetään talouskielisissä käännösuomen ja alkuperäissuomen aineistoissa. Samalla saadaan selville mahdollisia eroja aineistojen välillä. Tarkoituksena on vertailun avulla myös selvittää, onko käännösuomen aineistossa käännösuniversaaleiksi luokiteltuja piirteitä. Käännösuniversaaleista piirteistä tarkastellaan epätyypillisiä frekvenssejä ja lausetasoista yksinkertaistumista. Myös Eskola (2002, 138–143) on tutkinut väitöskirjassaan muun muassa temporaalirakenteen kokonaisesiintymiä, rakenteen subjektin käyttäytymistä ja subjektin sijoittumista. Tässä tutkielmassa tarkastellaan Eskolan (mts. 138–143) tavoin kokonaisesiintymiä sekä subjektin käyttäytymistä, jotta tuloksia voidaan verrata aiempiin tutkimustuloksiin.

Aluksi lasketaan rakenteiden määrät aineistoista, minkä tarkoituksena on selvittää eroja aineistojen välillä. Rakenteiden esiintymismäärien selvittämiseen käytetään apuna Mustikkatietokannan korpustyökaluja (ks. luku 6.2). Tarkoituksena on rakenteiden määriä tutkimalla selvittää, toteutuuko oletus käännöskielen epätyypillisistä frekvensseistä aineistossa ja miten tutkimustulokset suhteutuvat Eskolan ja Puurtisen tutkimustuloksiin (ks. luku 4.3). Esiintymismääriä tarkastelemalla nähdään myös, eroaako temporaalirakenteiden käyttö tarkastelun kohteena olevassa erikoiskielessä yleiskielestä, kun verrataan rakenteen esiintymismääriä

Ikolan ym. (1989, 325–326) tutkimustuloksiin, joiden mukaan temporaalirakenteen *essA*-muotoa esiintyy yleiskielessä 19 kappaletta tuhatta lausetta kohden ja *tUA*-muotoa 5,3 kappaletta tuhatta lausetta kohden (mts. 453).

Kokonaisesiintymien jälkeen tutkitaan rakenteiden käyttöä. Sekä *essA*- että *tUA*-muotojen käyttöyhdistelmiä ja käyttötapoja käsitellään erikseen. Aineistoa tarkastellaan siitä näkökulmasta, käytetäänkö temporaalirakennetta ainoana lauseenvastikkeena virkkeessä, vai onko virkkeessä useampia lauseenvastikkeiksi luettavia rakenteita ja jos on, niin minkälaisia. Tämän avulla otetaan kantaa lauseiden tiiviyyteen ja sitä kautta lausetasoiseen yksinkertaistumiseen (ks. luku 3.6).

Analyysiosiossa tutkitaan myös temporaalirakenteen ja hallitsevan lauseen suhdetta. Tarkastelussa käytetään apuna kielioppia ja kielenhuoltoa käsittelevien teoksien *Iso suomen kielioppi* (VISK 2004), *Kielenhuollon käsikirja* (Iisa, Oittinen & Piehl 2006) ja *Uusi kieliopas* (Itkonen & Maamies 2007) havaintoja temporaalirakenteesta (ks. tarkemmin luku 4.2.1). Jaottelun perustana on *Iso suomen kielioppi* (VISK 2004), jonka mukaan suhde voidaan aikasuhteen lisäksi tulkita joko vertailevaksi *kun taas*-lauseeksi, syysuhdetta kuvaavaksi *koska*-lauseeksi, ehtoa ilmaisevaksi *jos*-lauseeksi tai tasavertaiseksi, rinnastettavaksi lauseeksi hallitsevan lauseen kanssa. (VISK § 544, § 545.) Rakenteen ja hallitsevan suhteen tarkastelu on mielenkiintoista, jotta nähdään eroavatko käännessuomi ja alkuperäissuomi tältä osin toisistaan. Analyysiosiossa tutkitaan myös temporaalirakenteen subjektin käyttäytymistä aineistoissa, sillä subjekti voidaan ilmaista eri tavoin. Rakenne voi myös olla subjektiton. (VISK § 546, § 547.) Subjektia tarkastelemalla saadaan myös tietoa siitä, käytetäänkö temporaalirakenteita eri tavalla käännessuomen aineistossa kuin alkuperäissuomen aineistossa.

Lisäksi tutkitaan, kuinka pitkissä virkkeissä temporaalirakenteita käytetään, sillä Itkosen ja Maamiehen (2007, 82) mukaan temporaalisen lauseenvastikkeen sisältämät ilmaukset ovat yleensä lyhyitä. Tarkastelun kohteena ovat virkkeiden sanamäärät. Virkkeiden monimutkaisuutta ja virkepituutta analysoimalla saadaan tietoa analyysin kohteena olevan talouskielen virkerakenteista verrattuna yleiskieleen. Ikolan ym. (1989, 5) tulosten mukaan yleiskielen virkkeiden keskimääräinen sanamäärä on 12,2 sanaa. Virkepituutta analysoimalla saadaan myös tietoa mahdollisesta käännessuomen lausetasoisesta yksinkertaistumisesta.

6.2 Tutkittavien esiintymien haku

Aineistot kerättiin ja muokattiin pdf-muodosta txt-muotoon yhdessä toisen saksan käännöstieteen opiskelijan, Outi Taljan, kanssa. Tekstien varsinaisen siirtämisen tietokantaan teki venäjän käännöstieteen lehtori Mikhail Mikhailov. Aineiston kokoaminen Mustikka-tietokantaan omaksi korpuukseksi ja tietokannan tarjoamat työkalut helpottavat tarkasteltavaksi valittujen rakenteiden hakua, koska aineistot ovat laajoja tekstejä ja ohjelma hakee etsityt rakenteet nopeasti. Tietokantaa hyödyntämällä on voitu löytää kaikki halutut rakenteet, joita manuaalisesti hakemalla olisi saattanut jäädä havaitsematta. Lisäksi tietokannan tarjoamien työkalujen avulla saadaan aineiston teksteistä yksityiskohtaista tietoa, kuten aineiston ja tekstien kokonaissanamäärä sekä lausemäärä. Tiedot sana- ja lausemääristä ovat analyysin kannalta tärkeitä tietoa, sillä niiden avulla mahdollistuu temporaalirakenteiden monipuolinen tarkastelu sekä tulosten vertailu keskenään. Alkuperäissuomen aineistossa lauseita on 9832 ja käännössuomen aineistossa vastaavasti 7947.

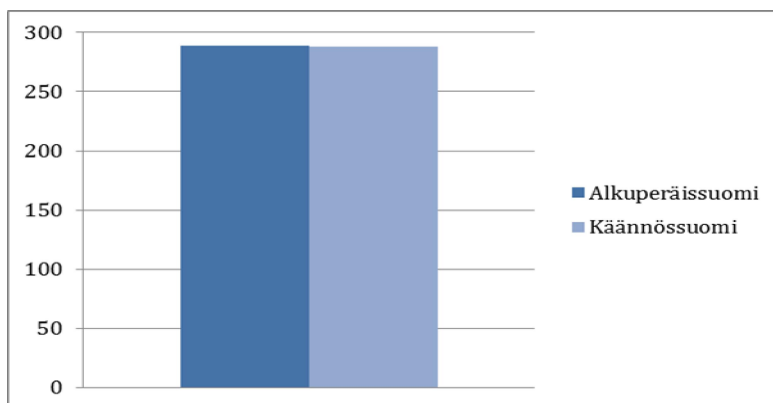
Varsinaista analyysiä edelsi aineiston kokoamisen lisäksi tutkittavien esiintymien haku aineistosta. Ensin laajat julkaisut siirrettiin Mustikka-tietokantaan, minkä jälkeen ne tarkistettiin siltä varalta, etteivät tekstit sisällä outoja merkkejä, joita tietokanta ei tunnista. Mustikka-tietokanta valittiin käytettäväksi, koska tietokannan tarjoaman Wordlist-toiminnon avulla voitiin melko vaivattomasti hakea kaikki temporaalirakenteen esiintymät aineistosta, joita oli yhteensä 577 kappaletta. Tarkasteltavien rakenteiden haku tapahtui Eskolan (2002, 95) väitöskirjassaan käyttämää menetelmää mukaillen. Ensin haettiin kaikki mahdolliset temporaalirakenteen *essa*-muodot (*essa*, *essä*) sekä myös päätteelliset *essaan* ja *essään*, koska päätteelliset muodot kertovat temporaalirakenteen subjektin erilaisesta käyttötavasta (ks. luku 4.2.1). Päätteelliset muodot päätettiin hakea erikseen, koska se helpotti tietojen käsittelyä ja luokitte-
lua. Hakukenttään sijoitettiin *essa*-kirjainyhdistelmä ja asetukseksi muokattiin, että hakuohjelma hakee kaikki sanat, joissa on lopussa kirjainyhdistelmä *essa*. Tämän jälkeen haettiin kaikki sanat, jotka loppuvat kirjainyhdistelmään *essä* sekä päätteelliset *essaan*- ja *essään*-muodot. Ohjelma haki kaikki esiintymät järjestäen hakutulokset frekventeimmästä harvinaisempaan. Sitten hakulistoista poistettiin tutkimuksen kannalta turhat esiintymät kuten substantiivit *teollisuudessa*, *kuukaudessa* sekä tutkimuksen ulkopuolelle rajatut ilmaisut *menessä* ja *kuluessa*. Temporaalisen *tUA*-muodon esiintymät haettiin aineistosta samalla tavoin. Aineistosta haettiin kaikki mahdolliset sanat, jotka päättyvät kirjainyhdistelmiin *tua*, *tyä* sekä päätteelliset *tuaan*, *tyään*. Kun ohjelmalla oli haettu kaikki *tUA*-muodon esiintymät, poistettiin

sanalistaista tutkimuksen kannalta turhat esiintymät, joista esimerkkinä substantiivit *kierrätyskuitua, etua*. Tämän jälkeen aineistosta haettiin Concordances-toiminnolla temporaalirakenteita sisältävät virkkeet, joita koko aineistossa oli lopulta yhteensä 536.

7 Analyysi

7.1 Temporaalirakenteen esiintymismäärät

Tässä luvussa tarkastellaan temporaalirakenteen esiintymismääriä alkuperäissuomen ja käännössuomen aineistoissa, jotta saadaan selville, onko kokonaisesiintymismäärissä huomattavia eroja aineistojen välillä ja toteutuuko käännössuomesta esitetty hypoteesi epätyypillisistä frekvensseistä tarkastelluissa Euroopan keskuspankin *Kuukausikatsauksissa*.

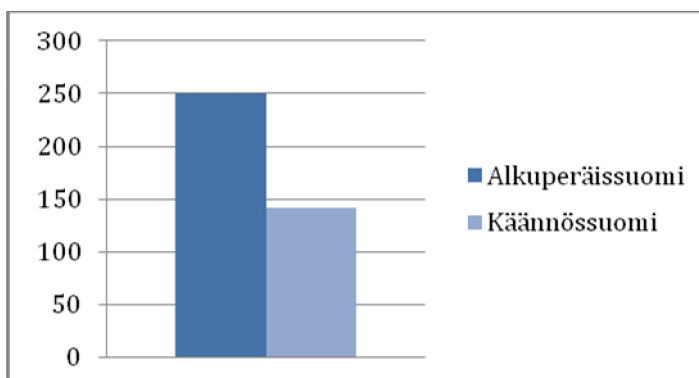
KUVIO 1. Temporaalirakenteiden kokonaisesiintymismäärät alkuperäissuomen ja käännössuomen aineistoissa

Temporaalirakenteita esiintyy alkuperäissuomen ja käännössuomen aineistoissa yhteensä 577 kappaletta. Alkuperäissuomen aineistossa temporaalirakenteita on 289 kappaletta ja vastaavasti käännössuomessa niitä on 288 kappaletta. Kokonaisesiintymistä havaitaan, että rakenteita käytetään yllättäen lähes saman verran käännössuomen ja alkuperäissuomen aineistoissa. Lukujen perusteella näyttää siltä, että temporaalirakenteen käytössä ei ole ainakaan kokonaisesiintymien perusteella havaittavissa epätyypillisiä frekvenssejä tutkituissa Euroopan keskuspankin *Kuukausikatsauksissa*, vaan ne näyttäisivät temporaalirakenteiden kokonaisesiintymismäärien osalta olevan lähes alkuperäissuomen aineiston kaltaisia. On tärkeää kuitenkin suhteuttaa luvut tuhanteen virkkeeseen, koska aineistot ovat erikokoisia. Suhteuttamalla luvut tuhanteen virkkeeseen saadaan tietoa siitä, käytetäänkö toisessa aineistossa enemmän raken-

teita kuin toisessa. Samalla saadaan viitteitä siitä, onko toinen aineistoista temporaalirakenteen käytön osalta tiiviimpää kuin toinen ja onko käännessuomen aineisto yksinkertaisempaa temporaalirakenteiden käytön osalta kuin alkuperäissuomen aineisto. Alkuperäissuomen aineistossa on yhteensä 29 temporaalirakennetta tuhatta virkettä kohden. Käännessuomen aineistossa temporaalirakenteita on tuhanteen virkkeeseen suhteutettuna 36 kappaletta. Luvut osoittavat, että käännessuomessa käytetään hieman enemmän temporaalirakenteita kuin alkuperäissuomessa ja että temporaalirakenteen esiintymisen osalta käännessuomen virkkeet olivat hieman tiiviimpiä kuin alkuperäissuomen virkkeet.

Kokonaismääristä saadut tulokset poikkeavat sekä Eskolan (2002) että Puurtisen (2005) tutkimustuloksista, sillä erot käännessuomen ja alkuperäissuomen välillä eivät ole niin suuret kuin aiemmissa tutkimuksissa. Eskolan (mts. 138) tutkimuksessa ilmeni, että temporaalirakenteita esiintyy kokonaisuudessaan 1830 kappaletta englannista suomennettaessa ja 1107 kappaletta alkuperäissuomessa. Puurtisen (2005, 213) tulokset osoittavat, että 100 000 sanaan suhteutettuna käännessuomessa esiintyy 364,3 temporaalirakennetta ja alkuperäissuomessa 196,7. Erot aikaisempiin tutkimustuloksiin selittynevät osittain tekstilajien eroilla.

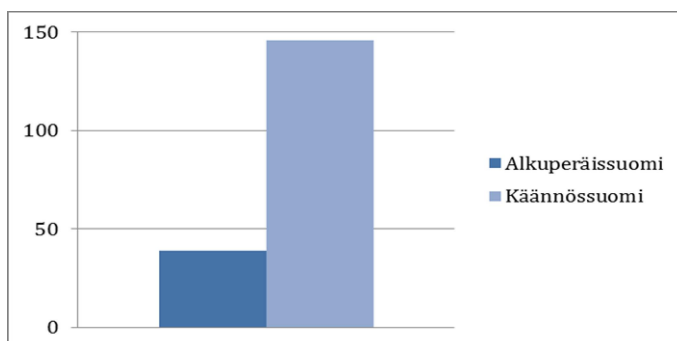
Vaikka temporaalirakenteiden kokonaismäärät ovat lähes samat molemmissa aineistoissa, havaitaan eri aikasuhteiden käytössä kuitenkin selviä eroja aineistojen välillä. Temporaalirakenteen samanaikaisuutta ilmaisevaa *essA*-muotoa esiintyy aineistoissa yhteensä 392 kappaletta. Alkuperäissuomen aineistossa on temporaalirakenteen *essA*-muotoja 250 kappaletta ja käännessuomessa 142 kappaletta.

KUVIO 2. Temporaalirakenteen *essA*-muotojen määrät alkuperäissuomen ja käännessuomen aineistoissa

Temporaalirakenteen *essA*-muodoista on suurin osa alkuperäissuomen aineistossa. Käännössuomen aineistossa ei siis suosita temporaalirakenteen samanaikaisuutta ilmaisevaa muotoa läheskään yhtä paljon kuin alkuperäissuomen aineistossa vaan suuntaus on päinvastainen. Kun tarkastellaan rakenteiden esiintymismääriä suhteutettuna tuhanteen virkkeeseen, havaitaan, että samanaikaisuutta ilmaisevaa *essA*-muotoa esiintyy tuhatta virkettä kohden 25 kappaletta alkuperäissuomen aineistossa. Vastaavasti käännössuomen aineistossa *essA*-muotoa on 18 kappaletta tuhannessa virkkeessä eli selvästi vähemmän kuin alkuperäissuomen aineistossa. Ikolan ym. (1989, 325) tutkimustuloksen mukaan yleiskielessä temporaalirakenteen *essA*-muotoa esiintyy 19 kappaletta tuhatta virkettä kohden. Molempien aineistojen tuhanteen virkkeeseen suhteutetut esiintymismäärät poikkeavat täten yleiskielestä. Tulosten perusteella alkuperäissuomen aineistossa on huomattavasti enemmän *essA*-muotoja kuin yleiskielessä, mikä ei ole kovinkaan yllättävää, kun otetaan huomioon havainnot erikoisalojen teksteistä ja niiden taipumuksista sisältää enemmän infiniittisiä muotoja kuin yleiskieli (luku 2.3). Yllättävää on kuitenkin se, että käännössuomen aineistossa ei esiinny *essA*-muotoja enemmän kuin yleiskielessä, vaan niitä esiintyy lähes yhtä paljon.

Temporaalirakenteen aiemmuutta ilmaisevan *tUA*-muodon esiintymismääristä havaitaan, että *tUA*-muodon esiintymismäärissä on enemmän eroa aineistojen välillä kuin *essA*-muodon esiintymisissä. Rakenteen *tUA*-muotoa on aineistoissa yhteensä 185 kappaletta. Alkuperäissuomen aineistossa *tUA*-muotoja esiintyy 39 kappaletta ja käännössuomen aineistossa 146 kappaletta.

KUVIO 3. Temporaalirakenteen *tUA*-muotojen määrät alkuperäissuomessa ja käännössuomessa

Kuviosta 3 havaitaan, että käännössuomen aineistossa *tUA*-muotoa käytetään yli kolme kertaa enemmän kuin alkuperäissuomessa. Näyttää siis siltä, että käännössuomen aineistossa on *tUA*-muotojen osalta havaittavissa rakenteen yliedustumista alkuperäissuomen aineistoon

verrattuna. Käännösuomen *tUA*-muotojen määrää kasvattaa esimerkiksi runsas *oltuaan* sanan käyttö (esimerkki 9), sillä sitä käytetään käännösuomen aineistossa 52 kertaa, kun taas alkuperäissuomen aineistossa *oltuaan* esiintyy vain kerran (esimerkki 10). Esimerkeistä kuitenkin huomataan, että *oltuaan* sanaa käytetään molemmissa aineistoissa samalla tavalla osoittamaan lukujen muutosta ja sitä, mitä luvut olivat aiemmin.

9) *Vuotuinen kuluttajahintainflaatio nopeutui keskimäärin 7,1 prosenttiin vuoden 2009 viimeisellä neljänneksellä **oltuaan** kolmannella neljänneksellä 5,9 %.* (Kuu-kausikatsaus 3/2010, 14)

10) *Asuntojen hintojen nousuvauhti on hidastunut Suomessa vuoden 2008 alkupuoliskolla noin 3 prosenttiin **oltuaan** vuonna 2007 noin 6 %* (kuvio 6). (Talouden näkymät 2/2008, 15)

Ikolan ym. (1989, 453) tulosten perusteella *tUA*-muotoja on yleiskielessä 5,3 kappaletta tuhannessa virkkeessä. Kun alkuperäissuomen sekä käännösuomen *tUA*-muotojen esiintymismäärät suhteutetaan tuhanteen virkkeeseen, havaitaan, että käännösuomen aineistossa *tUA*-muotoja on 18 kappaletta tuhannessa virkkeessä, mikä on paljon enemmän kuin yleiskielessä. Vastaavasti alkuperäissuomen aineistossa *tUA*-muotoja on 3,9 kappaletta tuhannessa virkkeessä, mikä taas on hieman vähemmän kuin yleiskielessä. Tuloksista havaitaan, että käännösuomessa käytetään temporaalirakenteen aiemmuutta ilmaisevia rakenteita poikkeavasti sekä erikoiskieliseen alkuperäissuomeen että yleiskieleen nähden.

Kun verrataan aikasuhteiden tuloksia Eskolan (2002, 139) tutkimustuloksiin, joiden mukaan englannista suomennettaessa *essA*-muotoa esiintyy 1557 kertaa, kun alun perin suomeksi kirjoitetussa sitä esiintyy 762 kertaa, havaitaan tulosten poikkeavan *essA*-muodon osalta Eskolan tutkimustuloksista. Tämän tutkielman tulokset temporaalirakenteen *essA*-muodon osalta ovat täysin päinvastaiset, sillä käännösuomen aineistossa esiintyy *essA*-muotoja alkuperäissuomen aineistoon verrattuna lähes puolet vähemmän. Myös tulokset *tUA*-muodosta poikkeavat Eskolan (mts. 139) tutkimustuloksista, jotka osoittivat *tUA*-muotoa esiintyvän 273 kertaa englannista suomennettaessa ja 345 kertaa alkuperäissuomessa, koska tulokset osoittivat käännösuomen aineistossa käytettävän *tUA*-muotoja huomattavasti enemmän kuin alkuperäissuomessa.

7.2 Temporaalirakenteen esiintyminen virkkeissä

Edellisessä luvussa tarkasteltiin temporaalirakenteen kokonaisesiintymismääriä. Tässä luvussa tutkitaan temporaalirakenteiden jakautumista virkkeisiin. Analysoimalla temporaalirakenteen sekä muiden lauseenvastikkeiden esiintymistä virkkeissä, pyritään selvittämään, onko toinen aineistoista tiiviimpää tutkittujen virkkeiden osalta kuin toinen. Samalla pyritään saamaan vastaus tarkasteltujen virkkeiden osalta käännöskielen lausetason yksinkertaistumishypoteesiin. Temporaalirakenteita sisältäviä virkkeitä on koko aineistossa yhteensä 536 kappaletta. Alkuperäissuomen aineistossa virkkeitä on 269 ja käännoissuomen aineistossa 267.

Temporaalirakenne	Alkuperäissuomi		Käännoissuomi	
	Virkkeitä	Rakenteita	Virkkeitä	Rakenteita
<i>essA</i> -muodot	230	250	129	142
<i>tUA</i> -muodot	39	39	138	146
Yhteensä	269	289	267	288

TAULUKKO 1. Temporaalirakenteita sisältävien virkkeiden määrät sekä rakenteiden määrät aineistoissa

Kun virkkeiden lukumääriä verrataan rakenteiden esiintymismääriin (TAULUKKO 1), huomataan, että molemmissa aineistoissa temporaalirakenteen sisältäviä virkkeitä on vähemmän kuin rakenteita, joten osa temporaalirakenteista esiintyy samassa virkkeessä toisen temporaalirakenteen kanssa. Virkkeiden ja rakenteiden lukumäärät osoittavat, että *essA*-muoto esiintyy useammin toisen temporaalirakenteen kanssa samassa virkkeessä molemmissa aineistoissa kuin *tUA*-muoto. Mielenkiintoista on, että samoin kuin temporaalirakenteiden kokonaisesiintymismäärät, myös rakenteita sisältävien virkkeiden kokonaismäärät ovat hyvin samankaltaiset molemmissa aineistoissa eikä niiden voi sanoa eroavan toisistaan.

7.2.1 Temporaalirakenteen *essA*-muoto

Temporaalirakenteen samanaikaisuutta ilmaisevia *essA*-muotoja sisältäviä virkkeitä tutkiessa havaitaan, että käännoissuomen ja alkuperäissuomen aineistoissa on *essA*-muotoja sisältäviä virkkeitä yhteensä 359 kappaletta. Alkuperäissuomen aineistossa samanaikaisuutta ilmaisevia rakenteita sisältäviä virkkeitä on 230 kappaletta ja käännoissuomessa 129 kappaletta.

Rakenteita virkkeissä	Alkuperäissuomi		Käännössuomi		Yhteensä
	Lukumäärä	%	Lukumäärä	%	Lukumäärä
1 <i>essA</i> -muoto	202	87,8	103	79,8	
<i>essA</i> -muoto + referatiivirakenne	8	3,5	10	7,7	
<i>essA</i> -muoto + 2 referatiivirakennetta			1	0,8	
2 <i>essA</i> -muotoa	16	7	9	7	
2 <i>essA</i> -muotoa + referatiivirakenne	4	1,7	2	1,6	
3 <i>essA</i> -muotoa + referatiivi + <i>tUA</i>			1	0,8	
<i>essA</i> -muoto + <i>tUA</i> -muoto			3	2,3	
YHTEENSÄ	230	100	129	100	359

TAULUKKO 2. Temporaalirakenteen *essA*-muodon esiintymisyhdistelmät ja virkkeiden lukumäärä

Taulukosta 2 nähdään kaikki erilaiset yhdistelmät, joissa temporaalirakenteen *essA*-muotoa käytetään sekä käännössuomen että alkuperäissuomen aineistoissa. Suurimmassa osassa molempien aineistojen virkkeistä, jotka sisältävät temporaalirakenteen *essA*-muodon, rakenne esiintyy ainoana lauseenvastikkeena. Esimerkin 11 kaltaisia virkkeitä, joissa *essA*-muoto esiintyy ainoana lauseenvastikkeena, on alkuperäissuomen aineiston virkkeistä 87,8 prosenttia ja käännössuomen aineiston virkkeistä 79,8 prosenttia. Luvut osoittavat, että käännössuomesa on alkuperäissuomeen verrattuna suhteellisesti hieman vähemmän virkkeitä, joissa *essA*-muoto esiintyy ainoana lauseenvastikkeena (esimerkki 12).

11) *Valtioiden rahoitustarpeiden kasvaessa kilpailu potentiaalisista sijoittajista kove-
nee.* (Euro & Talous 1/2010, 28)

12) *Yleisesti ottaen lainoja hakeneiden yritysten osuus nousi yrityksen koon kasvaessa.*
(Kuukausikatsaus 3/2010, 44)

Useamman temporaalisen rakenteen sisältämiä virkkeitä on käännössuomen aineistossa 15 kappaletta, mikä on 11,7 prosenttia käännössuomen *essA*-muodon sisältämiä virkkeistä. Alkuperäissuomen aineistossa useampia temporaalisia rakenteita sisältäviä virkkeitä on 20 kappaletta, mikä vastaa 8,7 prosenttia tarkastelluista alkuperäissuomen virkkeistä. Näihin lukuihin on laskettu mukaan myös mahdollinen *essA*-muodon ja *tUA*-muodon esiintyminen samassa virkkeessä, sillä käännössuomessa tällaisiakin virkkeitä on kolme kappaletta, kun taas alkuperäissuomessa esimerkin 13 kaltaisia virkkeitä ei ole yhtäkään. Käännössuomelle näyttäisi tulosten perusteella olevan hieman tyypillisempää käyttää useampaa *essA*-muotoa samassa virkkeessä kuin alkuperäissuomelle.

13) *Kotitalouksien lainanoton kasvu on viime kuukausina hidastunut EKP:n ohjauskorkeiden joulukuussa 2005 alkaneen nousun **vaikuttaessa** taustalla ja asuntomarkkinoiden **rauhoituttua** monissa osissa euroaluetta.* (Kuukausikatsaus 3/2008, 6)

Sen lisäksi, että useamman *essA*-muodon sisältämien virkkeiden suhteelliset esiintymismäärät ovat hyvin lähellä toisiaan, ovat virkkeet myös käyttötavoiltaan hyvin toistensa kaltaisia. Kun kaksi temporaalirakenteen *essA*-rakennetta on samassa virkkeessä, rakenteet ovat molemmissa aineistoissa yleisimmin yhdistettyinä toisiinsa rinnastuskonjunktioilla ja ne kuvaavat toisiinsa nähden rinnasteiset tilanteet kuten *talouskasvun voimistuessa ja työvoimakustannusten kasvuaessa*. Tällaisissa virkkeissä molemmilla rakenteilla on sama hallitseva lause kuten *vuosina 2011 ja 2012 kuluttajahintojen nousuvauhti kiihtyy hieman*. Tyypillisimmin hinnoille, kasvulle tai esimerkiksi kulutukselle odotetaan tapahtuvan jotakin, tai ne kehittyvät johonkin suuntaan samaan aikaan kuin temporaalirakenteen osoittama tapahtuma tapahtuu virkkeissä, jotka sisältävät kaksi *essA*-muotoa. Päähuomio virkkeissä on esimerkiksi kulujen kehityksessä ja *essA*-muodot kuvaavat samanaikaisesti tapahtuvia asioita tai ilmiöitä, joilla on vaikutusta hallitsevan lauseen tapahtumaan, kuten käännessuomen esimerkissä (14).

14) *Esimerkiksi sosiaalimaksut, kuten työttömyyskorvaukset, todennäköisesti kasvavat talouskasvun **hidastuessa** ja työmarkkinoiden **vaimentuessa**, samalla kun verotulot kotitalouksilta ja yrityksiltä vähenevät.* (Kuukausikatsaus 3/2009, 4)

Samassa virkkeessä esiintyviä *essA*-rakenteita käytetään molemmissa aineistoissa myös virkkeen sisällä eri lauseissa, jolloin molemmilla rakenteilla on oma hallitseva lause. Kännessuomen aineiston esimerkki (15) havainnollistaa virkettä, jossa molemmilla temporaalirakenteen *essA*-muodoilla on omat hallitsevat lauseet. Tällainen käyttö on kuitenkin selvästi harvinaisempaa kummallekin aineistoista.

15) *Ostovoimapariteettikursseja **käytettäessä** saavutetaan se etu, että kansallisten hintatasojen erot pystytään ottamaan huomioon **laskettaessa** eri alueiden osuuksia maailman tuotannosta.* (Kuukausikatsaus 3/2008, 10)

Tällaisten käyttötapojen lisäksi alkuperäissuomen aineistossa käytetään samassa virkkeessä esiintyviä *essA*-muotoja myös toisiinsa nähden alisteisessa suhteessa (esimerkki 16), mutta käyttö ei kuitenkaan ole kovinkaan yleistä.

16) *Erityisesti teollisuusyritysten luottamusta kuvaavat indikaattorit laskivat vuoden 2009 alkukuukausiin saakka voimakkaasti, ja teollisuustuotanto supistui selvästi yritysten vähentäessä varastojaan kysyntänäkymien synkentyessä* (kuvio 2). (Euro & Talous 2/2009, 1)

Jos useamman temporaalirakenteen *essA*-muodon sisältämien virkkeiden osalta aineistot olivat lähes samankaltaisia, havaitaan aineistojen välillä enemmän eroja, kun tutkitaan temporaalirakenteen *essA*-muodon esiintymistä yhdessä muiden lauseenvastikkeiden kanssa. Virkkeiden tarkastelu osoittaa, että temporaalirakenteen kanssa samoissa virkkeissä ei esiinny muita lauseenvastikkeita kuin referatiivirakenne (ks. TAULUKKO 2). Lisäksi käännessuomen aineistossa näyttää olevan enemmän variaatiota siinä, miten temporaali- ja referatiivirakenteita käytetään yhdessä (ks. TAULUKKO 2), vaikkakin esiintymismäärät ovat hyvin pieniä. Itsesään referatiivirakenteita käytetään molemmissa aineistoissa hyvin samankaltaisesti kuvaamaan, kun jotakin esimerkiksi *odotetaan, arvioidaan, ennakoidaan, ennustetaan* tai *pelätään tapahtuvan* (esimerkit 17 ja 18, joissa referatiivirakenteet on alleviivattu). Temporaalirakennetta käytetään referatiivirakenteen kanssa ilmaisemaan toisaalta ajankohtaa, *milloin* jotakin odotetaan tapahtuvan, mutta myös toisaalta ilmaisemaan, *miksi* jotakin esimerkiksi odotetaan tapahtuvan (ks. lisää 7.3 Temporaalirakenteen ja hallitsevan lauseen suhde).

17) *Palkkojen nousun odotetaan hidastuvan sekä julkisella että yksityisellä sektorilla työmarkkinatilanteen huonontuessa ja inflaation hidastuessa.* (Kuukausikatsaus 3/2009, 74)

18) *Vuoden 2009 loppupuolelta lähtien kasvun odotetaan vähitellen elpyvän lähelle potentiaalisen tuotannon arvioitua kasvuvauhtia rahoitusmarkkinahäiriön hellittäessä ja maailmantalouden kasvun elpyessä.* (Talouden näkymät 2/2008, 40)

Käännessuomen aineistossa käytetään useammin referatiivirakennetta samassa virkkeessä temporaalirakenteen *essA*-muodon kanssa kuin alkuperäissuomen aineistossa. Etenkin yhden *essA*-muodon kanssa esiintyvän referatiivirakenteen käyttö (esimerkki 19) on käännessuomessa yleisempää kuin alkuperäissuomessa, sillä ero aineistojen välillä on viisi prosenttiyksikköä. Kahden *essA*-muodon kanssa esiintyvän referatiivirakenteen käyttö on käännessuomessa lähes alkuperäissuomessa kaltaista (esimerkki 20), sillä ero aineistojen välillä on vain 0,1 prosenttiyksikköä. Tässä yhteydessä on kuitenkin otettava huomioon, että molemmissa aineistoissa kyseisiä yhdistelmiä sisältävien virkkeiden määrät ovat hyvin pienet (ks. TAULUKKO 2).

19) Vuoden 2008 palkkapaineita **arvioitaessa** on pidettävä mielessä, että kun sosiaaliturvamaksuja alentavat toimet asteittain päättyvät, odotetaan myös niiden työvoimakustannusten kasvua hillitsevän vaikutuksen vähenevän tänä vuonna. (Kuukausikatsaus 3/2008, 65)

20) Kasvuvauhdin ennustetaan hieman kiihtyvän ennustejakson loppua kohden vientimarkkinoiden **elpyessä** ja investointien uudelleen **vilkastuessa**. (Talouden näkymät 2/2008, 40)

Lisäksi käännessuomessa on käyttöyhdistelmiä, joita alkuperäissuomessa ei ole ollenkaan. Kyseiset yhdistelmät ovat kuitenkin myös käännessuomessa hyvin vähäisiä, mutta ne ovat kuitenkin osoitus rakenteiden monipuolisesta käytöstä. Tällaisia alkuperäissuomesta puuttuvia ja käännessuomessa esiintyviä käyttöyhdistelmiä ovat jo aiemmin mainittu *essA*-muodon esiintyminen yhdessä *tUA*-muodon kanssa kolmessa virkkeessä sekä esiintyminen yhdessä virkkeessä kahden referatiivirakenteen kanssa (esimerkki 21).

21) Talouskasvun odotetaan pysyvän lyhyellä aikavälillä vaimeana, sillä vientikysyntä jatkuu supistuvan ulkomaisen kysynnän vuoksi todennäköisesti heikkona, ja yksityisen kulutuksen arvioidaan jäävän vähäiseksi työllisyystilanteen **synketessä**. (Kuukausikatsaus 3/2009, 13)

Käännessuomessa on myös yksi virke, jossa esiintyy kolme temporaalirakenteen *essA*-muotoa yhdessä aiemmuutta ilmaisevan *tUA*-muodon sekä referatiivirakenteen kanssa (esimerkki 22).

22) Talouskasvun **heiketessä** euroalueen ulkopuolella, euron kurssin **ollessa** vahva ja raaka-aineiden hintojen **pysyessä** korkeina euroalueen *BKT:n* määrän vuotuisen kasvun odotetaan hidastuvan vuonna 2008 sen **oltua** kahtena edellisenä vuonna potentiaalista kasvuvauhtia nopeampaa. (Kuukausikatsaus 9/2008, 81)

7.2.2 Temporaalirakenteen *tUA*-muoto

Temporaalirakenteen aiemmuutta ilmaisevia *tUA*-muotoja sisältäviä virkkeitä on koko aineistossa yhteensä 181 kappaletta, joista neljässä esiintyy sekä *essA*- että *tUA*-muoto. Tässä luvussa ei analysoida virkkeitä, joissa *tUA*- ja *essA*-muoto esiintyvät yhdessä, koska virkkeet on käsitelty jo aiemmin (luku 7.2.1). Analysoinnissa keskitytään jäljelle jääneisiin 177 virkkeeseen. Temporaalirakenteen aiemmuutta ilmaisevia *tUA*-muotoa sisältäviä virkkeitä on alkuperäissuomen aineistossa yhteensä 39 kappaletta ja käännessuomen aineistossa niitä on 138 kappaletta eli yli kolme kertaa enemmän. Taulukosta 3 nähdään erilaiset yhdistelmät, joissa

temporaalirakenteen aiemmuutta ilmaisevaa *tUA*-muotoa käytetään tutkielman aineistoissa. Taulukossa ei ole näkyvillä yhdistelmiä, joissa esiintyy sekä *essA*- että *tUA*-muoto, vaan ne ovat esillä taulukossa 2 (ks. luku 7.2.1).

Rakenteita virkkeissä	Alkuperäissuomi		Käännössuomi		Yhteensä
	Lukumäärä	%	Lukumäärä	%	Lukumäärä
1 <i>tUA</i> -muoto	38	97,4	124	89,9	
<i>tUA</i> -muoto + referatiivirakenne			6	4,3	
<i>tUA</i> -muoto + 2 referatiivirakennetta	1	2,6	3	2,2	
<i>tUA</i> -muoto + 3 referatiivirakennetta			1	0,7	
2 <i>tUA</i> -muotoa			3	2,2	
2 <i>tUA</i> -muotoa + referatiivirakenne			1	0,7	
YHTEENSÄ	39	100	138	100	177

TAULUKKO 3. Temporaalirakenteen *tUA*-muotojen esiintymisyhdistelmät ja virkkeiden lukumäärät

Taulukosta havaitaan, että myös *tUA*-muotoa käytetään käännössuomen aineistossa monipuolisemmin kuin alkuperäissuomessa. Suuntaus on samanlainen kuin *essA*-muodon käytössä (ks. TAULUKKO 2). Temporaalirakenteen *tUA*-muotoja sisältävien virkkeiden lähempi tarkastelu osoittaa, että alkuperäissuomessa kaikissa *tUA*-muotoja sisältävissä virkkeissä rakenne esiintyy ainoana temporaalisena rakenteena. Alkuperäissuomen aineistossa ei siis suosita useamman *tUA*-muodon käyttöä samassa virkkeessä. Ei voida myöskään sanoa, että aiemmuutta ilmaisevan temporaalirakenteen kanssa suosittaisiin muita lauseenvastikkeita samassa virkkeessä, koska alkuperäissuomen aineistossa on vain yksi virke (esimerkki 23), jossa *tUA*-muoto esiintyy yhdessä kahden referatiivirakenteen kanssa.

23) *Arvioituaan hintavakauteen kohdistuneiden ennustettua nopeamman inflaation riskien hälyvenneen ja inflaatiiovauhdin pysyvän hintavakauden määritelmän mukaisena rahapolitiikan kannalta olennaisella aikavälillä neuvosto laski marraskuussa ohjauksorkoa 0,50 prosenttiyksikköä ja joulukuussa 0,75 prosenttiyksikköä.* (Talouden näkymät 1/2009, 21)

Myös käännössuomelle näyttäisi olevan tyypillisintä, että temporaalirakenne esiintyy ainoana lauseenvastikkeena virkkeessä, sillä se esiintyy ainoana lauseenvastikkeena 89,9 prosentissa virkkeistä, mutta alkuperäissuomeen verrattuna käyttö yksin on kuitenkin vähäisempää. Temporaalirakenteen aiemmuutta ilmaisevan muodon käyttö ainoana lauseenvastikkeena on alkuperäissuomeen verrattuna vähäisempää, sillä käännössuomen aineistossa sen kanssa esiintyy useammin toinen temporaalirakenne tai referatiivirakenne. Temporaalirakenteen *tUA*-muoto

esiintyy toisen *tUA*-muodon kanssa neljässä virkkeessä käännessuomen aineistossa. Kun käännessuomen aineiston virkkeessä on kaksi *tUA*-muotoa, niitä yhdistää suurimmassa osassa virkkeistä rinnasteisuutta ilmaiseva *ja*-konjunktio ja ne kuvaavat eri tapahtumia sekä osassa virkkeistä myös syytä, *miksi* hallitsevan lauseen asiat tapahtuvat (esimerkki 24). Temporaalirakenteen *tUA*-muotoja käytetään käännessuomen aineistossa myös siten, että samassa virkkeessä kahdella rakenteella on omat hallitsevat lauseet, vaikka tällainen käyttö on selvästi harvinaisempaa kuin käyttö, jossa rakenteilla on sama hallitseva lause.

24) *Myös lyhytaikaisten säästötalletusten kokonaismäärä on kasvanut sitten loppuvuoden 2008 lyhytaikaisten määräraikaistalletusten ja säästötalletusten korkoerojen **su-pistuttua** ja lyhytaikaisten säästötalletusten ja yön yli -talletusten korkoerojen **kasvettua** tilapäisesti hienokseltaan.* (Kuukausikatsaus 9/2009, 22)

Virkkeiden tarkastelu osoittaa, ettei *tUA*-muodon, niin kuin ei myöskään *essA*-muodon kanssa käytetä aineistoissa samassa virkkeessä muita lauseenvastikkeita kuin temporaalirakennetta tai referatiivirakennetta. Kun tutkitaan tarkemmin temporaalirakenteen *tUA*-muodon esiintymistä yhdessä referatiivirakenteen kanssa, havaitaan, että tältä osin käännessuomi ja alkupe- räissuomi eroavat toisistaan (TAULUKKO 3). Käännessuomen aineistossa *tUA*-muotoa käytetään yhdessä referatiivirakenteen kanssa huomattavasti monipuolisemmin, sillä käännessuomen aineistossa referatiivirakennetta käytetään neljässä erilaisessa yhdistelmässä yhdessä *tUA*-muodon kanssa. Referatiivirakenteita käytetään molemmissa aineistoissa myös *tUA*-muotoja sisältävissä virkkeissä samankaltaisesti kuin *essA*-muotoja sisältävissä virkkeissä eli silloin, kun esimerkiksi jonkun asian *kasvuvauhdin odotetaan pysyvän samana* tai sen *arvioi- daan kiihtyvän*. Temporaalirakenteen *tUA*-muotoa käytetään tällaisissa lauseissa osoittamaan sitä, millainen kasvuvauhti oli aiemmin. Yleisin yhdistelmä käännessuomen aineistossa on yhden *tUA*-muodon ja referatiivirakenteen yhdistelmä (esimerkki 25). Tällaisia yhdistelmiä käännessuomen aineistossa on kuudessa virkkeessä (4,3 prosenttia).

25) *BKT:n määrän vuotuisen kasvuvauhdin euroalueen ulkopuolella arvioidaan hidas- tuvan keskimäärin 4,1 prosenttiin vuonna 2008 ja 3,7 prosenttiin vuonna 2009 sen **oltua** 5,1 % vuonna 2007.* (Kuukausikatsaus 9/2008, 81)

Lisäksi käännessuomen aineistossa käytetään *tUA*-muotoa kolmessa virkkeessä (2,2 prosen- tissa käännessuomen aineiston virkkeistä) yhdessä kahden referatiivirakenteen kanssa (esi- merkki 26) ja yhdessä virkkeessä yhdessä kolmen referatiivirakenteen kanssa (esimerkki 27). Näiden yhdistelmien lisäksi *tUA*-muoto esiintyy käännessuomen aineistossa vielä yhdistel-

mässä, jossa kaksi *tUA*-muotoa esiintyy yhdessä yhden referatiivirakenteen kanssa, joten voidaan sanoa, että käännössuomen aineistossa temporaalirakenteen *tUA*-muotoa käytetään selvästi monipuolisemmin kuin alkuperäissuomen aineistossa.

26) *Maailman BKT:n määrän keskimääräisen vuotuisen kasvuvauhdin euroalueen ulkopuolella arvioidaan hidastuvan 0,2 prosenttiin vuonna 2009 sen oltua 3,6 % vuonna 2008 ja elpyvän hieman eli [sic] 2,5 prosenttiin vuonna 2010, kun elvyttävät finanssipoliittiset toimet alkavat vaikuttaa eri puolilla maailmaa.* (Kuukausikatsaus 3/2009, 73)

27) *Kotimaisen kysynnän arvioidaan kuitenkin vahvistuvan kehittyvissä markkinatalouksissa ja vaihtosuhteen parantuvan raaka-aineita vievissä maissa raaka-aineiden hintojen noustua, ja tämän kehityksen odotetaan lieventävän kysynnän yleistä heikkenemistä.* (Kuukausikatsaus 3/2008, 78)

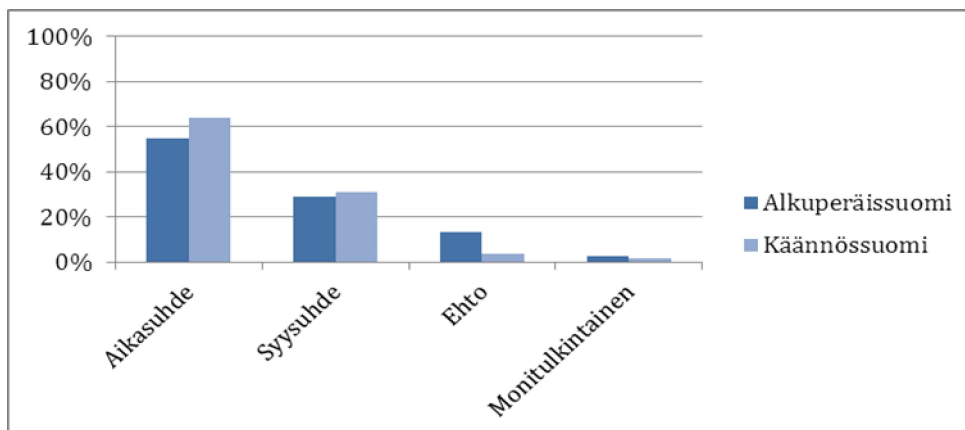
7.3 Temporaalirakenteen ja hallitsevan lauseen suhde

Temporaalirakenteiden merkityssuhteita tutkimalla saadaan mielenkiintoista tietoa rakenteiden käytöstä aineistoissa ja siitä, käytetäänkö rakenteita käännöksissä samoissa merkityksissä kuin alkuperäissuomessa. Temporaalirakennetta tulisi kielenhuollon teosten (ks. esim. Iisa, Oittinen & Piehl 2006; Itkonen & Maamies 2007) mukaan käyttää ainoastaan ilmaisemaan aikaa. Lauseiden suhde voidaan kuitenkin tulkita myös joko vertailevaksi *kun taas*-lauseeksi, syysuhdetta kuvaavaksi *koska*-lauseeksi, ehtoa ilmaisevaksi *jos*-lauseeksi tai tasavertaiseksi, rinnastettavaksi lauseeksi hallitsevan lauseen kanssa, koska myös *kun*-lauseet voidaan tulkita tällä tavoin. (VISK § 545, § 1122.)

Tulkinta osoittautui haasteelliseksi, koska virkkeistä ei voida varmuudella sanoa, mitä kirjoittajat tarkoittavat. Monien asioiden osoitetaan talousteksteissä tapahtuvan vain itsestään (Karvonen 1996, 160). Talouden tapahtumiin on sidoksissa usein kuvattujen ilmiöiden lisäksi monet muutkin tekijät, mikä osaltaan luultavasti vaikuttaa siihen, että asioiden esitetään vain tapahtuvan itsestään. Aineistojen temporaalirakenteen sisältävissä virkkeissä jätetään lukijan päätettäväksi, millaiseksi temporaalirakenteen ja hallitsevan lauseen suhde tulkitaan. Tässä luvussa esitetäänkin yksi mahdollinen tulkinta siitä, miten rakenteiden merkitykset jakautuvat. Tulkintaan päädyttiin luvuissa 4.2.1 sekä 6.1 mainittujen kielenhuollon ja kielioppiteosten avulla sekä tekstien aihe huomioon ottaen.

7.3.1 Temporaalirakenteen *essA*-muoto

Molemmissa aineistoissa temporaalirakenteen *essA*-muotoa käytetään suurimmaksi osaksi kertomaan, minkä toisen tapahtuman ajankohtaan hallitsevan lauseen tapahtuma sijoittuu. Aikasuhteeksi tulkittavia *essA*-muotoja on käännössuomen aineiston 142 rakenteesta 91 kappaletta, mikä on 64,1 prosenttia käännössuomen rakenteista. Vastaavasti alkuperäissuomessa aikasuhteeksi tulkittavia rakenteita on vähemmän eli 55,2 prosenttia, eli 138 kappaletta alkuperäissuomen aineiston kaikista 250 *essA*-rakenteesta (ks. KUVIO 4).

KUVIO 4. Temporaalirakenteen *essA*-muodon ja hallitsevan lauseen suhde

Näyttää siltä, että pääosin molemmissa aineistoissa käytetään temporaalirakenteen *essA*-muotoa ilmaisemaan ajankohtaa, johon hallitsevan lauseen tapahtumat sijoittuvat (esimerkki 28 käännössuomen aineistosta).

28) *Vaikka tekstiilien hinnat alkavat yleensä nousta melko pian alennusmyyntien jälkeen uusien mallistojen **tullessa** kauppoihin, muiden teollisuustuotteiden kuin energian tämän alaerän hintojen muutosvauhti näyttää edelleen hidastuvan.* (Kuukausikatsaus 3/2010, 56)

Molemmissa aineistoissa on kuitenkin paljon myös *essA*-muotoja, jotka voidaan tulkita muuksi kuin aikasuhdetta kuvaaviksi. Syysuhteita ilmaisevia *essA*-rakenteita on käännössuomen aineistossa 44 kappaletta ja alkuperäissuomen aineistossa 72 kappaletta. Syysuhteita ilmaisevia *essA*-rakenteita on aineistoissa suhteellisesti lähes saman verran, sillä käännössuomen aineistossa syysuhteen kuvaavia rakenteita esiintyy 31 prosentissa käännössuomen kaikista *essA*-rakenteista ja alkuperäissuomen aineistossa 28,8 prosentissa kaikista *essA*-

rakenteista. Alkuperäissuomen aineistosta peräisin olevan esimerkin (29) mukaan asiointimatkojen voidaan ajatella pidentyneen, *koska* kauppa on keskittynyt asutuskeskuksiin.

29) *Lisäksi asiointimatkat ovat pidentyneet kaupan **keskittyessä** asutuskeskuksiin.* (Euro & Talous 4/2009, 47)

Molemmissa aineistoissa on myös monitulkintaisia *essA*-muotoja, jotka voidaan tulkita *kun-*, *jos-* tai *koska-*lauseiksi. Tällaisia *essA*-muotoja on kuitenkin molemmissa aineistoissa hyvin vähän. Käännössuomen aineistossa tällaisia rakenteita on kaksi kappaletta, mikä on 1,4 prosenttia kaikista käännössuomen *essA*-muodoista. Vastaavasti alkuperäissuomen aineistossa niitä on seitsemän kappaletta, mikä vastaa 2,8 prosenttia kaikista alkuperäissuomen *essA*-rakenteista.

30) *Kansallisia menosääntöjä täytäntöön panneiden maiden voidaankin – muiden teki-
joiden **pysyessä** ennallaan – odottaa noudattavan EU:n finanssipoliittista säännös-
töä tarkemmin kuin muiden EU-maiden.* (Kuukausikatsaus 9/2009, 85)

Osa aineistojen rakenteista voidaan tulkita myös selkeästi *jos*-lauseetta kuvaaviksi kuten alkuperäissuomen esimerkki (31) osoittaa.

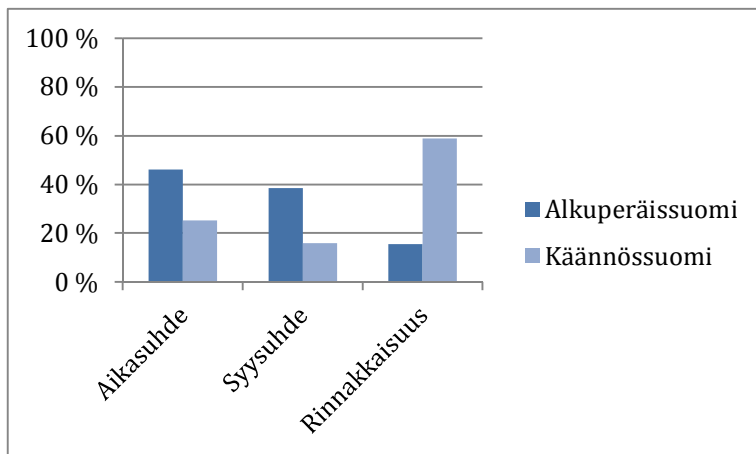
31) ***Toteutuessaan** markkinoiden odottamat koronnostot alkaisivat jo tämän vuoden lo-
pulla korottaa myös kotitalousluottojen korkoja ja kasvattaa näin lainojen hoitokus-
tannuksia.* (Talouden näkymät 1/2010, 19)

Rakenteiden voidaan ajatella kuvaavan hypoteettisia tilanteita, koska useissa virkkeistä ennustetaan tulevaisuutta eivätkä asiat ole siten vielä tapahtuneet. Tällaisia *jos*-lauseiksi tulkittavia temporaalirakenteen sisältäviä lauseita on molemmissa aineistoissa. Käännössuomessa on kuitenkin suhteellisesti selvästi vähemmän ehtoa ilmaisevia *essA*-muotoja kuin alkuperäissuomessa, sillä käännössuomessa ehtoa kuvaavia *essA*-muotoja on viisi kappaletta eli 3,5 prosenttia käännössuomen muodoista. Alkuperäissuomessa sen sijaan *jos*-lauseeksi luokiteltavia *essA*-muotoja on 33 kappaletta, mikä on 13,2 prosenttia alkuperäissuomen *essA*-rakenteista. Erot *jos*-lauseiden määrissä selittyvät pääosin erilaisilla tavoilla tarkastella ja ilmaista asioita eri teksteissä. Molemmissa aineistoissa *jos*-lauseetta ilmaiseva temporaalirakenteen muoto on tyypillisesti *tarvittaessa*, kuten käännössuomen aineiston esimerkki (32) osoittaa.

32) *Kohentuneessa rahoitustilanteessa pankkien tulisi vahvistaa pääomapohjaansa entisestään ja tarvittaessa käyttää täysimääräisesti hyväkseen pääomituksen liittyvät valtioiden tukitoimet.* (Kuukausikatsaus 3/2010, 7)

7.3.2 Temporaalirakenteen *tUA*-muoto

Temporaalirakenteen aiemmuutta ilmaisevan *tUA*-muodon merkityssuhteiden osalta (KUVIO 5) aineistot näyttävät eroavan toisistaan enemmän kuin samanaikaisuutta ilmaisevan *essA*-muodon merkityssuhteiden osalta (KUVIO 4).

KUVIO 5. Temporaalirakenteen *tUA*-muodon ja hallitsevan lauseen suhde

Käännössuomessa temporaalirakenteen *tUA*-muotoa käytetään ilmaisemaan ajankohtaa tai aikaa 37 tapauksessa, mikä vastaa 25,3 prosenttia käännössuomen kaikista *tUA*-rakenteista, kun taas alkuperäissuomen aineiston kaikista *tUA*-muodoista 18 kappaletta eli 46,1 prosenttia ilmaisee ajankohtaa. Käännössuomessa käytetään *tUA*-muotoa vähemmän ajankohdan ilmaisuun kuin alkuperäissuomessa, sillä käännössuomessa muotoa käytetään paljon kuvaamaan rinnakkaista tilannetta hallitsevan lauseen kanssa (esimerkki 33). Käännössuomen aineistossa rakenne ilmaisee rinnakkaisuutta 86 tapauksessa eli 58,9 prosentissa käännössuomen *tUA*-muodoista. Käännössuomen rinnakkaisuutta ilmaisevien tapausten määrää kasvattaa *oltuaan* sanan runsas käyttö, sillä sitä käytetään käännössuomen aineistossa jopa 52 kertaa ja vastaavasti alkuperäissuomen aineistossa sitä käytetään vain kerran. Alkuperäissuomen aineistossa rinnakkaisuuden ilmaiseminen on hyvin vähäistä käännössuomeen verrattuna, sillä vain kuusi tapausta eli 15,4 prosenttia alkuperäissuomen *tUA*-muodoista ilmaisee aineistossa rinnakkaisuutta.

33) Vuotuinen kuluttajahintainflaatio nopeutui heinäkuussa 5,9 prosenttiin **oltuaan** kesäkuussa 5,5 %. (Kuukausikatsaus 9/2008, 16)

Lisäksi alkuperäissuomen aineistossa 15 *tUA*-muotoa eli 38,5 prosenttia alkuperäissuomen kaikista *tUA*-muodoista voidaan tulkita syysuhdetta kuvaaviksi (esimerkki 34). Vastaavasti käännössuomessa tällaisia syysuhdetta kuvaavia *tUA*-rakenteita on 23 kappaletta, mikä on 15,8 prosenttia käännössuomen *tUA*-muodoista.

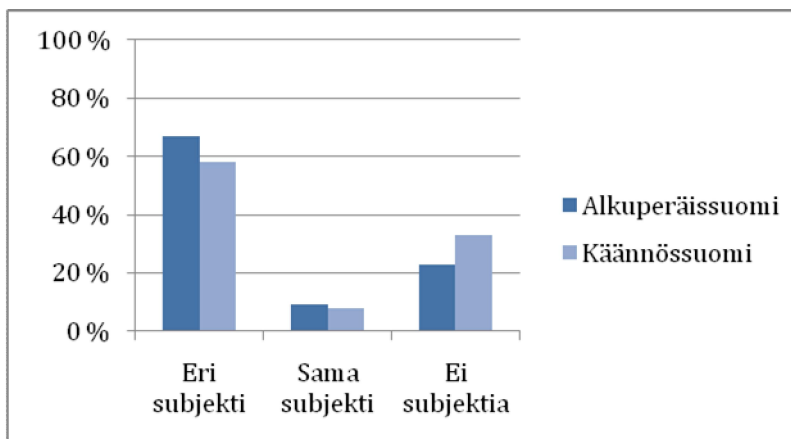
34) Vaikutus jäi tosin ennakoitua pienemmäksi öljyn maailmanmarkkinahinnan **nous-
tua** vuoden alkupuolella. (Talouden näkymät 2/2009, 59)

7.4 Temporaalirakenteen subjekti

Temporaalirakenteen subjekti voi käyttäytyä tekstissä eri tavoin. Temporaalirakenteella voi olla hallitsevan lauseen kanssa sama subjekti tai sillä voi olla myös oma subjekti, joka on eri kuin hallitsevan lauseen subjekti. Rakente voi esiintyä myös ilman subjektia, mikä on yleistä esimerkiksi passiivilauseille. (VISK § 546, § 547.)

7.4.1 Temporaalirakenteen *essA*-muoto

Alkuperäissuomen aineistossa temporaalirakenteen *essA*-muodolla on 169 tapauksessa eli 67,6 prosentissa alkuperäissuomen 250 *essA*-rakenteesta eri subjekti. Käännössuomessa erisubjektisia temporaalirakenteen *essA*-muotoja on suhteellisesti vähemmän kuin alkuperäissuomessa, sillä erisubjektisia rakenteita on käännössuomen aineistossa 83 kappaletta eli niitä on 58,5 prosentissa käännössuomen kaikista 142 *essA*-muodosta.

KUVIO 6. Temporaalirakenteen *essA*-muodon subjektin käyttäytyminen alkuperäissuomen ja käännössuomen aineistoissa

Sekä alkuperäissuomen että käännessuomen aineistoissa näytetään suosivan eniten temporaalirakenteen *essA*-muodolla subjektia, joka on eri kuin hallitsevalla lauseella, mikä havainnollistuu käännessuomen esimerkistä (35).

35) *Sveitsin frangin määräisen rahoituksen kysynnän vähentyessä ja rahoitusmarkkina-tilanteen kohentuessa EKP:n neuvosto päätti 18.1.2010 yksissä tuumin Sveitsin keskuspankin kanssa, että näistä likviditeettiä lisäävistä eurojärjestelmän operaatioista luovuttaisiin 31.1.2010.* (Kuukausikatsaus 3/2010, 33)

Jos temporaalirakenteella on sama subjekti kuin hallitsevalla lauseella, lisätään temporaalirakenteeseen possessiivisuffiksi ilmaisemaan, että rakenteella on sama subjekti hallitsevan lauseen kanssa (VISK § 546). Samasubjektisia temporaalirakenteen *essA*-muotoja (esimerkki 36 alkuperäissuomen aineistosta) on sekä alkuperäissuomen että käännessuomen aineistoissa suhteellisesti lähes saman verran, sillä alkuperäissuomen aineistossa samasubjektisia *essA*-rakenteita on 23 kappaletta eli 9,2 prosenttia kaikista alkuperäissuomen *essA*-rakenteista ja käännessuomessa kyseisiä rakenteita on 12 kappaletta, mikä vastaa 8,5 prosenttia käännessuomen rakenteista.

36) *Tätä taustaa vasten vaikuttaa siltä, että Kiina pystyisi niin halutessaan näyttämään erittäin suurta roolia nykyisten maailmantalouden epätasapainojen saattamisessa hallintaan.* (Euro & Talous 1/2010, 36)

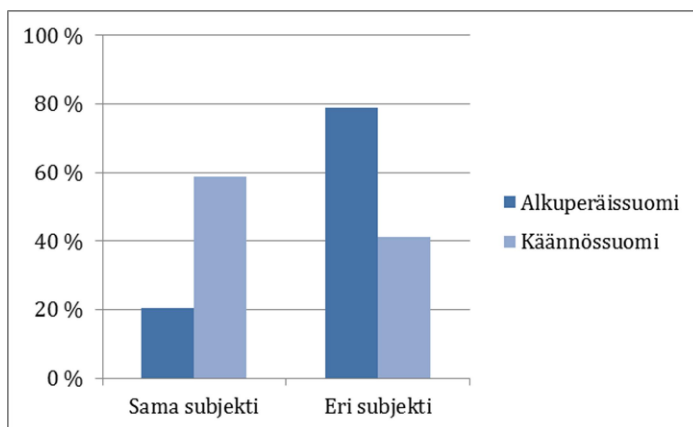
Molemmissa aineistoissa temporaalirakenteen *essA*-muoto esiintyy myös ilman subjektia melko usein. Virkkeet, joissa *essA*-rakenne esiintyy ilman subjektia, ovat passiivissa (esimerkki 37). Alkuperäissuomessa rakenne esiintyy subjektittomana 58 tapauksessa, mikä vastaa 23,2 prosenttia kaikista alkuperäissuomen rakenteista. Käännessuomessa rakennetta käytetään ilman subjektia 47 tapauksessa eli 33,1 prosentissa käännessuomen tapauksista. Käännessuomessa *essA*-muodon käyttö ilman subjektia on täten yleisempää kuin alkuperäissuomessa. Rakenteen runsas käyttö ilman subjektia ei ole yllättävää, koska passiivilauseiden käyttö on aineiston kaltaisille erikoisalan teksteille tyypillistä (ks. luku 2.3). Tällaisia passiivisissa virkkeissä olevia temporaalirakenteen *essA*-muotoja ovat muun muassa molemmissa aineistoissa käytetyt *tarkasteltaessa, arvioitaessa, laskettaessa, analysoitaessa*.

37) *Rahalaitosten lainojen aikasarjoja tulkittaessa on siksi tärkeää tiedostaa, ovatko sovellettavat kirjanpitosäännöt antaneet lainat alun perin myöntäneille rahalaitoksille mahdollisuuden poistaa lainat taseistaan eli siirtää lainat taseen ulkopuolelle arvopaperistamisprosessin jossakin vaiheessa.* (Kuukausikatsaus 9/2008, 27)

Myös Eskola (2002, 141–142) on tutkinut temporaalirakenteen subjektin käyttäytymistä. Tämän tutkielman tulokset poikkeavat Eskolan (mts. 141) tuloksista, jotka osoittavat että *essA*-muodon subjekti on sekä käännessuomen että alkuperäissuomen aineistoissa tyypillisimmin samasubjektinen hallitsevan lauseen kanssa, kun taas tämän tutkielman aineistoissa rakenne oli useimmiten erisubjektinen. Myös ilman subjektia käytettävien temporaalirakenteiden osalta tämän tutkielman tulokset poikkeavat Eskolan (mts. 141) tuloksista, sillä hän havaitsi tutkimuksessaan ilman subjektia esiintyviä temporaalirakenteita käytettävän vähän, mutta alkuperäissuomessa kuitenkin enemmän kuin käännessuomessa, kun taas tämä tutkimus osoittaa, että alkuperäissuomessa käytetään temporaalirakennetta ilman subjektia käännessuomea vähemmän.

7.4.2 Temporaalirakenteen *tUA*-muoto

Kun tarkastellaan temporaalirakenteen aiemmuutta ilmaisevaa *tUA*-muotoa, havaitaan *tUA*-muodon esiintyvän samansubjektisena kuin hallitseva lause tai siten, että rakenteella on oma subjekti. Rakenne ei näytä esiintyvän aineistoissa ilman subjektia. Temporaalirakenteen aiemmuutta ilmaisevan *tUA*-muodon subjektin käytössä on havaittavissa selviä eroja aineistojen välillä. Eniten eroa aineistojen välillä on samasubjektisten rakenteiden määrissä (KUVIO 7).

KUVIO 7. Temporaalirakenteen *tUA*-muodon subjektin käyttäytyminen alkuperäissuomen ja käännessuomen aineistoissa

Käännessuomessa samasubjektisiä *tUA*-muotoja käytetään 86 tapauksessa eli 58,9 prosentissa käännessuomen 146 rakenteesta ja alkuperäissuomessa samasubjektisiä *tUA*-muotoja käytetään sen sijaan kahdeksassa tapauksessa, mikä on 20,5 prosenttia alkuperäissuomen *tUA*-muodoista. Käännessuomessa suositaan samasubjektista rakennetta lähes kolme kertaa enemmän kuin alkuperäissuomessa. Käännessuomen esimerkki (38) havainnollistaa hyvin

virkettä, jossa temporaalirakenteen *tUA*-muodolla on sama subjekti kuin hallitsevalla lauseella.

38) *Laskettuaan 11.12.2007 federal funds -tavoitekorkoa 25 peruspistettä Yhdysvaltain keskuspankin avomarkkinakomitea (FOMC) alensi tavoitekorkoaan vuoden 2008 alussa vielä kaksi kertaa.* (Kuukausikatsaus 3/2008, 12)

Erisubjektisten *tUA*-muotojen käyttö näyttää sen sijaan korostuvan alkuperäissuomen aineistossa ja käännessuomessa erisubjektisia on selvästi suhteellisesti vähemmän. Alkuperäissuomen aineistossa erisubjektisia *tUA*-muotoja on 31 kappaletta, mikä on 79,5 prosenttia alkuperäissuomen *tUA*-rakenteista. Käännessuomessa erisubjektisia *tUA*-muotoja on 60 kappaletta, mikä on 41,1 prosenttia kaikista käännessuomessa esiintyvistä *tUA*-rakenteista.

39) *Riskien toteuduttua keskuspankit ja valtiovarainministeriöt ovat tarjonneet valtaavan määrän julkista tukea estääkseen rahoitusjärjestelmän romahduksen ja ylläpitääkseen pankkien luotonantoa kotitalouksille ja yrityksille.* (Euro & Talous 1/2010, 11)

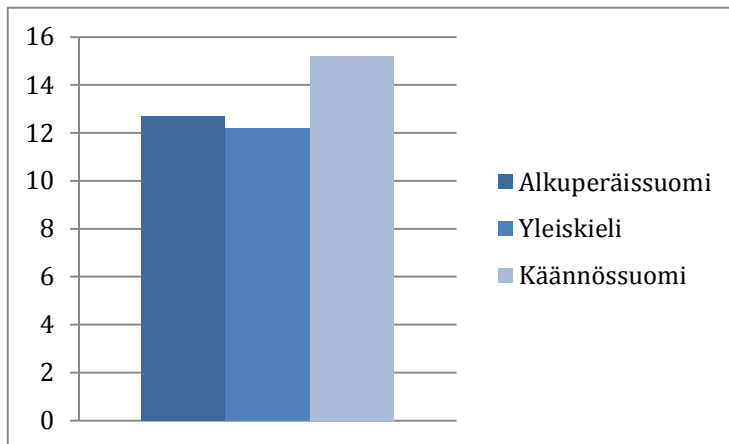
Eskolan (2002, 142) tutkimustuloksiin verrattuna tämän tutkielman tulokset *tUA*-muodon subjektista ovat osittain samansuuntaiset. Eskola (mts. 142) sai selville, että *tUA*-muotoja käytetään käännessuomessa samasubjektisena enemmän kuin alkuperäissuomessa. Kuitenkin Eskola (mts. 142) havaitsi myös alkuperäissuomessa käytettävän eniten samasubjektisia rakenteita, mikä ei tämän tutkielman aineistoissa kuitenkaan näytä toteutuvan, vaan alkuperäissuomessa on huomattavasti enemmän erisubjektisia rakenteita.

7.5 Virkepituus

Virkkeiden pituuksia tutkimalla saadaan tietoa käännöskielen lausetasoisesta yksinkertaistumisesta (Laviosa-Braithwaite 1996, 115–116). Laviosa-Braithwaite (mts. 115–116) esittää, että lausetasoinen yksinkertaistuminen näkyy käännöksissä lyhyempien virkkeiden käyttönä. Suomessa Vehmas-Lehto (1989) on tutkinut käännösten lausepituuksia verrattuna alkuperäissuomeen. Tässä kappaleessa esitetään tuloksia tämän tutkielman aineistojen virkepituuksista.

Käännessuomen koko aineiston virkepituus on keskimäärin 15,2 sanaa ja vastaavasti alkuperäissuomen aineiston keskimääräinen virkepituus on 12,7 sanaa. Keskimääräisten virkepituuksien perusteella näyttää siltä, että käännessuomen aineiston virkkeet ovat pidempiä kuin

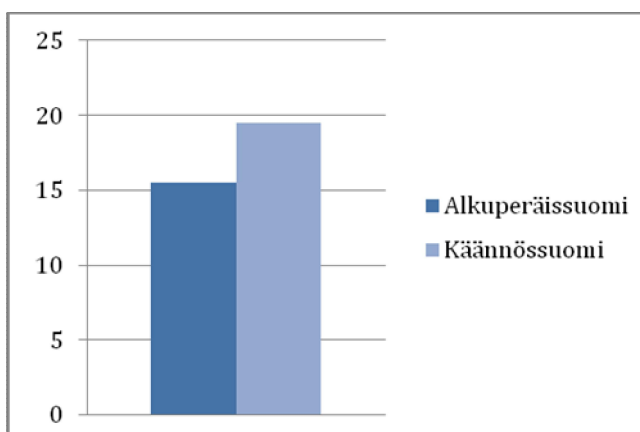
alkuperäissuomen aineiston virkkeet. Kun verrataan koko aineistosta laskettuja virkepituuksia Ikolan ym. (1989, 5) tutkimustuloksiin, joiden mukaan yleiskielen virkepituus on keskimäärin 12,2 sanaa, huomataan alkuperäissuomen virkkeiden olevan vain hieman pidempiä kuin yleiskielen virkkeiden, kun taas käännessuomen aineiston virkkeet ovat selvästi pidempiä (ks. KUVIO 8).

KUVIO 8. Talouskielisten aineistojen sekä yleiskielen keskimääräiset virkepituuudet (sanaa/virke)

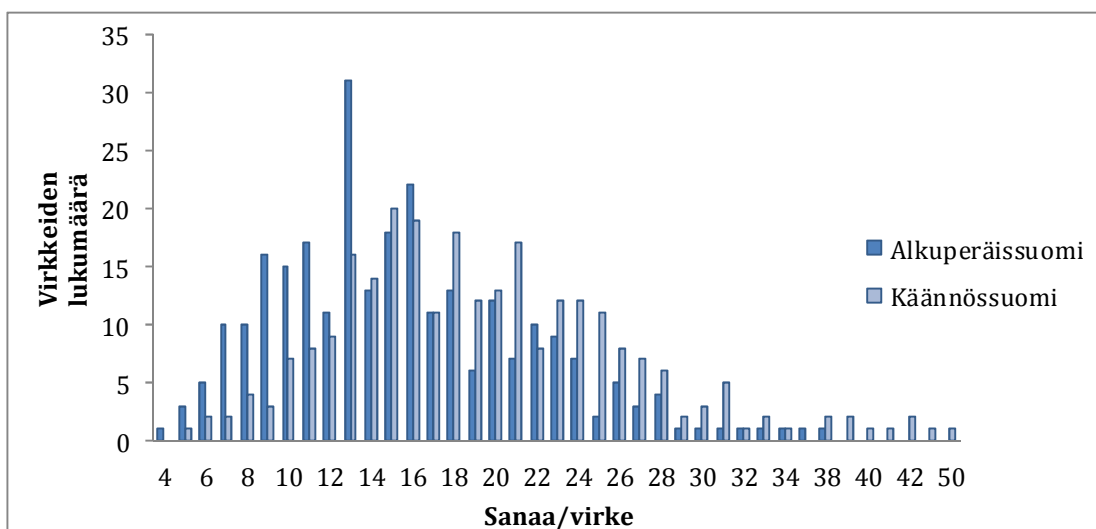
Tarkastellut käännessuomen virkkeet ovat pidempiä kuin alkuperäissuomen virkkeet. Tältä osin tulokset ovat samansuuntaisia kuin Vehmas-Lehdon (1989, 136–138) tutkimustulokset, joiden mukaan käännessuomen virkepituus oli keskimäärin 16,8 sanaa ja alkuperäissuomen 13,5 sanaa.

Kun tarkastellaan temporaalirakenteita sisältäviä virkeitä, havaitaan, että käännessuomen aineiston keskimääräinen virkepituus on 19,5 sanaa. Vastaavasti alkuperäissuomen aineiston temporaalirakenteita sisältävät virkkeet ovat keskimäärin 15,5 sanaa pitkiä.

KUVIO 9. Alkuperäissuomen ja käännessuomen temporaalirakenteita sisältävien virkkeiden keskimääräinen pituus (sanaa/virke)

Luvut osoittavat, että molempien aineistojen temporaalirakenteita sisältävien virkkeiden keskimääräiset virkepituudet ovat pidempiä verrattuna alkuperäissuomen (12,7 sanaa) ja kään-
 nössuomen (15,2 sanaa) koko aineistoista laskettuihin keskimääräisiin virkepituuksiin. Lu-
 vuista huomataan myös, että käännössuomen virkkeet ovat selkeästi myös temporaalirakentei-
 ta sisältävien virkkeiden osalta pidempiä kuin alkuperäissuomen virkkeet. Eroja *essA*- ja *tUA*-
 muotojen välillä on vähän. Käännössuomessa *essA*-muotoja sisältävät virkkeet ovat keski-
 määrin 20,1 sanan pituisia ja *tUA*-muotoja sisältävien virkkeiden pituus on keskimäärin 18,9
 sanaa. Alkuperäissuomen aineistossa *essA*-rakenteita sisältävät virkkeet ovat keskimäärin 15,5
 sanan pituisia ja *tUA*-muotoja sisältävät virkkeet ovat lähes samanpituisia, kun ne ovat pituu-
 deltaan keskimäärin 15,2 sanaa. Aineistot ovat samankaltaisia siinä suhteessa, että *essA*-
 rakenteita sisältävät virkkeet ovat pidempiä kuin *tUA*-muotoja sisältävät virkkeet. Kuitenkin
 käännössuomessa sekä *essA*- että *tUA*-muotojen osalta virkkeet ovat alkuperäissuomeen ver-
 rattuna selvästi pidempiä. Lisäksi käännössuomen *essA*- ja *tUA*-muotojen väliset erot ovat
 suuremmat. Virkkeiden pidentymisen temporaalirakenteen käytön yhteydessä voisi ajatella
 kertovan siitä, että jos tiivistävää rakennetta käytetään, pakataan virkkeeseen vielä lisää in-
 formaatiota, mikä pidentää virkettä. Aineistojen virkeitä pidentävät muun muassa alisteistei-
 set sivulauseet sekä asioiden muutosten kuvaaminen aiempaan nähden, kuten korkojen tai eri
 valuuttojen välisten suhteiden muutokset. Lisäksi eripituisten virkkeiden määrissä on myös
 aineistojen välillä eroja. Kuten kuvioista 10 nähdään, on alkuperäissuomessa selvästi enem-
 män lyhyempiä temporaalirakenteita sisältäviä virkeitä kuin käännössuomessa. Selvästi eni-
 ten alkuperäissuomessa on 13-sanaisia virkeitä (31 kappaletta).

KUVIO 10. Alkuperäissuomen ja käännössuomen temporaalirakenteita sisältävien virkkeiden jakautuminen sanamäärien (sanaa/virke) mukaan ja eri sanamääräisten virkkeiden lukumäärät

Käännössuomessa on vastaavasti enemmän pidempiä, yli 23-sanaisia virkkeitä verrattuna alkuperäissuomeen. Käännössuomessa ei eniten esiintyvä virkepituus erotu yhtä selkeästi muiden virkkeiden määrästä kuin alkuperäissuomessa. Käännössuomessa on eniten 15 sanan pituisia virkkeitä (20 kappaletta). Myös 16-sanaisia ja 18-sanaisia virkkeitä on käännössuomessa lähes yhtä paljon, sillä 16-sanaisia on 19 kappaletta ja 18-sanaisia 18 kappaletta.

Kuviosta nähdään myös molempien aineistojen lyhinten ja pisinten virkkeiden pituudet. Molempien aineistojen lyhimät temporaalirakenteita sisältävät virkkeet sisältävät alle kuusi sanaa. Käännössuomen aineiston lyhin virke, joka sisältää temporaalirakenteen, on otsikossa ja siinä on viisi sanaa. Varsinaisessa tekstissä lyhin virke on kuuden sanan mittainen (esimerkki 40). Alkuperäissuomen aineiston lyhin virke on myös otsikossa ja virke on neljän sanan pituinen. Myös varsinaisessa tekstissä lyhin alkuperäissuomen virke on lyhyempi kuin käännössuomen vastaava virke ja sisältää viisi sanaa (esimerkki 41).

40) *Talouden elpyessä varastot alkavat jälleen kasvaa.* (Kuukausikatsaus 9/2009, 66)

41) *Tämä havainnollistuu tarkasteltaessa kokonaistyöpanosta osatekijöittäin[...].* (Talouden näkymät 1/2010, 34)

Kun tutkitaan pisimpiä temporaalirakenteen sisältäviä virkkeitä aineistoissa, niin saadaan selville, että pisin virke käännössuomen aineistossa sisältää jopa 50 sanaa (esimerkki 42). Alkuperäissuomen aineiston pisin virke on lyhyempi kuin käännössuomen pisin virke ja se sisältää 38 sanaa (esimerkki 43).

42) *Taustalla saattaa olla paitsi sijoitusten aktiivinen siirtäminen tuottojen kehityksen mukaan myös passiivisempi sijoituskäyttäytyminen, esimerkiksi siten, että korkeiden tai nousevien korkojen aikana tehdyistä lyhytaikaisista määräaikaistalletuksista on erääntyessään tullut automaattisesti yön yli -talletuksia eikä varoja ole sittemmin sijoitettu muihin kohteisiin, etenkin kun korkoerot yön yli -talletuksiin nähden ovat sillä välin supistuneet voimakkaasti.* (Kuukausikatsaus 9/2009, 22)

43) *Viime vuosituhannen vaihdetta lähestyttäessä, kun euroseteleiden ja -metallirahojen tuotanto oli jo hyvässä vauhdissa ja monet tärkeät ratkaisut, kuten automaattien testaus ja ennakkojakelun säännökset, oli tehty, alkoi huomio valmistelussa kiinnittyä entistä enemmän mahdollisiin toimintaympäristön muutoksiin yhteisen käteisrahan liikkeeseenlaskun jälkeen.* (Euro & Talous 2/2009, 44)

7.6 Yhteenveto

Analyysi osoitti temporaalirakenteiden käytössä olevan sekä eroja että yhtäläisyyksiä aineistojen välillä. Temporaalirakenteita esiintyy alkuperäissuomen aineistossa 289 ja käännessuomessa 288 kertaa. Koska rakenteita on yllättävästi molemmissa aineistoissa lähes saman verran, ei kokonaisesiintymien perusteella käännessuomessa ole havaittavissa epätyypillisiä frekvenssejä alkuperäissuomeen nähden. Tuhanteen virkkeeseen suhteutetut luvut kuitenkin osoittavat, että käännessuomessa suositaan hieman enemmän temporaalirakennetta kuin alkuperäissuomessa. Tulokset ovat samansuuntaisia Eskolan (2002) ja Puurtisen (2005) tutkimustulosten kanssa, joiden mukaan temporaalirakenteita käytetään käännessuomessa enemmän kuin alkuperäissuomessa. Tämän tutkimus ei kuitenkaan osoittanut yhtä selkeitä eroja kokonaisuudessaan kuin aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet. Siihen vaikuttaa varmasti vahvasti erot tekstilajien välillä, sillä Eskolan (2002) ja Puurtisen (2005) aineistot olivat kaunokirjallisuutta.

Analyysi paljasti eroja tutkittujen aineistojen temporaalirakenteiden aikasuhteiden jakautumisessa, vaikka rakenteiden kokonaisuudet ovat lähes toistensa kaltaisia. Käännessuomessa esiintyy vähemmän samanaikaisuutta ilmaisevan temporaalirakenteen *essA*-muotoja, kun taas aiemmin ilmaisevaa *tUA*-muotoa suositaan käännessuomessa huomattavasti enemmän kuin alkuperäissuomessa. Voidaan olettaa, että *essA*-muodon aliedustuminen ja *tUA*-muodon yliedustuminen käännessuomen aineistossa alkuperäissuomen aineistoon nähden johtuvat käännessuomen prosessista ja siihen vaikuttavista eri tekijöistä, koska määrät poikkeavat alkuperäissuomen aineiston määristä. Tässä yhteydessä pitäisi tutkia kuitenkin myös käännessuomen lähteistä, jotta nähtäisiin tarkemmin, mistä erot aineistojen välillä aiheutuvat. Kääntäjien voidaan ajatella tuntevan tekstilajikonventiot ja pyrkivän konventioiden mukaisesti tiiviiseen ilmaisuun, jolloin he käyttävät etenkin *tUA*-rakenteita enemmän.

Mielenkiintoiseksi osoittautuivat myös erot temporaalirakenteen määrissä suhteessa yleiskieleen. Temporaalirakenteen *essA*-muotoa käytetään alkuperäissuomen aineistossa tuhatta virkettä kohden enemmän kuin yleiskielessä. Alkuperäissuomen ero ei ole yllättävä, kun otetaan huomioon tutkittujen tekstien tekstilaji ja se, että kyseessä ovat erikoisalan tekstit, joissa oletetaan olevan enemmän tiivistäviä infiniittisiä muotoja. Sen sijaan yllättävä tutkimustulos oli, että yleiskieleen verrattuna tarkasteltu käännessuomi oli temporaalirakenteen *essA*-muotojen

osalta enemmän yleiskielen kaltaista kuin alkuperäissuomi. Myös *tUA*-muotojen osalta tulokset käännössuomesta suhteessa yleiskieleen yllättivät, koska käännössuomessa *tUA*-muotoja käytetään jopa kolme kertaa enemmän tuhannessa virkkeessä kuin yleiskielessä. Alkuperäissuomen osalta *tUA*-muotojen käyttö noudattelee yleiskielen tutkimustulosten suuntausta, vaikkakin alkuperäissuomessa *tUA*-muotoja käytetään hieman vähemmän kuin yleiskielessä.

Analyysistä selvisi, että temporaalirakenteen sisältäviä virkkeitä on molemmissa aineistoissa vähemmän kuin rakenteita, joten osa rakenteista esiintyy samassa virkkeessä toisen rakenteen kanssa. Kuitenkin suurimmassa osassa aineistossa esiintyvissä temporaalirakenteen sisältävissä virkkeissä rakenne esiintyy ainoana lauseenvastikkeena. Tällainen suuntaus oli havaittavissa sekä *essA*- että *tUA*-muotojen osalta molemmissa aineistoissa. Käännössuomelle näyttäisi alkuperäissuomen tavoin olevan tyypillistä, että rakenne esiintyy virkkeessä ainoana lauseenvastikkeena, sillä *essA*-muotojen tarkastelu osoitti sen esiintyvän ainoana lauseenvastikkeena 79,8 prosentissa tapauksista ja vastaavasti *tUA*-muodon osalta luku oli 89,9 prosenttia. Käännössuomen luvut ovat pienempiä kuin alkuperäissuomen luvut, koska käännössuomessa käytetään rakenteita suhteellisesti enemmän yhdessä toisen temporaalisen rakenteen kanssa ja etenkin referatiivirakenteen kanssa kuin alkuperäissuomessa. Kuitenkin rakenteiden käyttö on molemmissa aineistoissa hyvin samankaltaista, jos rakenteet esiintyivät virkkeissä samanlaisissa käyttöyhdistelmissä. Nämä virkkeet osoittivat, että molemmille aineistoille on tyypillistä, että molemmilla rakenteilla on sama hallitseva lause ja rakenteet ilmaisevat toisilleen rinnasteiset tapahtumat. Lisäksi käännössuomen aineistossa käytetään erilaisia yhdistelmiä sekä *essA*- että *tUA*-muodoista monipuolisemmin alkuperäissuomen aineistoon verrattuna. Virkkeiden ja niissä esiintyvien temporaali- ja referatiivirakenteiden perusteella voidaan sanoa, että käännössuomi näyttäisi olevan tiiviimpää tutkituissa virkkeissä rakenteiden osalta, joten hypoteesi käännössuomen yksinkertaistumisesta ei näytä toteutuvan kyseisissä virkkeissä.

Temporaalirakenteen ja hallitsevan lauseen suhdetta tarkastelemalla pyrittiin selvittämään, ilmaistaanko suhde aineistoissa eri tavoin. Tarkastelu osoitti, että *essA*-rakenteen ja hallitsevan lauseen suhde on suurimmassa osassa molempia aineistoja aikasuhte. Käännössuomessa havaittiin olevan enemmän aikasuhteita ilmaisevia rakenteita. Lisäksi molemmissa aineistoissa on syysuhteeksi ja ehtolauseeksi tulkittavia rakenteita. Syysuhteita ilmaisevia rakenteita on molemmissa aineistoissa lähes saman verran, mutta ehtoa ilmaisevia temporaalirakenteita, kuten *toteutuessaan*, on alkuperäissuomen aineistossa selkeästi enemmän. Näiden lisäksi mo-

lemmissä aineistoissa on myös muutamia rakenteita, jotka voidaan tulkita joko *kun-*, *koska-* tai *jos-*lauseiksi. Temporaalirakenteen *tUA*-muodon osalta aineistojen välillä on havaittavissa enemmän eroja. Alkuperäissuomen aineistossa käytetään eniten temporaalirakenteen *tUA*-muotoa kuvaamaan ajankohtaa, johon hallitsevan lauseen tapahtuma sijoittuu. Sen sijaan käännössuomessa käytetään selvästi eniten temporaalirakenteen *tUA*-muotoa ilmaisemaan hallitsevan lauseen kanssa rinnasteista, tasaveroista tilannetta. Myös alkuperäissuomessa *tUA*-muotoa käytetään kuvaamaan rinnakkaista tilannetta, mutta huomattavasti vähemmän kuin käännössuomessa. Lisäksi molemmissa aineistoissa on myös tapauksia, joissa suhde voidaan tulkita syysuhteeksi. Tällaisia rakenteita on *tUA*-muotojen osalta alkuperäissuomen aineistossa enemmän kuin käännössuomessa. Erot sekä *essA-* että *tUA*-muotojen osalta selittyvät osittain sillä, että käännössuomen aineistossa tarkastellaan lukujen muutosta suhteessa aiempiin lukuihin alkuperäissuomea enemmän. Voidaan myös ajatella, että lähdetekstillä on vaikutuksensa kääntäjän valintoihin ja siten myös käännössuomen rakenteiden käyttötapoihin, vaikka lähdetekstejä ei tutkielmassa tarkasteltukaan. Mielenkiintoista kuitenkin on, että rakenteita käytetään aikasuhteen lisäksi myös muissa merkityksissä molemmissa aineistoissa. Sen voidaan ajatella osittain johtuvan tekstilajin ja tekstilajikonventioiden vaikutuksista kirjoittajien ja kääntäjien ratkaisuihin.

Analyysissä tutkittiin myös temporaalirakenteen subjektin käyttäytymistä. Temporaalirakenteen *essA*-muotojen tarkastelusta selvisi sekä käännössuomessa (58,5 %) että alkuperäissuomessa (67,6 %) käytettävän temporaalirakenteella useimmissa tapauksissa eri subjektia kuin hallitsevassa lauseessa. Alkuperäissuomessa erisubjektisia *essA*-muotoja on kuitenkin hieman enemmän kuin käännössuomessa. Toiseksi yleisintä on rakenteen esiintyminen ilman subjektia. Näitä rakenteita on käännössuomessa hieman enemmän kuin alkuperäissuomessa, esimerkiksi *tarkasteltaessa*, *analysoitaessa*, *arvioitaessa*. Rakenteiden melko runsas käyttö ilman subjektia ei ole yllättävää, kun otetaan huomioon tekstilaji ja erikoiskielille tyypillinen pyrkimys ilmaista asiat passiivilauseilla. Temporaalirakenteen *essA*-muodon subjekti on sama kuin hallitsevan lauseen subjekti molemmissa aineistoissa hieman alle 10 prosentissa tapauksista. Temporaalirakenteen *tUA*-muotojen subjektin tarkastelu osoitti sen, että *tUA*-muotoa käytetään joko samasubjektisena tai erisubjektisena. Aiemmuutta ilmaisevan muodon subjektin käytössä on huomattavia eroja aineistojen välillä. Käännössuomessa *tUA*-muotoa suositetaan suurimmassa osassa (58,9 %) tapauksista samasubjektisena, kun taas alkuperäissuomelle on yleisempää (79,5 %) käyttää rakenteella eri subjektia kuin hallitsevassa lauseessa.

Kun verrataan tutkimustuloksia Eskolan (2002, 141–142) tuloksiin temporaalirakenteen subjektista, havaitaan, että tämän tutkielman tulokset eroavat huomattavasti niistä. Tulokset poikkeavat Eskolan (mts. 141–142) tuloksista, koska tutkielman aineistoissa *essA*-rakenne on useimmiten erisubjektinen ja Eskolan aineistossa samasubjektinen. Myös ilman subjektia käytettävien *essA*-muotojen osalta tämän tutkielman tulokset poikkeavat Eskolan tuloksista, koska alkuperäisluomassa käytetään käännösuomea vähemmän rakennetta ilman subjektia. Temporaalirakenteen *tUA*-muodon osalta tämän tutkielman tulokset ovat osittain samansuuntaiset kuin Eskolan (mts. 142) tulokset, joiden mukaan *tUA*-muotoja käytetään käännösuomessa samasubjektisena enemmän kuin alkuperäisluomassa. Kuitenkin Eskola (mts.) havaitsi myös alkuperäisluomassa käytettävän eniten samasubjektisia rakenteita, mikä ei tämän tutkielman aineistoissa kuitenkaan näytä toteutuvan, vaan alkuperäisluomassa on huomattavasti enemmän erisubjektisia rakenteita. Erojen voidaan ajatella johtuvan tekstilajien ja tekstien sisältöjen eroista.

Aineistojen virkepituuksien analyysistä selvisi, että käännösuomen keskimääräinen virkepituus (15,2 sanaa) on hieman pidempi kuin alkuperäisluomen virkepituus (12,7 sanaa). Tulosten perusteella aineistojen virkkeet ovat pidempiä kuin yleiskielen virkkeet, sillä Eskolan ym. (1989, 5) tulosten perusteella yleiskielen virkepituus on 12,2 sanaa. Tulos ei sinänsä ole yllättävä, koska aineistot ovat erikoiskielisiä tekstejä. Tulokset virkepituuksista ovat samansuuntaisia Vehmas-Lehdon (1989, 136–138) tulosten kanssa, jotka myös osoittivat käännösuomen virkkeiden olevan pidempiä kuin alkuperäisluomen virkkeet. Koko aineiston virkepituuksien tarkastelusta selvisi, että käännösuomen virkkeiden osalta käännöskielen lause-tasoinen yksinkertaistuminen ei toteudu tässä tutkielmassa. Temporaalirakenteita sisältävien virkkeiden pituuksien tarkastelu erikseen osoitti sekä käännösuomen että alkuperäisluomen virkkeiden pidentyvän, jos virkkeessä on tiivistävä temporaalirakenne. Rakenteiden tarkastelusta selvisi myös, että molemmissa aineistoissa *essA*-muotoja sisältävät virkkeet ovat pidempiä kuin *tUA*-muotoja sisältävät virkkeet. Myöskään temporaalirakenteita sisältävien virkkeiden keskimääräisten pituuksien perusteella ei käännösuomen voi sanoa yksinkertaistuvan suhteessa alkuperäisluomeen.

8 Lopuksi

Tutkielman tavoitteena oli selvittää, toteutuvatko käänösuniversaaleiksi oletetut hypoteesit epätyypillisistä frekvensseistä ja lausetasoisesta yksinkertaistumisesta talouskielisessä aineistossa. Tarkastelun kohteena olivat temporaalirakenne ja virkkeet, joissa rakenne esiintyy. Tavoitteena oli myös selvittää, miten temporaalirakenteita käytetään käänössuomen ja alkuperäissuomen aineistoissa ja onko rakenteiden käytössä havaittavissa eroja aineistojen välillä.

Tutkimus osoitti, että tarkastelluissa Euroopan keskuspankin *Kuukausikatsauksissa* käytetään vain hieman enemmän temporaalirakenteita kuin alkuperäissuomen aineistossa. Erot eivät kuitenkaan kokonaismäärien osalta olleet kovin suuret. Tulokset ovat samansuuntaisia aikaisempien tutkimusten tulosten kanssa, vaikka aikaisemmissa tutkimuksissa erot kokonaismäärissä ovat osoittautuneet selkeämmiksi. Käänöksille ominaisia epätyypillisiä frekvenssejä havaittiin temporaalirakenteen eri aikasuhteissa talouskielessäkin, vaikka eri tavalla kuin aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet.

Analyysin perusteella temporaalirakenteen samanaikaisuutta ilmaiseva *essA*-muoto näyttää aliedustuvan käänössuomessa alkuperäissuomeen nähden, kun taas *tUA*-muoto yliedustuu selvästi käänössuomen aineistossa. Temporaalirakenteiden käyttötavoissa ilmeni enemmän eroja *tUA*-muodon käytössä käänössuomen ja alkuperäissuomen aineistojen välillä. Suurimmat erot aineistoissa ilmenivät *tUA*-muodon osalta aikasuhteiden ja merkityssuhteiden jakautumisessa sekä subjektin ilmaisussa. Tutkimustulokset temporaalirakenteiden käytöstä aineistoissa vahvistivat, että talouskielessä käytetään temporaalirakenteita eri tavoin kuin yleiskielessä.

Lisäksi analyysin perusteella selvisi, että tutkituissa suomennetuissa talousteksteissä käytetään temporaalirakennetta tiiviimmin sekä monipuolisemmissa yhdistelmissä kuin tarkastelluissa alkuperäissuomen talousteksteissä, joten tarkasteltujen virkkeiden osalta ei käänöskielen lausetasoinen yksinkertaistumishypoteesi saanut tukea. Myös tulokset virkepituuksista osoittivat, että käänössuomen lausetasoinen yksinkertaistuminen ei toteudu tämän tutkielman aineistossa, koska käänössuomen aineiston virkkeet ovat selvästi pidempiä sekä alkuperäissuomeen että yleiskieleen verrattuna. Myöskään aiemmissa tutkimuksissa ei ole saatu yksiselitteistä tukea käänössuomen lausetasoiselle yksinkertaistumiselle.

Tutkimustulosten perusteella voidaan sanoa, että käännöskielen yksinkertaistuminen ei temporaalirakenteiden osalta tutkitussa talouskielisessä aineistossa toteudu. Koska tulokset rajoittuvat koskemaan kuitenkin vain yhtä lauseenvastiketta ja sen sisältäviä virkkeitä, ei koko aineistoa kattavia yleistyksiä voida tehdä. Siksi olisikin mielenkiintoista selvittää, ovatko tulokset myös muiden lauseenvastikkeiden osalta samankaltaisia kuin tämän tutkimuksen tulokset osoittivat. Tutkimuksen myötä heräsi myös kysymyksiä siitä, onko aineistossa havaittavissa esimerkiksi sanastollista yksinkertaistumista tai muita käännösuniversaaleja. Olisi myös kiinnostavaa tutkia, mitkä tekijät vaikuttavat erityisesti taloustekstejä kääntävien kääntäjien ratkaisuihin, valintoihin sekä talousaiheisiin käännöksiin. Vaikka tutkimuksessa saatiin pääosin tietoa vain yhdestä lauseenvastikkeesta, osoittaa tutkimus kuitenkin sen, että myös suomennettu talouskieli eroaa alun perin suomeksi kirjoitetusta kielestä.

Lähteet

Tutkimusaineisto

Käännössuomen aineisto

Kuukausikatsaus 3/2008
Kuukausikatsaus 9/2008
Kuukausikatsaus 3/2009
Kuukausikatsaus 9/2009
Kuukausikatsaus 3/2010

Alkuperäissuomen aineisto

Talouden näkymät 1/2008
Talouden näkymät 2/2008
Talouden näkymät 1/2009
Talouden näkymät 2/2009
Talouden näkymät 1/2010
Euro & Talous 2/2009
Euro & Talous 3/2009
Euro & Talous 4/2009
Euro & Talous 1/2010

Muut lähteet

Baker, Mona 1993. Corpus Linguistics and Translation Studies - Implications and Applications. Baker, Mona, Francis, Gill & Tognini-Bonelli, Elena (toim.) *Text and Technology: in honour of John Sinclair*. Benjamins, Amsterdam. 233–250.

Baker, Mona 1995. Corpora in Translation Studies. An Overview and Some Suggestions for Future Research. *Target* 7:2. 223–245.

Becker, Andrea & Hundt, Markus 1998. Die Fachsprache in der einzelsprachlichen Differenzierung. Hoffmann, Lothar, Kalverkämper, Hartwig & Wiegand, Herbert Ernst (toim.) 118–133.

- Bernardini, Silvia & Zanettin, Federico 2004. When is a Universal not a Universal? Mauranen, Anna & Kujamäki, Pekka (toim.) 52–62.
- Blum-Kulka, Shoshana 1986. Shifts of Cohesion and Coherence in Translation. House, Juliane & Blum-Kulka, Shohsana (toim.) *Interlingual and Intercultural Communication: Discourse and Cognition in Translation and Second Language Acquisition Studies*. Narr, Tübingen. 17–35.
- Chesterman, Andrew 1997. *Memes of Translation. The Spread of Ideas in Translation Theory*. Benjamins, Amsterdam.
- Chesterman, Andrew 2000. A Causal Model for Translation Studies. Olohan, Maeve (toim.) *Intercultural Faultlines. Research Models in Translation Studies I, Textual and Cognitive Aspects*. St. Jerome, Manchester. 15–27.
- Chesterman, Andrew 2004a. Beyond the particular. Mauranen, Anna & Kujamäki, Pekka (toim.) 33–49.
- Chesterman, Andrew 2004b. Hypotheses about translation universals. Hansen, Gyde & Malmkjær, Kirsten & Gile, Daniel (toim.) *Claims, Changes and Challenges in Translation Studies. Selected Contribution from the EST Congress, Copenhagen 2001*. Benjamins, Amsterdam. 1–14.
- DUW 2003 = *Deutsches Universalwörterbuch*. 2003. 5. painos. Dudenverlag, Mannheim.
- Eskola, Sari 2002. *Syntetisoivat rakenteet käännessuomessa. Suomennetun kaunokirjallisuuden ominaispiirteiden tarkastelua korpusmenetelmillä*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 30.
- Eskola, Sari 2005. Lauserakenteiden käytön piirteitä suomennetussa kaunokirjallisuudessa. Mauranen, Anna & Jantunen, Jarmo H. (toim.) 225–243.
- Eskola, Sari & Tommola, Hannu 2000. Komitatiivi ja kääntämisen lainalaisuudet. Jauhola, Päivi, Järvi, Outi & Wilske, Detlef (toim.) *Erikoiskielet ja käännösteoria*. VAKKI-symposiumi XX. Vaasa 11.–13.2.2000. 96–109.
- European Central Bank 2010. *ECB: The first ten years*. [www-dokumentti]. Saatavilla www-muodossa: <http://www.ecb.europa.eu/ecb/10ann/html/index.en.html>. Luetu 12.11.2010
- Even-Zohar, Itamar 1990. Polysystem Theory. *Poetics Today*. 11:1. 9–26. [www-dokumentti] Saatavilla www-muodossa: <http://www.jstor.org/pss/1772666>. Luetu 10.1.2011

- Fluck, Hans-Rüdiger 1996. *Fachsprachen. Einführung und Bibliographie*. 5. korjattu ja laajennettu painos. Francke, Tübingen.
- Frawley, William 1984. Prolegomenom to a Theory of Translation. Frawley, William (toim.) *Translation: Literary, Linguistic, and Philosophical Perspectives*. University of Delaware Press, Newark. 159–175.
- Hiidenmaa, Pirjo 2000. Poimintoja virkakielen rekisteristä. Heikkinen, Vesa & Hiidenmaa, Pirjo & Tiililä, Ulla. *Teksti työnä, virka kielenä*. Gaudeamus, Helsinki. 35–62.
- Hoffmann, Lothar 1985. *Kommunikationsmittel Fachsprache. Eine Einführung*. 2. korjattu painos. Narr, Tübingen.
- Hoffmann, Lothar 1998. Syntaktische und morphologische Eigenschaften von Fachsprachen. Hoffmann, Lothar, Kalverkämper, Hartwig & Wiegand, Herbert Ernst (toim.). 416–427.
- Hoffmann, Lothar, Kalverkämper, Hartwig & Wiegand, Herbert Ernst (toim.) 1998. *Fachsprachen - Ein internationales Handbuch zur Fachsprachenforschung und Terminologiewissenschaft. Halbband 1. Languages for special purposes - An international handbook of special-language and terminology research*. Vol. 1. de Gruyter, Berlin.
- Hundt, Markus 1998. Neuere institutionelle und wissenschaftliche Wirtschaftssprachen. Hoffmann, Lothar, Kalverkämper, Hartwig & Wiegand, Herbert Ernst (toim.). 1296–1304.
- Iisa, Katariina, Oittinen, Hannu & Piehl, Aino 2006. *Kielenhuollon käsikirja*. 6. laajennettu ja päivitetty painos. Gummerus, Jyväskylä.
- Ikola, Osmo, Palomäki, Ulla & Koitto, Anna-Kaisa 1989. *Suomen murteiden lauseoppia ja tekstikielioppia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 511. SKS, Helsinki.
- Itkonen, Terho & Maamies, Sari 2007. *Uusi kieliopas*. 3. tarkistettu painos. Tammi, Helsinki.
- Jantunen, Jarmo H. 2002. Käännösuomen leksikaalisesta (epä)tyypillisyydestä. Korpustutkimuksen kertomaa. Koskela, Merja & Pilke, Nina (toim.) *Erikoiskielet ja käännösteoria*. VAKKI-symposiumi XXII. Vaasa 9.–10.2.2002. 131–140.
- Jantunen, Jarmo H. 2004. *Synonymia ja käännösuomi. Korpusnäkökulma sanamerkityksisyyden kontekstuaalisuuteen ja käännöskielen leksikaalisiin erityispiirteisiin*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 35.

- Jantunen, Jarmo H. & Eskola, Sari 2002. Käännössuomi kielivarianttina: Syntaktisia ja leksi-
kaalisia erityispiirteitä. *Virittäjä* 2/2002. 184–207.
- Kalverkämper, Hartwig 1998. Rahmenbedingungen für die Fachkommunikation. Hoffmann,
Lothar, Kalverkämper, Hartwig & Wiegand, Herbert Ernst. (toim.). 24–47.
- Karhu, Anna 1997. Suomennosten nominaalilausekkeiden piilopoikkeamat. Mauranen, Anna
& Puurtinen, Tiina (toim.) *Translation Acquisition Use*. AFinLA sarjan julkaisu. No.
55. 71–87. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys, Jyväskylä.
- Karvonen, Pirjo 1996. Missä on taloustekstin ihminen? Kalliokoski, Jyrki (toim.) *Teksti ja
ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä*. Helsingin yliopiston suomen kielen
laitos, Helsinki. 151–167.
- Kielitoimiston sanakirja* 2006. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 140. Osa 2.
Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Helsinki. .
- Laviosa, Sara 1997. How Comparable Can 'Comparable Corpus' Be? *Target* 9:2. Benjamins,
Amsterdam. 289–319.
- Laviosa-Braithwaite, Sara 1996. *The English Comparable Corpus (ECC): A Resource and a
Methodology for The Empirical Study of Translation*. UMIST, Manchester.
- Lemnitzer, Lothar & Zinsmeister, Heike 2006. *Korpuslinguistik - Eine Einführung*. Narr, Tü-
bingen.
- Mauranen, Anna 2000. Strange Strings in Translated Language A Study on Corpora. Olohan,
Maeve (toim.) *Intercultural Faultlines. Research Models in Translation Studies I, Tex-
tual and Cognitive Aspects*. St. Jerome, Manchester. 119–141.
- Mauranen, Anna & Jantunen, Jarmo H. (toim.) 2005. *Käännösuomeksi. Tutkimuksia suo-
mennosten kielestä*. Tampere Studies in Language, Translation and Culture, Sarja A.
Tampere University Press, Tampere.
- Mauranen, Anna & Kujamäki, Pekka (toim.) 2004. *Translation Universals. Do They Exist?*
Benjamins, Amsterdam.
- Nevalainen, Sampo 2005. Köyhtyykö kieli käännettäessä? Mitä taajuuslistat kertovat suo-
mennosten sanastosta. Mauranen, Anna & Jantunen, Jarmo H. (toim.). 139–160.
- Olohan, Maeve 2004. *Introducing Corpora in Translation Studies*. Routledge, London &
New York.

- Paloposki, Outi 2005. Käännössuomen synty. Mauranen, Anna & Jantunen, Jarmo H. (toim.). 15–31.
- Puurtinen, Tiina 1995. *Linguistic Acceptability In Translated Children's Literature*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 15.
- Puurtinen, Tiina 2005. Käännössuomen piirteitä lastenkirjallisuudessa. Mauranen, Anna & Jantunen, Jarmo H. (toim.). 211–223.
- Seitovirta, Taina 2010. *Euroopan kuukausikatsauksen kääntäminen*. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. Vastaanottaja: Johanna Pulla. Lähetetty 7.4.2010. Luettu 7.4.2010
- Spillner, Bernd 2002a. Fachtexte im interkulturellen Vergleich. Kontrastive Pragmatik deutscher, finnischer und französischer Wirtschaftstexte. Nuopponen, Anita, Harakka, Terttu & Tatje, Rolf (toim.) 2002. *Interkulturelle Wirtschaftskommunikation. Forschungsobjekte und Methoden*. Vaasan yliopisto. 144–164.
- Spillner, Bernd 2002b. Monikielisyys, kontrastiivinen kielitiede, kulttuurienvälinen erikoiskielisten tekstien vertailu. Nuopponen, Anita, Harakka, Terttu & Tatje, Rolf (toim.) 2002. *Interkulturelle Wirtschaftskommunikation. Forschungsobjekte und Methoden*. Vaasan yliopisto. 31–40.
- Stolze, Radegundis 1999. *Die Fachübersetzung. Eine Einführung*. Narr, Tübingen.
- Stolze, Radegundis 2002. Der übersetzerische Umgang mit Fachtexten. Koskela, Merja & Pilke, Nina (toim.) *Erikoiskielet ja käännösteoria*. VAKKI-symposiumi XXII. Vaasa 9.–10.2.2002. 9–30.
- Suomen Pankki 2010a. *Euro & talous*. [www-dokumentti]. Saatavilla www-muodossa: http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/euro_ja_talous/Pages/default.aspx. Luettu 24.1.2011
- Suomen Pankki 2010b. *Kuukausikatsaus*. [www-dokumentti]. Saatavilla www-muodossa: http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/ekp_julkaisuja/kuukausikatsaus/Pages/default.aspx. Luettu 24.1.2011
- Suomen Pankki 2010c. *Suomen Pankki*. [www-dokumentti]. Saatavilla www-muodossa: http://www.suomenpankki.fi/fi/suomen_pankki/Pages/default.aspx. Luettu 24.1.2011

- Suomen Pankki 2010d. *Talouden näkymät*. [www-dokumentti]. Saatavilla www-muodossa: http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/euro_ja_talous/talouden_nakymat/Pages/default.aspx. Luettu 24.1.2011
- Terminologian sanasto* 2006. TSK 36. Sanastokeskus TSK:n termipankki. Tekniikan sanastokeskus, Helsinki. Saatavilla www-muodossa: <http://www.tsk.fi/tepa/netmot.exe?UI=figr&height=158>. Luettu 28.1.2011
- Tirkkonen-Condit, Sonja 2002. Translationese – a myth or an empirical fact? A study into the linguistic identifiability of translated language. *Target* 14:2. 207–220.
- Tirkkonen-Condit, Sonja 2005. Häviävätkö uniikkiaineokset käännessuomesta? Mauranen, Anna & Jantunen, Jarmo H. (toim.) 2005. 123–137.
- Toury, Gideon 1995. *Descriptive Translation Studies and beyond*. Benjamins, Amsterdam.
- Toury, Gideon 2004. Probabilistic explanations in translation studies. Mauranen, Anna & Kujamäki, Pekka (toim.). 16–32.
- Vanderauwera, Ria 1985. *Dutch novels translated into English. The Transformation of a "Minority" Literature*. Rodopi, Amsterdam.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 1989. *Quasi-correctness. A critical study of Finnish translations of Russian journalistic text*. Neuvostoliittoinstituutti, Helsinki.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 2003. Syteen vai saveen? Eksplikointi käänösstrategiana. Koskela, Merja & Pilke, Nina (toim.) *Erikoiskielet ja käänösteoria*. VAKKI-symposiumi XXIII. Vaasa 8.–9.2.2003. 330–337.
- Viertö, Annastiina 1999. Tilastokieli "alentaa" ilmaisukykyä. *Kielikello* 1/1999. 27–29.
- Vilkuna, Maria 2000. *Suomen lauseopin perusteet*. 2. korjattu painos. Kotimaisten kielen tutkimuskeskuksen julkaisuja 90. Edita, Helsinki.
- VISK= Hakulinen, Auli, Vilkuna, Maria, Korhonen, Riitta, Koivisto, Vesa, Heinonen Tarja Riitta & Alho, Irja (toim.) 2004. *Iso suomen kielioppi*. Verkko-versio. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, SKS, Helsinki. Saatavilla www-muodossa: <http://kaino.kotus.fi/visk/etusivu.php>. Luettu 19.1.2011
- Wiik, Kalevi 1983. Mikä lauseenvastike on? Hakulinen, Auli & Leino, Pentti (toim.). *Nyky-suomen rakenne ja kehitys. Näkökulmia kielen rakenteisiin 1*. Tietolipas 93. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, SKS, Helsinki. 270–294.

DEUTSCHE KURZFASSUNG

Universität Tampere
Fachbereich für Sprach-, Translations- und Literaturwissenschaften
Multilinguale Kommunikation und Translationswissenschaft
B-Arbeitssprache Deutsch

PULLA, JOHANNA: Übersetzungsuniversalien und Temporalstrukturen in der
Wirtschaftssprache

Magisterarbeit: 62 Seiten; Deutsche Kurzfassung 12 Seiten
März 2011

1 Einleitung

In der vorliegenden Arbeit wird untersucht, ob im Übersetzungsfinnischen der Wirtschaftssprache Übersetzungsuniversalien wie untypische Frequenzen oder Vereinfachung im Vergleich zum Originalfinnischen vorkommen. Das Ziel der Studie ist nicht, allgemeine Informationen über alle Übersetzungen zu bekommen, sondern das Ziel ist, die Hypothesen zu Übersetzungsuniversalien mit neuem Material und in einer neuen Textsorte zu prüfen. Das Forschungsmaterial umfasst fünf ins Finnische übersetzten Monatsberichte der Europäischen Zentralbank und neun ursprünglich auf Finnisch geschriebene Publikationen der Bank von Finnland. Diese Veröffentlichungen wurden gewählt, weil sie von Wirtschaftssprache geprägt sind und thematisch miteinander vergleichbar sind.

In der Studie werden Temporalstrukturen der finnischen Sprache und die Sätze, in denen sie vorkommen, sowie die Anwendung von Konstruktionen betrachtet. Es werden auch andere Infinitivkonstruktionen einbezogen, wenn sie in denselben Sätzen mit Temporalstrukturen vorkommen. Gleichzeitig wird auch beachtet, wie sich die Anwendung von Temporalstrukturen im Übersetzungsfinnischen von Konstruktionen des Originalfinnischen unterscheiden. Diese Studie konzentriert sich hauptsächlich auf eine Infinitivkonstruktion, weil die Menge der Untersuchungsfälle sonst den Rahmen einer Magisterarbeit sprengen würden.

Mit dieser Untersuchung werden neue Informationen über Temporalstrukturen in der finnischsprachigen Wirtschaftssprache und über ihre Anwendung in der übersetzten Wirtschaftssprache herausgearbeitet. Die Übersetzungsuniversalien sind in der Belletristik untersucht worden, aber es ist wichtig, auch andere Textsorten zu untersuchen, um abschätzen zu können, ob diese Universalien der Übersetzungen auch in anderen Textsorten vorkommen. Es

ist wichtig, die übersetzte Wirtschaftssprache in Augenschein zu nehmen, weil die Wirtschaft sehr stark Politik, Gesellschaft und Sprache beeinflusst – und natürlich die in diesem Fachbereich verwendete Sprache.

2 Wirtschaftssprache

Sprache kann in Gemeinsprache und in Fachsprache eingeteilt werden. Personen innerhalb eines Fachbereichs benutzen Fachsprache. Die Fachsprache unterscheidet sich von der Gemeinsprache vor allem durch Fachwortschatz und Fachausdrücke (DUW 2003, 511; Stolze 2002, 12). Die Fachsprache kann horizontal nach den Fachbereichen, zum Beispiel in die Sprache der Technik, der Medizin und des Rechts gegliedert werden (Fluck 1996, 16).

Auch die Wirtschaftssprache ist eine von den Fachsprachen. Die Fachsprachen können wiederum in drei vertikale Schichten eingeteilt werden (Hahn 1981, 283 laut Fluck 1996, 21). Auf der höchsten Stufe liegt die Theoriesprache, die in der Wissenschaft und in den Forschungen benutzt wird. Auf der zweiten Stufe liegt die fachliche Umgangssprache oder Werkstattsprache, die in der internen Kommunikation benutzt wird. Das heißt, dass die Fachleute die Werkstattsprache miteinander am Arbeitsplatz anwenden. Auf der dritten Stufe liegt die Verteilersprache, die Sprache der externen Kommunikation, die mit Kunden und Laien benutzt wird. (Fluck 1996, 21; Spillner 2002b, 33.) Hoffmann (1985, 64–70) klassifiziert die Fachsprachen noch genauer in fünf Schichten: Sprache der theoretischen Grundlagenwissenschaften, Sprache der experimentellen Wissenschaften, Sprache der angewandten Wissenschaften und der Technik, Sprache der materiellen Produktion und Sprache der Konsumtion. Nach dem Modell von Hoffmann (ebd.) kann die Sprache des untersuchten Materials der mittleren Stufe zugeordnet werden, also wo die Sprache der angewandten Wissenschaften und der Technik liegt. Die Sprache des Untersuchungsmaterials liegt auf der mittleren Stufe, weil Fachleute in Wirtschaftsinstitutionen diese Veröffentlichungen angefertigt haben und die Zielgruppen andere Banken oder Wirtschaftsinstitute sind.

Die Wirtschaftssprache besteht nicht zuletzt aus Numeralien, aus Statistiken und aus Verben, die Statistiken beschreiben (Karvonen 1996, 153; Hiidenmaa 2000, 35–36). Laut Kalverkämper (1998, 36) und Stolze (2002, 19) sind für die Fachsprachen typisch, dass abstrakte Sachen und die Handlung im Vordergrund, und die Akteure im Hintergrund stehen. In der Wirtschaftssprache wird behauptet das, dass Abstraktes wie *das Wachstum* und *die Inflation* im Vordergrund stehen. Daher sind die Sätze oft Passivsätze und enthalten viele Substantive und Attribute. Wenn Wirtschaftstexte übersetzt werden, ist es wichtig, dass die Informationen und der sachliche Inhalt ähnlich wie im Ausgangstext bleiben. Das Wichtigste ist, dass

die Übersetzungen adäquat im Vergleich zu den Ausgangstexten sind, und das erfordert, dass Übersetzer/innen auch Fachwissen über die Wirtschaft mitbringen sollten.

Die Fachsprachen unterscheiden sich von Gemeinsprache auch durch ihren Satzstrukturen (Hoffmann 1998, 416). In den Fachsprachen werden sehr viele knappe Ausdrücke gebraucht, um Sachverhalte knapp und präzise auszudrücken. Mit anderen Worten ist das Ziel die Ausdrucksökonomie. Das Ziel ist erreichbar, wenn kürzere Ausdrücke angewendet werden, zum Beispiel werden statt der finiten Form eines Verbs Infinitiv oder Partizip benutzt. (Fluck 1996, 56; Stolze 1999, 96.) In dieser Studie wird auch diese Sache untersucht, weil Temporalkonstruktion eine Infinitivform des Finnischen ist.

3 Übersetzungsuniversalien

Mona Baker (1993) hat als Erste von Übersetzungsuniversalien gesprochen. Baker (1993, 243) definiert Übersetzungsuniversalien als Eigenschaften, die typischer in den Übersetzungen sind als in den nicht-übersetzten Texten. Im Hintergrund der Übersetzungsuniversalien stehen die *Descriptive Translation Studies*. Das Ziel der Descriptive Translation Studies ist herauszufinden, wie Übersetzungen und der Übersetzungsprozess sind, und welche Faktoren sie beeinflussen (Toury 1995, 17–18; Chesterman 1997, 37.) Nach der Theorie der Descriptive Translation Studies (Toury 1995, 29) werden Übersetzungen als Teil der Zielkultur angesehen. Wenn dies der Fall ist, hat auch der Vergleich zwischen den Übersetzungen und „originalsprachigen Texten“ begonnen. Laut Frawley (1984, 169) bilden die Übersetzungen einen eigenen Code (*third code*) aus, der sich von den Codes der Ausgangs- und der Zielsprache unterscheidet. Nach den Beobachtungen von Frawley (ebd.) hat damit die Diskussion über die Unterschiede zwischen Übersetzungssprache und Originalsprache und über Übersetzungsuniversalien angefangen.

Die Übersetzungsuniversalien sind sprachliche Eigenschaften, die die Übersetzungen von der Sprache nicht-übersetzter Texte unterscheidet (Chesterman 2004, 3). Wenn Übersetzungsuniversalien untersucht werden, werden Phänomene betrachtet, die als Resultat des Übersetzungsprozesses entstehen (Baker 1993, 243; Eskola 2002, 48). Baker (1993, 243–244) hat als Übersetzungsuniversalien Explikation (*explicitation*), Vereinfachung (*simplification*), Konventionalisierung (*conventionalization*), Reduktion der Wiederholung (*reduction of repetition*) und untypische Frequenzen (*untypical frequencies*) klassifiziert. Nach neueren Untersuchungen können auch andere Phänomene als Übersetzungsuniversalien gelten, so wie Interferenz (Toury 1995), Unterrepräsentation der zielsprachigen Elemente (*under-representation*

of target-language-specific items) (Tirkkonen-Condit 2002, 2005) und untypische Kombination lexikalischer Elemente (*untypical lexical patterning*) (Mauranen 2000).

Der Charakter der Übersetzungsuniversalien ist vielseitig. Ein Problem ist, ob die Phänomene wirklich universal sind, weil die Beobachtungen nur Teil von Übersetzungen umfassen (Chesterman 2004a, 41–42; Jantunen 2004, 50). Daher verwenden viele Forscher/innen andere Benennungen für typischen Eigenschaften von Übersetzungen (Chesterman 2004a, 43; 2004b, 10). Die Übersetzungsuniversalien sind auch vielschichtig, weil sie in zwei Ebenen eingeteilt werden können.

Eskola (2002, 47) teilt die Übersetzungsuniversalien in die lokalen Eigenschaften und in die allgemeinen Eigenschaften ein. Die lokalen Eigenschaften sind solche, die zum Beispiel in einem bestimmten Sprachpaar auftreten. Die allgemeinen Übersetzungsuniversalien sind Eigenschaften, die alle Übersetzungen enthalten. In dieser Studie werden die lokalen Eigenschaften der Übersetzungen betrachtet, weil das Material begrenzt ist. Das Ziel ist herauszufinden, ob die Eigenschaften der Übersetzungssprache in Monatsberichten der Europäischen Zentralbank vorkommen. Die lokalen Eigenschaften der Übersetzungen sind insofern wichtige Untersuchungsobjekte, weil sie neue Aufschlüsse über Übersetzungen und Übersetzungsprozesse bieten können (Eskola 2002, 47).

Alle Übersetzungsuniversalien wurden hier nicht berücksichtigt. Chesterman (2004a, 39–41; 2004b, 7) teilt Übersetzungsuniversalien in S- und T-Universalien ein. Wenn S-Universalien (*source universals*) untersucht werden, werden Übersetzungen und ihre Ausgangstexte untersucht. Werden Übersetzungen und vergleichbare zielsprachige Paralleltexte analysiert, spricht er von T-Universalien (*target universals*). (Ebd.) In der vorliegenden Studie werden T-Universalien betrachtet.

Die zwei wichtigsten Übersetzungsuniversalien für diese Arbeit sind untypische Frequenzen und Vereinfachungen. Mit den untypischen Frequenzen ist gemeint, dass einige sprachliche Phänomene oder Elemente in Übersetzungen anders als in Ausgangs- oder Zielsprache vorkommen (Baker 1993, 245; Laviosa-Braithwaite 1996, 117–118). Die untypischen Frequenzen sind quantitative Unterschiede (Eskola 2002, 59).

Mit der Vereinfachung ist gemeint, dass einige sprachliche Elemente durch einfachere Elemente ersetzt werden. Die Sprache kann durch einfachere Satzstrukturen oder mit beschränktem Wortschatz vereinfacht werden (Baker 1993, 244; Laviosa-Braithwaite 1996, 115–116; Nevalainen 2005, 139). Die Vereinfachung können auf Wort-, Satz- oder Stilebene untersucht werden (Laviosa-Braithwaite 1996, 115-116). Mit der Analyse von Satzstruktur, Satzkonstruktionen oder Satzlänge können die Vereinfachung der Satzebene betrachtet wird.

Vereinfachung kann jedoch unterschiedlich verstanden werden. Laviosa-Braithwaite (1996) und Puurtinen (2005) verstehen darunter, dass die Vereinfachung der Übersetzungssprache die Verwendung kürzerer Sätze ist und zum Beispiel die Anwendung der finiten Form des Verbs statt der Infinitivform (vgl. Eskola 2002). In der vorliegenden Arbeit werden unter Vereinfachung kürzere Sätze und eine geringere Anzahl der Temporalkonstruktionen in den Übersetzungen im Vergleich zur Originalsprache verstanden.

4 Die Temporalkonstruktion

Die Temporalkonstruktion in der finnischen Sprache ist ein Infinitivsatz, der die Zeit ausdrückt. Diese temporale Infinitivkonstruktion kann im Finnischen durch einen Nebensatz ersetzt werden. In diesen Sätzen ist kein finites Verb vorhanden. (VISK § 543.) Mithilfe dieser Konstruktionen können Sachverhalte knapp und kurz ausgedrückt werden, sie werden daher in der schriftlichen Sprache viel benutzt. Die Temporalkonstruktion hat im Finnischen die gleiche Funktion wie ein wenn-Nebensatz (auf Finnisch *kun*) (VISK § 543; Itkonen & Maamies 2007, 82). Die Konstruktion hat zwei Formen. Wenn die Situation im Temporalsatz gleichzeitig mit der im Hauptsatz geschieht, wird die „gleichzeitige Form“ (*essA*-Form) angewendet. Sie wird gebildet aus dem Inessiv des 2. Infinitivs (VISK § 543) zum Beispiel *taantum voimistuessa* (*wenn die Krise der Ökonomie sich verschärft*¹⁰). Wenn die Temporalkonstruktion weiter Zurückliegendes als im Hauptsatz beschreibt, wird sie mit der *tUA*-Form gebildet (VISK § 543, § 544), zum Beispiel *hinnan noustua* (*als der Preis stieg*).

Laut Grammatik des Finnischen *Iso suomen kielioppi* (=VISK 2004, § 544, § 545) kann nicht nur ein wenn-Satz durch die Temporalkonstruktion ersetzt werden. Auch ein Kausalsatz (auf Finnisch *koska*) und Konditionalsatz (*fi jos*) kann durch diese Konstruktionen ersetzt werden. Der Temporalsatz kann gleichberechtigt neben dem Hauptsatz auftreten, er ersetzt dann nicht einen untergeordneten Nebensatz. Das in den Sätzen Dargestellte verläuft quasi unabhängig voneinander. (Ebd., vgl. Itkonen & Maamies 2007; Iisa & Oittinen & Piehl 2006.) In dieser Arbeit werden auch Referativkonstruktion berücksichtigt, wenn sie in denselben Sätzen mit Temporalkonstruktionen auftreten. Auch die Referativkonstruktion ist ein Infinitivsatz der finnischen Sprache, sie kann einen dass-Satz (*fi että*) ersetzen. Die Referativkonstruktion wird mit der *vAn*-, *neen*- oder *tUn*-Form gebildet, zum Beispiel *hintojen odotetaan nousevan* (*erwartet wird, dass die Preise steigen*). (VISK § 538; Itkonen & Maamies 2007, 84.)

¹⁰ Übersetzungen JP

Die Satzstrukturen vom Übersetzungsfinnischen wurden bereits von Vehmas-Lehto (1989), Karhu (1997), Puurtinen (1995, 2005) und Eskola (2002, 2005) untersucht. Frühere Forschungen zu Übersetzungsuniversalien in der Belletristik von Sari Eskola (2002, 2005) und Tiina Puurtinen (2005) haben gezeigt, dass im Übersetzungsfinnischen mehr Temporalstrukturen als im Originalfinnischen benutzt werden.

5 Untersuchungsmaterial

Das Untersuchungsmaterial besteht aus Texten zweier Wirtschaftsinstitutionen. Das Material umfasst fünf ins Finnische übersetzte Monatsberichte (auf Finnisch *Kuukausikatsaus*) der Europäischen Zentralbank (3/2008, 9/2008, 3/2009, 9/2009, 3/2010) und neun ursprünglich auf Finnisch geschriebene Veröffentlichungen der Bank von Finnland. Die Publikationen der Bank von Finnland sind *Talouden näkymät* (1/2008, 2/2008, 1/2009, 2/2009, 1/2010) und *Euro & Talous* (2/2009, 3/2009, 4/2009, 1/2010)¹¹. In den Texten werden Themen wie Entwicklung der Preise und Kosten, Nachfrage sowie Arbeitsmärkte behandelt. Die Texte sind in der *Mustikka*-Datenbank des Fachbereichs Sprach-, Translations- und Literaturwissenschaften gespeichert. Es ist sehr wichtig, dass die untersuchten Texte ähnlich sind, wenn die Übersetzungssprache mit der Originalsprache verglichen wird (Baker 1995, 234; Laviosa 1997, 290). Die Kriterien für die Auswahl des Materials waren:

- 1) Die Texte sind wirtschaftsfachsprachlich.
- 2) Die Texte gehören derselben Textsorte an und behandeln inhaltlich Ähnliches.
- 3) Wortmenge und Textumfang sind fast gleich und die Texte bestehen nicht aus kleinen Abschnitten.
- 4) Die Texte entstammen demselben Zeitraum.
- 5) Die Texte sind publiziert.

Die Wortmenge des Materials umfasst zusammen: 246 930 Wörter, davon Originalfinnisch 125 548 Wörter und Übersetzungen 121 382 Wörter.

6 Untersuchungsmethode

Für diese Arbeit wurden ins Finnische übersetzten Wirtschaftstexte mit den ursprünglich auf Finnisch geschriebenen Wirtschaftstexten verglichen. Die kontrastive Analyse ermöglicht den Vergleich zwischen bestimmten sprachlichen Elementen der Übersetzungen und des Originalfinnischen. In dieser Arbeit wurden die zwei Formen von Temporalstruktur in Überset-

¹¹ *Talouden näkymät* =Aussichten der Wirtschaft, *Euro & Talous* =Euro & Wirtschaft [Übersetzungen JP].

zungen und in der Originalsprache analysiert. Mit den Hilfsmitteln der Datenbank wurden alle Temporalkonstruktionen als auch die Sätze, die solche Konstruktionen enthalten, gesammelt. Das Material enthält zusammen 577 Temporalkonstruktionen und 536 Sätze, in der Ersteren vorkommen.

Es wurde ermittelt, in welchem Material die Häufigkeit des Vorkommens von Temporalkonstruktion höher ist und ob diese allein oder mit anderen Konstruktionen im Satz vorkommen. Es wurde auch untersucht, wie oft die Konstruktionen in den Sätzen vorkommen und wie sie verwendet werden. Die Bedeutung der Temporalkonstruktion, das Subjekt der Konstruktionen und die Satzlänge wurden ebenfalls analysiert. Mit dieser Methode konnten gut gewisse untypische Frequenzen und Vereinfachungen eruiert werden. Natürlich wurde auch in Augenschein genommen, ob die Verwendung von Temporalkonstruktionen im Übersetzungsfinnischen sich von der im Originalfinnischen unterscheidet.

7 Analyse

In diesem Kapitel werden die Ergebnisse der Untersuchung präsentiert. Temporalkonstruktionen kommen im ganzen Material 577 Mal vor. Davon kamen 289 im Originalfinnischen, 288 in den Übersetzungen vor. Es ist wichtig zu berücksichtigen, wie viele Temporalkonstruktionen sich je tausend Sätze finden, dass der Vergleich zu Ergebnissen der Gemeinsprache möglich ist. Pro tausend Sätze sind in den originalfinnischen Texten 29 Temporalkonstruktionen und in Übersetzungen 36 Konstruktionen pro tausend Sätze vorgekommen. Die Zahlen zeigen, dass in der Übersetzungssprache etwas mehr Temporalkonstruktionen vorkommen.

Obwohl die Gesamtzahlen fast gleich sind, gibt es Unterschiede in der Anwendung der verschiedenen Formen. Die gleichzeitige *essA*-Form der Temporalkonstruktion kommt im Gesamtmaterial 392 Mal vor: im Originalfinnischen 250 Mal und in den Übersetzungen weniger, 142 Mal. Die Zahlen zeigen, dass die Häufigkeit des Vorkommens dieser Konstruktionen im Originalfinnischen höher als im Übersetzungsfinnischen ist. In tausend Sätzen sind im Originalfinnischen 25 Temporalkonstruktionen, in den Übersetzungstexten 18 nachweisbar. Nach dem Ergebnis von Ikola u.a. (1989, 325) wird in der finnischen Gemeinsprache *essA*-Form 19-mal in den tausend Sätzen vergewendet. Die Ergebnisse für beide Korpora weichen vom Resultat der finnischen Gemeinsprache ab, was nicht überraschend ist, da es sich um fachsprachliche Texte handelt.

Die Ergebnisse für die *tUA*-Form sind unterschiedlich. Die *tUA*-Form kommt häufiger im Übersetzungsfinnischen als im Originalfinnischen vor. Insgesamt erscheint sie 185 Mal vor: im Originalfinnischen nur 39 Mal, in den Übersetzungen 146 Mal. Die beiden Resultate

unterscheiden sich vom Ergebnis von Ikola u.a. (1989, 453). Laut Ikola u.a. (ebd.) wird 5,3 Mal die *tUA*-Form in der finnischen Gemeinsprache pro tausend Sätze verwendet. In der Übersetzungssprache wird sie jedoch pro tausend Sätze 18 Mal benutzt. In der Originalsprache taucht die *tUA*-Form 3,9 Mal auf.

Die Ergebnisse der Temporalkonstruktionen beider Korpora weichen vom Resultat der finnischen Gemeinsprache ab. Die Anwendung der *essA*-Form ist üblicher im Originalfinnischen, die der *tUA*-Form üblicher im Übersetzungsfinnischen. Die Resultate der beiden Formen hinsichtlich Häufigkeit je tausend Sätze unterscheiden sich in dieser Untersuchung von den Ergebnissen für die Gemeinsprache, weil das untersuchte Material fachsprachlich ist.

Die Analyse zeigte, dass die Temporalkonstruktionen zusammen in 536 Sätzen vorkommen. Im ursprünglichen Finnischen waren es 269 Sätze, in der Übersetzungssprache 267. Die *essA*-Form wird in 359 Sätze angewendet.

Konstruktionen in Sätzen	Originalfinnisch		Übersetzungsfinnisch		Zusammen
	Anzahl	%	Anzahl	%	
1 <i>essA</i> -Form	202	87,8	103	79,8	
<i>essA</i> -Form+ Referativkonstruktion	8	3,5	10	7,7	
<i>essA</i> -Form+2 Referativkonstruktionen			1	0,8	
2 <i>essA</i> -Formen	16	7	9	7	
2 <i>essA</i> -Formen + Referativkonstruktion	4	1,7	2	1,6	
3 <i>essA</i> -Formen + Ref. + <i>tUA</i> -Form			1	0,8	
<i>essA</i> -Form + <i>tUA</i> -Form			3	2,3	
Zusammen	230	100	129	100	359

Die Analyse der Sätze, in denen die *essA*-Form vorkommt, zeigte, dass für beiden Sprachformen üblich ist, dass Temporalkonstruktionen allein als Infinitivkonstruktion im Satz erscheint. Wie aus der Tabelle zu ersehen ist, ist jedoch für das Übersetzungsfinnische üblicher, zwei Temporalkonstruktionen im gleichen Satz zu benutzen. In der Übersetzungssprache werden auch bestimmte Konstruktionen vielseitiger als im Originalfinnischen benutzt.

Die Tabellen zeigen, dass die *tUA*-Form in 181 Sätzen benutzt wird. In vier Sätzen werden *tUA*-Formen mit *essA*-Formen zusammen angewendet (siehe erste Tabelle). Die zweite Tabelle zeigt, dass auch die Anwendung der früheren Form der Temporalkonstruktion vielseitiger in Übersetzungen als in ursprünglich auf Finnisch geschriebene Texte ist.

Konstruktionen in Sätzen	Originalfinnisch		Übersetzungsfinnisch		Zusammen
	Anzahl	%	Anzahl	%	
1 <i>tUA</i> -Form	38	97,4	124	89,9	
<i>tUA</i> -Form + Referativkonstruktion			6	4,3	
<i>tUA</i> -Form + 2 Referativkonstruktionen	1	2,6	3	2,2	
<i>tUA</i> -Form + 3 Referativkonstruktionen			1	0,7	
2 <i>tUA</i> -Formen			3	2,2	
2 <i>tUA</i> -Formen + Referativkonstruktion			1	0,7	
Zusammen	39	100	138	100	177 (+4)

Die Analyse von der Bedeutung der Temporalkonstruktion zeigt, dass in beiden Materialien Temporalkonstruktionen Zeitliches ausdrückt (wenn-Satz), aber auch Ursachen (weil-Satz) und Bedingungen (wenn/falls-Satz). In Übersetzungen beschreibt die *essA*-Form am häufigsten (64,1 Prozent) die Zeit. In der Originalsprache beschreibt diese Form die Zeit in 55,2 Prozent aller Fälle.

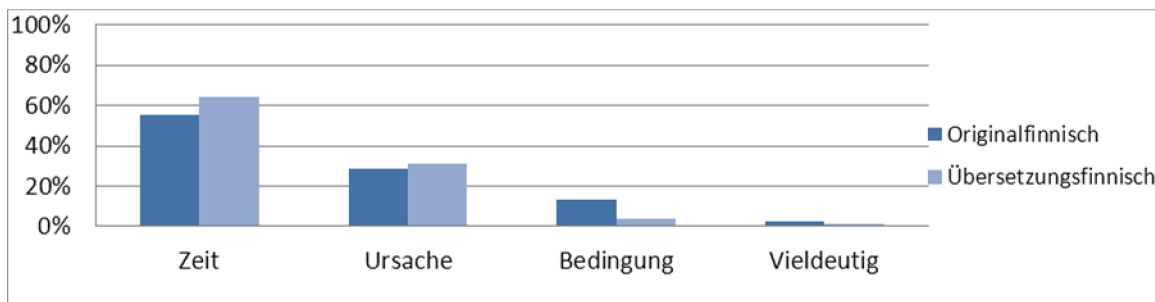

Abbildung 1. Verwendung der *essA*-Form

Die Übersicht zeigt, dass in beiden Materialien die Form die *essA*-Form am zweitüblichsten die Ursache (weil-Satz) beschreibt: In 28,8 Prozent der Fälle im Originalfinnischen und in 31 Prozent bei Übersetzungen.

Talletusmahdollisuuden käytön **vähentyessä** eoniakorko heilahteli tarkastelujakson ensimmäisellä puoliskolla edelleen ja oli keskimäärin 0,82 % [...]. (Kuukausikatsaus 9/2009, S. 34)

Aufgrund der rückläufigen Inanspruchnahme der Einlagefazilität blieb der EONIA in der ersten Hälfte des Berichtszeitraums schwankungsanfällig und lag im Durchschnitt bei 0,82 % [...]. (Monatsbericht 9/2009, S. 37, Übersetzung von der Deutschen Bundesbank, der Oesterreichischen Nationalbank und der Europäischen Zentralbank)

Im Originalfinnischen ersetzt die *essA*-Form auch einen Bedingungssatz (zum Beispiel *tarvittaessa*, auf Deutsch *falls nötig*) in 13,2 Prozent der Fälle, aber in Übersetzungen ist diese Anwendung nicht so üblich (nur 3,5 %).

Die Verwendung der *tUA*-Form unterscheidet sich sehr von der der *essA*-Form. Die *tUA*-Form zum Ausdruck für weiter Zurückliegendes beschreibt im Originalfinnischen am

häufigsten (46,1 %) die Zeit. Im Übersetzungsfinnischen ist die *tUA*-Form meist (58,9 %) unabhängig vom Hauptsatz. Diese Verwendung ist weit weniger im Originalfinnischen üblich (nur 15,4 %).

In beiden Textkorpora beschreibt die *tUA*-Form auch die Ursache (im Originalfinnischen 38,5 %), aber eine solche Verwendung ist weniger üblich in Übersetzungen (15,8 %).

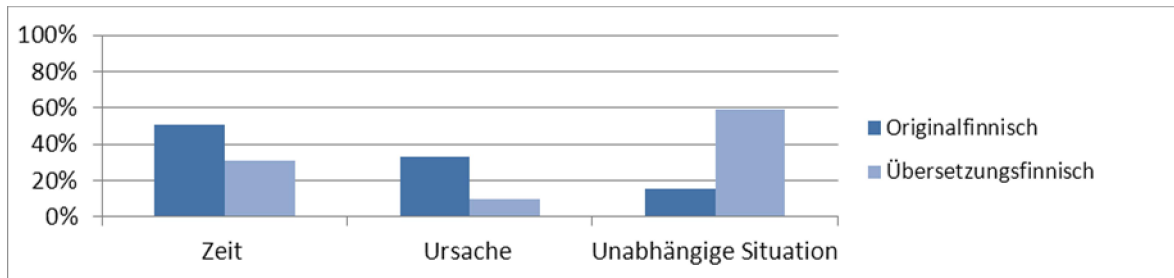

Abbildung 2. Verwendung der *tUA*-Form

Die Analyse vom Subjekt der Temporalkonstruktionen zeigt ebenfalls Unterschiede zwischen Übersetzungssprache und Originalsprache. Das Subjekt der Temporalkonstruktion kann gleich dem im Hauptsatz oder verschieden sein. Wenn das Subjekt mit dem im Hauptsatz identisch ist, wird das Subjekt der Temporalkonstruktion durch ein Possessivsuffix ausgedrückt. In den Passivsätzen erscheint die Temporalkonstruktion meistens ohne Subjekt. (VISK § 546, § 547.) Die *essA*-Form der Temporalkonstruktion hat in den beiden Materialien meist ein eigenes Subjekt (siehe Beispiel). Im Originalfinnischen liegt die Prozentzahl bei 67,6 im Übersetzungsfinnischen bei 58,5 Prozent.

Öljyn lyhyen aikavälin kysynnän **reagoidessa** hyvin hitaasti hinnannuutoksiin tuotantopanosten hinnannousulla on vain marginaalisen pieni vaikutus öljynjalostamojen voittoihin, sillä kustannusten nousu voidaan siirtää kuluttajahintoihin. (Kuukausikatsaus 9/2008, S. 21)

Wenn die kurzfristige Ölnachfrage sehr unelastisch auf Preisänderungen reagiert, beeinflussen steigende Vorleistungspreise den Ertrag der Raffinerien nur minimal, da die höheren Kosten auf die Verbraucherpreise überwältigt werden können. (Monatsbericht 9/2008, S. 21, Übersetzung von der Deutschen Bundesbank, der Oesterreichischen Nationalbank und der Europäischen Zentralbank)

Die *essA*-Form hat im Originalfinnischen das gleiche Subjekt mit dem des Hauptsatzes in 9,2 Prozent der Fälle. In Übersetzungen liegt der entsprechende Wert bei 8,5 Prozent der Fälle. In 23,2 Prozent der Fälle im Originalfinnischen ist die *essA*-Form ohne Subjekt, im Übersetzungsfinnischen in 33,1 %. Auch Eskola (2002) untersuchte das Subjekt der Temporalkonstruktion. Die Ergebnisse von Eskola (2002, 141–142) zeigen, dass das Subjekt der Temporalkonstruktion in der Belletristik meist identisch mit dem des Hauptsatzes ist. Diese Analyse zeigt, dass in der Wirtschaftssprache die Resultate unterschiedlich sind.

Auch die Analyse vom Subjekt der *tUA*-Form zeigt, dass die Ergebnisse sich von den

Resultaten Eskolas (2002, 141–142) unterscheiden. Im Übersetzungsfinnischen ist das Subjekt meistens (58,9 %) gleich dem Subjekt im Hauptsatz (siehe Beispiel). Aber im Originalfinnischen ist das Subjekt sehr oft (79,5 %) von dem im Hauptsatz verschieden. Die *tUA*-Form kommt in den Korpora ohne Subjekt überhaupt nicht vor.

Vuotuinen YKHI-inflaatiovauhti nopeutui heinäkuussa 4,4 prosenttiin **oltuaan** kesäkuussa 3,8 %. (Kuukausikatsaus 9/2008, S. 11)

Die jährliche HVPI-Teuerungsrate stieg von 3,8 % im Juni auf 4,4 % im Juli. (Monatsbericht 9/2008 S. 12, Übersetzung von der Deutschen Bundesbank, der Oesterreichischen Nationalbank und der Europäischen Zentralbank)

Es war interessant, auch die Satzlänge zu analysieren. Laviosa-Braithwaite (1996, 115–116) hat festgestellt, dass das Phänomen der Vereinfachung durch Analyse der Satzlänge betrachtet werden kann. Die Übersetzungssprache vereinfacht, wenn die Satzlänge kürzer als in der Originalsprache ist. Nach dem Ergebnis von Ikola u.a. (1989, 5) enthalten die Sätze der finnischen Gemeinsprache durchschnittlich 12,2 Wörter. Diese Untersuchung zeigt, dass die Satzlänge vom Originalfinnischen durchschnittlich 12,7 Wörter beträgt, und damit nur wenig mehr als die Satzlänge der Gemeinsprache. Die Satzlänge des Übersetzungsfinnischen unterscheidet sich dagegen mehr von dem Originalfinnischen und der Gemeinsprache, insofern die Satzlänge bei 15,2 Wörtern liegt. Vehmas-Lehto (1989, 136–138) fand auch heraus, dass in Übersetzungen durchschnittlich längere Sätze als im Originalfinnischen benutzt werden. Die Ergebnisse dieser Untersuchung entsprechen Ergebnissen von Vehmas-Lehto (ebd.), dass die Satzlängen durchschnittlich in Übersetzungen länger sind.

Die Analyse der Sätze, in denen die Temporalkonstruktionen vorkommen, zeigt, dass die Sätze im Übersetzungsfinnischen durchschnittlich 19,5 Wörter enthalten. Im Originalfinnischen liegt die Satzlänge der Sätze, die die Temporalkonstruktion enthalten, bei durchschnittlich 15,5 Wörtern. Die Zahlen zeigen interessanterweise, dass die Satzlänge noch länger ist, wenn im Satz eine Temporalkonstruktion vorkommt. Die kürzesten Sätze waren in beiden Materialien unter sechs Wörter lang. Die Analyse zeigt, dass in Übersetzungen längere Sätze benutzt werden. Der längste Satz der Übersetzungssprache enthält sogar 55 Wörter, im Originalfinnischen umfasst der längste Satz 38 Wörter.

8 Zum Schluss

In der vorliegenden Arbeit wurde untersucht, ob im wirtschaftssprachlichen Übersetzungsfinnischen Übersetzungsuniversalien wie untypischen Frequenzen oder Vereinfachung im Ver-

gleich zum Originalfinnischen vorkommen. Das Ziel war die Hypothese über Übersetzungsuniversalien mit neuem Material und in einer neuen Textsorte zu überprüfen.

In der Untersuchung wurden Temporalkonstruktionen und die Sätze, in denen diese vorkommen, sowie ihre Anwendung betrachtet. Es wurde auch verglichen, wie sich die Verwendung von Temporalkonstruktionen im Übersetzungsfinnischen vom Originalfinnischen unterscheidet.

Die Analyse zeigte, dass in der Übersetzungssprache nur ein wenig mehr temporale Ausdrücke als in der Originalsprache benutzt wurden. Jedoch entsprechen den Resultaten frühere Ergebnisse, dass in den Übersetzungen mehr Temporalkonstruktionen benutzt werden, obwohl in den früheren Untersuchungen die Unterschiede zwischen den Textkorpora größer waren. Die Unterschiede zu den früheren Untersuchungen hängen sicherlich von der Textsorte bzw. der Fachsprache ab.

Die Analyse bewies, dass in der Übersetzungssprache untypische Frequenzen vorkommen. Die Verwendung von *essA*-Form war in Übersetzungen unterrepräsentiert und die Anwendung von *tUA*-Form dagegen überrepräsentiert. Es war interessant zu bemerken, dass in beiden Korpora mit Temporalkonstruktionen auch andere Sachen als die Zeit beschreiben wurden.

Die kontrastive Analyse zeigte, dass in den Übersetzungen vielseitiger und häufiger Temporalkonstruktionen als in der Originalsprache gebraucht wurden. Das heißt, dass eine Vereinfachung in der betrachteten Übersetzungssprache nicht vorkommt. Auch die Resultate zur Satzlänge bestätigen nicht die Vereinfachungshypothese von Übersetzungen, weil in den Übersetzungen durchschnittlich längere Sätze vorkamen. Die Resultate zeigen, dass Übersetzer/innen die fachsprachlichen Textkonventionen kennen und in der Wirtschaftssprache viele Infinitive benutzen.

Es muss abschließend gesagt sein, dass die Ergebnisse dieser Untersuchung nur für bestimmte Infinitivkonstruktion gelten. Daher wäre es sehr interessant zu untersuchen, ob die Ergebnisse bei anderen Infinitivkonstruktionen in der Wirtschaftssprache ähnlich ausfallen würden. Es wäre auch interessant zu untersuchen, welche Faktoren auf die Übersetzer/innen und den Übersetzungsprozess der Wirtschaftstexte beeinflussen. Obwohl hier nur Temporalkonstruktionen untersucht wurden, zeigen die Ergebnisse, dass auch die Wirtschaftsübersetzungssprache sich von der Originalsprache unterscheidet.